

UNIVERZITET U BEOGRADU

FILOLOŠKI FAKULTET

Milena D. Popović Pisarri

GLAGOLI S DOPUNOM U INFINITIVU U
ITALIJANSKOM I SRPSKOM JEZIKU

Doktorska disertacija

Beograd, 2018.

UNIVERZITET U BEOGRADU

FILOLOŠKI FAKULTET

Milena D. Popović Pisarri

GLAGOLI S DOPUNOM U INFINITIVU U
ITALIJANSKOM I SRPSKOM JEZIKU

Doktorska disertacija

Beograd, 2018.

UNIVERSITY OF BELGRADE

FACULTY OF PHILOLOGY

Milena D. Popović Pisarri

VERBS WITH AN INFINITIVAL COMPLEMENT
IN ITALIAN AND SERBIAN

Doctoral dissertation

Belgrade, 2018

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Милена Д. Попович Пизари

ГЛАГОЛЫ С ДОПОЛНЕНИЕМ В
ИНФИНИТИВЕ В ИТАЛЬЯНСКОМ И
СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ

докторская диссертация

Белград, 2018

Mentor:

Prof. dr Saša Moderc, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet

Članovi komisije:

Prof. dr Miloš Kovačević, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet

Prof. dr Danijela Đorović, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Datum odbrane:

štokavskim, kekavskim i svim ostalim saborkinjama

Glagoli s dopunom u infinitivu u italijanskom i srpskom jeziku

Rezime

U ovoj tezi opisujemo, analiziramo i upoređujemo italijanske i srpske glagole subjekatske kontrole (s nominativnom subjektom), glagole objekatske kontrole i glagole podizanja koji dobijaju dopunu u vidu infinitiva (ili njegovog finitnog ekvivalenta).

S obzirom na predmet istraživanja, u radu je primenjen metod kontrastivne analize, posredstvom kojeg je, iz sinhronne perspektive i unutar generativnog teorijskog okvira, upoređeno sintaksičko ponašanje italijanskih i srpskih glagola koji pripadaju gore navedenim klasama glagola.

Jedan od najznačajnijih ciljeva ovoga rada bilo je uspostavljanje klasifikacije italijanskih i srpskih glagola kontrole s dopunom u infinitivu. Kao osnov za klasifikaciju primenjeni su sledeći sintaksički parametri: 1) mogućnost/nemogućnost upotrebe imeničke odnosno predloške sintagme u funkciji direktnog objekta u akuzativu odnosno indirektnog objekta u dativu, 2) upotreba imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta u akuzativu/upotreba imeničke odnosno predloške sintagme u funkciji indirektnog objekta u dativu, 3) prisustvo/odsustvo predloga ispred dopune u infinitivu, 4) kompatibilnost/nekompatibilnost s anteriornošću radnje dopunskog glagola i 5) mogućnost/nemogućnost upotrebe alternativne finitne konstrukcije s koreferentnim odnosno nekoreferentnim subjektom.

Osim toga, u radu je objašnjena upotreba srpskih glagola podizanja u funkciji nekongruentnih predikata, opisane karakteristike finitnog ekvivalenta srpskog infinitiva forme *da* + subjunktivni nemobilni prezent, analizirana upotreba srpskih glagola kontrole i podizanja u bezličnim konstrukcijama, ukazano na tzv. *reduplikaciju imperativa*, tj. upotrebu zavisnog glagola u imperativu kao alternativni infinitivu odnosno njegovom finitnom ekvivalentu u funkciji dopune pojedinih

srpskih glagola subjekatske kontrole, pre svega neprelaznih glagola kretanja upotrebljenih u imperativu, ispitana mogućnost upotrebe italijanskog prošlog infinitiva i njegovog srpskog ekvivalenta *da* + perfekt u funkciji dopune modalnih glagola subjekatske kontrole itd.

Ključne reči: subjekatska kontrola, objekatska kontrola, podizanje, infinitiv, finitni ekvivalent infinitiva

Naučna oblast: Nauka o jeziku

Uža naučna oblast: Italijanski jezik, Srpski jezik

UDK

Verbs with an Infinitival Complement in Italian and Serbian

Abstract

The present dissertation describes, analyses and compares Italian and Serbian subject control verbs (with a nominative subject), object control verbs and raising verbs selecting an infinitival complement (or a finite equivalent).

The overarching method employed is contrastive analysis. Using this method, Italian and Serbian verbs that belong to the classes of interest are contrasted from a synchronic perspective, and are analysed within the theoretical framework of generative grammar.

One of the main goals of the dissertation is to formulate a classification system for the Italian and Serbian control verbs taking an infinitival complement. The following syntactic criteria are used as a basis for classification: 1) possibility/impossibility of using the verb with a noun phrase or a preposition phrase functioning as a direct (accusative) object or an indirect (dative) object, 2) a noun phrase functioning as a direct (accusative) object / a noun phrase or a preposition phrase functioning as an indirect (dative) object, 3) presence/absence of a preposition preceding the infinitival complement, 4) compatibility/incompatibility with an anteriority reading of the action expressed by the complement verb, and 5) possibility/impossibility of using the verb with an alternative finite construction with a coreferential or a non-coreferential subject.

Several additional topics are discussed. We explain when and how Serbian raising verbs are used as non-congruent predicates, we describe the characteristics of the finite equivalent of the infinitive in Serbian – the construction *da* ‘that’ + (subjunctive non-mobile) present tense – and analyse the use of Serbian control and raising verbs in impersonal constructions. We also discuss the so-called *imperative reduplication*, i.e. the use of an imperative form of the subordinate verb as an alternative to the infinitive or its finite equivalent with some subject control

verbs in Serbian (primarily intransitive motion verbs used in the imperative mood), and explore the possibility of using the Italian past infinitive and its Serbian equivalent *da* 'that' + past tense as a complement of modal subject control verbs.

Keywords: subject control, object control, verb raising, infinitive, finite equivalents of the infinitive

Field of Study: Language Science

Specific Field of Study: Italian Language, Serbian Language

UDC

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet istraživanja.....	1
1.2. Ciljevi, metod i teorijski okvir istraživanja. Struktura disertacije.....	2
1.3. Pregled literature.....	3
2. GLAGOLI KONTROLE U ITALIJANSKOM I SRPSKOM JEZIKU.....	6
2.1. Sintaksički parametri za klasifikaciju italijanskih i srpskih glagola subjekatske i objekatske kontrole s dopunom u infinitive.....	10
3. GLAGOLI SUBJEKATSKE KONTROLE U ITALIJANSKOM JEZIKU (GSKit).....	13
3.1. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + (di/a) + inf.....	13
3.1.1. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + inf.....	14
3.1.1.1. Modalni glagoli subjekatske kontrole u užem smislu.....	17
3.1.1.1.1. Glagol <i>volere</i>.....	17
3.1.1.1.2. Glagol <i>sapere</i>.....	20
3.1.1.1.3. Infinitiv i alternativne finitne konstrukcije u funkciji dopune italijanskih glagola subjekatske kontrole tipa GSKit + inf.....	22
3.1.1.1.3.1. Italijanski složeni infinitiv kao dopuna modalnim glagolima subjekatske kontrole tipa GSKit + inf.....	24
3.1.2. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + di + inf.....	32
3.1.3. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + a + inf.....	40
3.2. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + IO/DO + di + inf.....	45
3.2.1. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + IO + di + inf.....	46
3.2.2. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + DO + di + inf.....	51
3.3. *GSKit + IO/DO + a + inf.....	53
4. GLAGOLI SUBJEKATSKE KONTROLE U SRPSKOM JEZIKU (GSKsr).....	54

4.1. Srpski glagoli subjekatske kontrole tipa <i>GSKsr + inf</i>	54
4.1.1. Srpski modalni glagoli subjekatske kontrole u užem smislu.....	64
4.1.1.1. Modalni glagol <i>hteti</i>	64
4.1.1.2. Modalni glagol <i>umeti</i>	66
4.1.1.3. Glagol <i>znati</i>	67
4.1.2. Srpski ekvivalent italijanskog prošlog infinitiva u funkciji dopune modalnih glagola subjekatske kontrole tipa <i>GSKsr + inf</i>	69
4.2. Srpski glagoli subjekatske kontrole tipa <i>GSKsr + IO/*DO + inf</i>	70
4.2.1. Srpski glagoli subjekatske kontrole tipa <i>GSKsr + IO + inf</i>	71
4.2.2. <i>*GSKsr + DO + inf</i>	72
5. ITALIJANSKI GLAGOLI OBJEKATSKE KONTROLE (GOKit).....	74
5.1. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + IO + <i>di</i> + inf. /GOKit + DO + <i>di</i> + inf./GOKit + IO + <i>a</i> + inf. /GOKit + DO + <i>a</i> + inf.....	74
5.1.1. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + IO + <i>di</i> + inf.....	75
5.1.2. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + DO + <i>di</i> + inf.....	78
5.1.3. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + DO + <i>a</i> + inf.....	82
5.1.4. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + IO + <i>a</i> + inf.....	85
6. GLAGOLI OBJEKATSKE KONTROLE U SRPSKOM JEZIKU (<i>GOKsr</i>).....	87
6.1. Srpski glagoli objekatske kontrole tipa GOKsr + IO + inf.....	87
6.2. Srpski glagoli objekatske kontrole tipa GOKsr + DO + inf.....	89
7. GLAGOLI PODIZANJA U ITALIJANSKOM I SRPSKOM JEZIKU 92	
7.1. Opšte karakteristike glagola podizanja u italijanskom i srpskom jeziku.....	92
8. GLAGOLI SUBJEKATSKOG PODIZANJA SUBJEKTA U ITALIJANSKOM JEZIKU.....	100
8.1. Fazni glagoli u italijanskom jeziku.....	102
8.2. Modalni glagoli podizanja u italijanskom jeziku.....	103
8.2.1. Modalni glagol podizanja <i>potere</i> ‘moći’.....	103

8.2.2. Modalni glagol podizanja <i>dovere</i> ‘morati, trebati’	105
8.2.3. Modalni glagol podizanja <i>avere</i> ‘imati’	106
9. GLAGOLI SUBJEKATSKOG PODIZANJA SUBJEKTA	
U SRPSKOM JEZIKU	108
9.1. Srpski glagoli subjekatskog podizanja subjekta <i>izgledati</i> i <i>(u)činiti se</i> i njihovi italijanski ekvivalenti <i>sembrare</i> i <i>parere</i>	109
9.2. Fazni glagoli u srpskom jeziku.....	112
9.3. Modalni glagoli podizanja u srpskom jeziku.....	113
9.3.1. Modalni glagol podizanja <i>moći</i>	113
9.3.2. Modalni glagol podizanja <i>smeti</i>	114
9.3.3. Modalni glagol podizanja <i>morati</i>	115
9.3.4. Različite upotrebe glagola <i>trebati</i> u srpskom jeziku.....	117
9.3.4.1. Modalni glagol podizanja <i>trebati</i>	117
9.3.4.2. Modalni glagol <i>trebati</i> kao bezličan (besubjekatski) glagol.....	119
9.3.4.3. Necesativni glagol <i>trebati</i>	122
9.3.5. Modalni glagol podizanja <i>imati</i>	123
9.4. Konstrukcija oblika <i>da</i> + prezent u funkciji dopune modalnih glagola podizanja i kontrole.....	123
9.5. Srpski modalni i fazni glagoli subjekatskog podizanja subjekta i lični modalni glagoli subjekatske kontrole u bezličnim konstrukcijama.....	128
10. ZAKLJUČAK	134
LITERATURA	136
Biografija autorke.....	145

1. UVOD

1.1. Predmet istraživanja

U vezi s naslovom ovog rada valja odmah naglasiti da predmet našeg istraživanja nisu svi italijanski i srpski glagoli s dopunom u infinitivu, već samo oni koji se mogu svrstati među glagole kontrole (subjekatske odnosno objekatske) i podizanja. Preciznije rečeno, u ovoj tezi biće analizirana upotreba svih tipova italijanskih i srpskih glagola podizanja, svih glagola objekatske kontrole, ali ne i svih glagola subjekatske kontrole s dopunom u infinitivu. Kako ne bismo previše proširili obim ovoga rada, odlučili smo da istraživanjem ne obuhvatimo italijanske i srpske glagole subjekatske kontrole koje karakteriše koreferentnost između neiskazanog subjekta infinitivne dopunske konstrukcije i logičkog subjekta nadređene strukture¹. Iz istog razloga predmet naše analize neće biti ni italijanski ni srpski glagoli subjekatske kontrole s infinitivnom dopunom kao delom zavisnoupitne klauze, kao ni perceptivna i kauzativna konstrukcija u italijanskom odnosno kauzativna konstrukcija u srpskom jeziku². Nećemo se baviti ni infinitivom u funkciji predikativne dopune italijanskih i srpskih kopulativnih i

---

¹ Infinitiv upotrebljen kao dopuna glagola subjekatske kontrole koje karakteriše koreferentnost neiskazanog subjekta dopunskog glagola u infinitivu i logičkog subjekta upravnog glagola najčešće ima funkciju subjekta nadređene strukture (v. primere (2a) i (2b) u 2. poglavlju). Međutim, za infinitiv (prosti ili složeni) koji se javlja u funkciji dopune izvesnih italijanskih glagola subjekatske kontrole kao što su *sembrare* 'izgledati, činiti se' i njegov sinonim *parere* 'izgledati, činiti se', koje takođe karakteriše koreferentnost neiskazanog subjekta glagola u infinitivu i logičkog subjekta glavnog glagola, ne može se reći da ima funkciju subjekta nadređene strukture zato što su pomenuti glagoli u ovakvom tipu konstrukcije besubjekatski (*Mi pare di sognare* 'Čini mi se da sanjam', *Mi pare di aver sognato tutto* 'Čini mi se da sam sve sanjao/sanjala'). Za više informacija o konstrukcijama u kojima se javljaju glagoli *sembrare* i *parere*, bilo kao glagoli kontrole, bilo kao glagoli subjekatskog podizanja subjekta, v. odeljke 7.1. i 9.1. Za razliku od svojih italijanskih ekvivalenata, srpski glagoli *izgledati* i *činiti se* nikada ne dobijaju dopunu u vidu infinitiva, bez obzira na to da li su upotrebljeni kao (besubjekatski) glagoli opcione (arbitrarne) kontrole (*Čini mi se da sam u pravu* vs. *Čini mi se da si u pravu*, *Čini mi se da sam pogrešila* vs. *Čini mi se da si pogrešila*) ili kao glagoli subjekatskog podizanja subjekta. Za više informacija o glagolima *izgledati* i *činiti se* v. odeljke 7.1. i 9.1.

² Za razliku od infinitiva čiji je neiskazani subjekat koreferentan s logičkim subjektom upravnog glagola (v. fusnotu 1) i infinitiva u zavisnoupitnoj klauzi, čiji je neiskazani subjekat koreferentan s gramatičkim subjektom nadređenog glagola, infinitiv unutar italijanske perceptivne, italijanske kauzativne i srpske kauzativne konstrukcije upotrebljen je u funkciji dopune glagola percepcije odnosno kauzativnih glagola (*fare* 'raditi, činiti' i *lasciare* 'pustiti, ostaviti' u italijanskom, *dati* u srpskom jeziku), koje zbog mnogobrojnih sintaksičkih specifičnosti valja posebno analizirati. Iz tog razloga italijanska perceptivna i kauzativna konstrukcija u nastavku rada neće biti predmet naše pažnje. Za više informacija o italijanskoj perceptivnoj konstrukciji v. Manzini et al. (1991: 509-513). Za više informacija o italijanskoj kauzativnoj konstrukciji v. Manzini et al. (1991: 499-509). Za više informacija o perceptivnoj konstrukciji u srpskom jeziku ranijih epoha v. Grickat (1975: 175-186).

semikopulativnih glagola³, kao ni italijanskim poimeničenim infinitivom, koji karakteriše prisustvo člana ili nekog drugog determinatora⁴.

1.2. Ciljevi, metod i teorijski okvir istraživanja. Struktura disertacije

Kao što smo već objasnili, u ovoj tezi opisujemo, analiziramo i upoređujemo italijanske i srpske glagole subjekatske kontrole (s nominativnom subjektom), glagole objekatske kontrole i glagole podizanja koji dobijaju dopunu u vidu infinitiva (ili njegovog finitnog ekvivalenta). Trebalo bi da naše istraživanje postigne dva osnovna cilja: tipološko-teorijski i kontrastivno-didaktički. Poređenje glagola na formalnogramatičkom nivou pomoglo bi, naime, da se dodatno sagledaju tipološke sličnosti i individualne karakteristike dvaju jezika, uključujući i određene savremene jezičke tendencije i inovacije, dok bi sistematski popis glagola i njihova klasifikacija na osnovu konstrukcija u okviru kojih se javljaju mogli naći primenu u nastavi italijanskog i srpskog jezika za strance, kao i u gramatikama italijanskog jezika namenjenim govornicima srpskog jezika.

S obzirom na predmet istraživanja, u radu će biti primenjen metod kontrastivne analize, posredstvom kojeg će, iz sinhronne perspektive i unutar generativnog teorijskog okvira, biti upoređeno sintaksičko ponašanje italijanskih i srpskih glagola kontrole i podizanja s dopunom u infinitivu.

Moramo posebno naglasiti činjenicu da je gramatičnost odnosno nigramatičnost primera koje smo za potrebe ovoga rada sastavili potvrđena od strane izvornih govornika. U retkim slučajevima, primeri su preuzeti od drugih autora, te je uz njih uvek naveden izvor iz kojeg potiču.

U uvodnom poglavlju disertacije predstavljamo predmet, ciljeve, metod i teorijski okvir istraživanja. U istom poglavlju osvrćemo se i na način obrade izabrane teme u postojećoj literaturi, pri čemu ukazujemo i na uočene nepreciznosti.

---

³ Primere upotrebe infinitiva u funkciji predikativa subjekta nalazimo u sledećim italijanskim i srpskim rečenicama: *Il nostro compito è cambiare la società in meglio* = *Naš zadatak je promeniti društvo nabolje* i *Una decisione del genere significa rinunciare al profitto* = *Takva odluka znači odustati od profita*. U italijanskom jeziku infinitiv se može upotrebiti i u funkciji predikativa objekta (v. Manzini et al. 1991: 536-538).

⁴ Za više informacija o italijanskom infinitivu s članom ili nekim drugim determinatorom v. Manzini et al. (1991: 559-569).

Drugo poglavlje posvećujemo uopštenom opisu upotrebe italijanskih i srpskih glagola kontrole, te predlažemo sintaksičke parametre za njihov opis, analizu i klasifikaciju.

U narednim poglavljima bavimo se italijanskim glagolima subjekatske kontrole (poglavlje 3), srpskim glagolima subjekatske kontrole (poglavlje 4), italijanskim glagolima objekatske kontrole (poglavlje 5), te srpskim glagolima objekatske kontrole (poglavlje 6).

Sedmo poglavlje sadrži uopšteni opis upotrebe italijanskih i srpskih glagola podizanja, dok su osmo odnosno deveto poglavlje posvećeni italijanskim odnosno srpskim glagolima subjekatskog podizanja subjekta. Moramo naglasiti da su unutar devetog poglavlja obrađene dve teme od velikog značaja za naš rad – karakteristike prezenta upotrebljenog unutar konstrukcije komutabilne sa srpskim infinitivom i bezlične konstrukcije sa srpskim modalnim i faznim glagolima subjekatskog podizanja subjekta i ličnim modalnim glagolima subjekatske kontrole.

U poslednjem poglavlju rezimiraćemo rezultate svoga rada i ukazati na pravce budućih istraživanja.

1.3. Pregled literature

Što se tiče literature o italijanskim glagolima kontrole i podizanja, jedina gramatika italijanskog jezika u kojoj su predloženi sintaksički parametri za klasifikaciju glagola kontrole s dopunom u infinitivu, izdvojene različite glagolske potklase i navedeni spiskovi njima pripadajućih glagola jeste Manzini et al. (1991) odnosno Acquaviva (1991), tj. *Grande grammatica italiana di consultazione* (II. *I sintagmi verbale, aggettivale, avverbiale. La subordinazione*). Moramo, međutim, naglasiti da je u pitanju vrlo raščlanjena klasifikacija, s potklasama koje se često uzajamno preklapaju. Bez obzira na uočene nedostatke, pomenuta gramatika bila nam je od velike pomoći pri uspostavljanju klasifikacije koju u ovoj tezi predlažemo. U njoj se, između ostalog, s posebnom pažnjom razmatra mogućnost upotrebe alternativnih finitnih dopunskih konstrukcija s koreferentnim odnosno nekoreferentnim subjektom, kao i izbor glagolskog načina.

Baveći se fenomenom kontrole i podizanja, Salvi & Vanelili (2004) posvećuju dosta pažnje razlici između komplementizatora *da* i *a* odnosno predloga *da* i *a*. Treba istaći i činjenicu da su se autori ove gramatike potrudili da formulišu osnovna pravila kontrole, koja su, po našem sudu, mogla poslužiti kao osnov za klasifikaciju glagola kontrole, koju oni ipak ne uspostavljaju.

Iako ne primenjuje teoriju kontrole i podizanja, Skytte (1983) daje detaljan i sveobuhvatan pregled konstrukcija unutar kojih se u italijanskom jeziku javlja infinitiv, navodeći pri tome mnoštvo primera, zbog čega ovo delo predstavlja najkompletniju i najporečniju studiju o italijanskom infinitivu u literaturi o italijanskom jeziku.

Poseban značaj za nas ima Donati (2008) kao dragocen sintaksički priručnik koji predstavlja osnov u smislu teorijskog okvira našeg istraživanja.

Što se pak tiče literature o glagolima kontrole i podizanja u srpskom jeziku, najznačajnije i najvrednije delo bez sumnje predstavlja Moskovljević (2008). U njemu autorka najpre prezentuje teoriju kontrole i podizanja na primeru srpskih glagola upućujući pri tome na relevantnu literaturu na engleskom jeziku, a potom na osnovu preciznih sintaksičkih kriterijuma uspostavlja vrlo raščlanjenu klasifikaciju, izdvaja mnogobrojne glagolske potklase i navodi spiskove glagola kontrole i podizanja. Premda za mnoge od njih ističe da se, osim s konstrukcijom *da* + prezent, mogu javiti i s dopunom u infinitivu, ne može se reći da su glagoli kontrole i podizanja s infinitivnom dopunom u ovom radu kao predmet analize posebno izdvojeni i klasifikovani.

Osim čuvenih članaka Milke Ivić iz 1970. i 1972, posvećenih konstrukciji *da* + prezent i srpskohrvatskom infinitivu, bez kojih se već skoro pola veka ne može zamisliti bavljenje glagolima s dopunom u infinitivu u srpskom jeziku, značajan doprinos proučavanju infinitiva odnosno njegovog finitnog ekvivalenta daju i Zec (1987), Progovac (1993), Miškeljin (2012) i Moskovljević (2015), između ostalog, i zato što se u ovim radovima govori o dopunskim konstrukcijama koje uvodi *modalni komplementizator da* (v. Moskovljević 2015: 189; 191). Pišući o tim istim konstrukcijama na engleskom jeziku, Progovac (1993) i Miškeljin (2012) koriste termin *subjunctive-like complements*. U radovima se uvek spominje konstrukcija *da* + *nemobilni prezent* kao finitni ekvivalent srpskog infinitiva u funkciji dopune pojedinih glagola, ali se nikad ne govori o vremenskoj dimenziji infinitiva, uprkos činjenici da se i kratkim uvidom u

njegovu upotrebu unutar dopunskih konstrukcija u srpskom jeziku može doći do zaključka da je reč o nefinitnom glagolskom obliku kojim se iskazuje vremenska relacija simultanosti u odnosu na upravni glagol, zbog čega bismo ga mogli zvati i *infinitiv prezenta* ili *sadašnji infinitiv*. Uvidom u tu činjenicu postaje najzad potpuno jasna i “nemobilna priroda” prezenta unutar infinitivu ekvivalentne finitne konstrukcije. Taj je prezent nemobilan upravo zato što predstavlja finitni ekvivalent srpskog infinitiva, te i on, kao i infinitiv, ukazuje na simultanost radnje zavisnog u odnosu na radnju upravnog glagola.

Svakako su vredni pomena i Melvinger (1980), s kompletnim popisom srpskohrvatskih infinitivnih konstrukcija i upravnih glagola koji se u njima javljaju, potom Melvinger (1986), u kojem autorka, nudeći velik broj primera, opisuje i analizira upotrebu infinitiva odnosno njegovog finitnog ekvivalenta u dopunskim i “dodatnim” finalnim klauzama, pri čemu navodi i restrikcije vezane za upotrebu infinitivnih finalnih konstrukcija, kao i Pranjković (2013), iz kojeg preuzimamo izvesne termine i definicije.

Budući da u svom radu, uz klasifikaciju glagola kontrole, navodimo i opširne spiskove italijanskih i srpskih glagola subjekatske i objekatske kontrole tipične za svaki tip konstrukcije unutar koje se javljaju, moramo istaći da smo, pišući rad i sastavljajući primere, osim izvornih govornika, često konsultovali i Melvinger (1980), Skytte (1983) i Manzini et al. (1991) zbog mnoštva primera odnosno lista glagola koje nude.

Na kraju, želimo posebno naglasiti činjenicu da smo primenom teorije podizanja u našem radu objasnili upotrebu pojedinih srpskih glagola podizanja (epistemičko *morati*, epistemičko i deontičko *trebati*, *izgledati*, *činiti se*) u funkciji nekongruentnih predikata, koje Klikovac (2011) i Arsenijević & Simonović registruju i opisuju, ne nudeći pri tome objašnjenje ove pojave koje bi bilo zasnovano na teoriji subjekatskog podizanja subjekta.

2. GLAGOLI KONTROLE U ITALIJANSKOM I SRPSKOM JEZIKU

Glagolima kontrole smatramo sve one glagole od kojih zavise infinitivne dopunske konstrukcije (ili njima ekvivalentne⁵ finitne dopunske konstrukcije) čiji je neiskazani subjekat⁶ koreferentan sa subjektom ili objektom (direktnim ili indirektnim⁷) upravnog glagola. Među glagolima kontrole s dopunom u infinitivu razlikujemo stoga glagole subjekatske kontrole i glagole objekatske kontrole. Glagoli subjekatske kontrole jesu svi oni glagoli čiji je subjekat “kontrolor“ fonetski nerealizovanog subjekta infinitivne dopunske konstrukcije odnosno njenog finitnog ekvivalenta (1a) i 1b)), dok su glagoli objekatske kontrole svi oni glagoli čiji objekat (direktni ili indirektni) “kontrolirše” fonetski nerealizovani subjekat infinitivne dopunske konstrukcije odnosno njenog finitnog ekvivalenta (1c), 1d), 1e) i 1f)).

- (1) a. Amo viaggiare in compagnia.
‘Volim da putujem/putovati u društvu⁸.’
- b. Želim ti pokazati/Želim da ti pokažem nešto.
- c. L’abbiamo convinta a scrivere un articolo.
‘Ubedili/Ubedile smo je da napiše članak.’
- d. Teraju me čistiti/da čistim dvorište.

---

⁵ Treba naglasiti da je u srpskom jeziku relacija kontrole moguća i u finitnim dopunskim konstrukcijama koje nisu komutabilne s infinitivom (*Čini mi se da sam u pravu* vs. *Čini mi se da si u pravu*, *Čini mi se da sam pogrešila* vs. *Čini mi se da si pogrešila*). Reč je uglavnom o opcionom (arbitrarnom) tipu kontrole.

⁶ U italijanskom jeziku postoje i infinitivne konstrukcije s iskazanim subjektom. Pored već pomenute perceptivne konstrukcije, u kojoj se subjekat infinitivne klauze javlja u akuzativu, kao direktni objekat upravnog glagola (*Ho visto Mara piangere in mezzo alla strada* ‘Video/Videla sam Maru kako plače nasred ulice’), i izvesni glagoli govorenja i mišljenja mogu dobiti infinitivnu dopunu s fonetski realizovanim subjektom, ali ne u akuzativu, već u nominativu (*Sostengo essere Mara la più intelligente della classe* ‘Tvrdim da je Mara najpametnija u razredu’). Za više informacija o italijanskim infinitivnim konstrukcijama s iskazanim nominativnim subjektom v. Manzini et al. (1991: 527-529).

⁷ Termine *direktni objekat* i *indirektni objekat* upotrebljavamo kao sinonime termina *pravi objekat* i *nepрави objekat*.

⁸ Srpski prevodni ekvivalenti italijanskih glagola navedeni na ovom mestu, kao i u nastavku rada, ne pripadaju nužno istoj klasi glagola kao italijanski glagoli, te se ne podrazumeva da se uvek mogu kombinovati s infinitivom. U prevodu italijanskih primera uvek najpre navodimo ekvivalent koji sadrži finitnu konstrukciju *da* + prezent jer je dominantna u istočnoj standardnoj varijanti savremenog srpskog jezika, kojom je ovaj rad napisan, a potom, pod uslovom da je moguće, i infinitiv. Dakle, ukoliko je u prevodu italijanskih primera na srpski jezik konstrukcija *da* + prezent komutabilna s infinitivom, uvek će biti navedena i prevodna varijanta s infinitivom. Kako je ova teza posvećena glagolima s dopunom u infinitivu, u srpskim primerima uvek ćemo prvo navesti konstrukciju koja sadrži infinitiv, pa tek onda konstrukciju s njegovim finitnim ekvivalentom.

- e. Le abbiamo proposto di scrivere un articolo.
'Predložili/Predložile smo joj da napiše članak.'
- f. Pomogli smo im snimiti/da snime film.

Kao što je prethodno već istaknuto, u ovome radu bavićemo se samo onim tipom subjektske kontrole koji podrazumeva koreferentnost između neiskazanog subjekta dopunske konstrukcije i gramatičkog (nominativnog) subjekta upravne strukture, dok će subjektska kontrola koju karakteriše koreferentnost između neekspliciranog subjekta dopunske konstrukcije i logičkog subjekta⁹ nadređene strukture ostati izvan opsega našeg istraživanja (2a) i 2b)).

- (2) a. Le è piaciuto viaggiare in compagnia = Dopalo joj se putovati/da putuje u društvu¹⁰
- b. Lo diverte risolvere gli indovinelli = Zabavlja ga rešavati/da rešava zagonetke

Moskovljević (2008: 96) ističe da "svi iskazi u kojima se uspostavlja relacija kontrole poseduju određena semantička svojstva: 1) u svakome od njih tip situacije koja se izriče dopunskim klauzoidom mora biti takav da se na nju može uticati, tj. da se može kontrolisati (*Marko je naterao Anu da se skloni u zavetrinu* vs. **Marko je naterao Anu da bude visoka*) i 2) funkciju kontrolora može vršiti samo onaj argument upravnog predikata koji je po svojim intrinzičnim svojstvima u stanju bilo da inicira, bilo da bude "kvalifikovani" participant u situaciji koja se izriče dopunskom konstrukcijom (*Vetar je naterao Anu da se skloni u zavetrinu* vs. **Vetar je naterao stenu da se skloni u zavetrinu*)."

Na osnovu prethodno rečenog, možemo zaključiti da glagoli kontrole ne mogu dobiti dopunu u vidu nekog besubjektskog glagola (*Seva/*Pokušava sevati/*Pokušava da seva* vs. *Petar uči/Petar pokušava učiti/Petar pokušava da uči; Piove/*Cerca di*

⁹ Za više informacija o ovom tipu subjektske kontrole u italijanskom i srpskom jeziku v. Manzini et al. (1991: 539-540) i Moskovljević (2008: 100).

¹⁰ Znak jednakosti upotrebljavamo u slučajevima kad su italijanski i srpski primeri potpuni sintaksički i semantički ekvivalenti.

piovere vs. *Petar studia/Petar cerca di studiare*)¹¹. Relacija kontrole zasniva se, naime, upravo na koreferentnosti između subjekta dopunskog i subjekta ili objekta upravnog glagola. Zavisni glagol stoga ne može biti besubjekatski.

Osim toga, glagoli kontrole dodeljuju specifičnu tematsku ulogu i svom subjektu i svom objektu, te se na poziciji njihovog subjekta odnosno u funkciji njihovog objekta ne može javiti bilo koja imenička jedinica. Osnovna razlika između glagola kontrole i glagola podizanja leži, naime, upravo u tome što glagoli kontrole, za razliku od glagola podizanja, imeničkoj sintagmi u funkciji svog subjekta (up. 3a) i 3b)) odnosno objekta (up. 3c) i 3d)) dodeljuju semantičku ulogu.

- (3) a. Sara desidera andare via = Sara želi otići/da ode
- b. *La borsa di Sara desidera andare via = *Sarina torba želi otići/da ode
- c. Sara aiuta sua sorella a scrivere il tema = Sara pomaže svojoj sestri napisati/da napiše sastav
- d. *Sara aiuta il vento a soffiare più forte = *Sara pomaže vetru duvati/da duva jače

Za razliku od glagola kontrole, glagoli podizanja ne dodeljuju specifične semantičke uloge svojim argumentima, zbog čega bilo koja imenička sintagma na poziciji subjekta finitne konstrukcije upotrebljene u funkciji sentencijalne dopune glagola podizanja može postati njihov podignuti subjekat (4a), 4b), 4c) i 4d)) odnosno objekat (4e), 4f), 4g) i 4h)).

- (4) a. Sembra che Sara sia una persona responsabile = Izgleda da je Sara odgovorna osoba
- b. Sembra che la borsa di Sara sia sporca = Izgleda da je Sarina torba prljava

---

¹¹ Izuzetak predstavlja upotreba glagola subjekatske kontrole *volere* i *venire* s besubjekatskim (bezličnim) glagolima koji označavaju atmosferske pojave (*Sembra che voglia rasserinarsi* (primer preuzet iz Janićijević 2016: 179) 'Izgleda (kao) da će se razvedriti'; *È venuto a piovere* 'Pala je kiša'). Glagol *volere* se može javiti i s imenicom '*il tempo*' kao neživim subjektom (*Si direbbe che il tempo voglia rimettersi* (primer preuzet iz Janićijević 2016: 178) 'Reklo bi se da će se vreme prolepšati'). Ovako upotrebljene glagole *volere* i *venire* karakteriše gubitak osnovnog leksičkog značenja.

- c. Sara sembra (essere) una persona responsabile = Sara izgleda kao odgovorna osoba
- d. La borsa di Sara sembra (essere) sporca = Sarina torba izgleda prljavo/prljava
- e. Ritengo che Sara sia una persona responsabile = Smatram da je Sara odgovorna osoba
- f. Ritengo che la borsa di Sara sia troppo costosa = Smatram da je Sarina torba preskupa
- g. Ritengo Sara una persona responsabile = Saru smatram odgovornom osobom
- h. Ritengo costosissima la borsa di Sara = Sarinu torbu smatram preskupom

Možemo zaključiti da u konstrukcijama koje se sastoje od glagola kontrole i njihove infinitivne dopune postoje dva ključna, uzajamno koreferentna elementa - neiskazani subjekat glagola u infinitivu i subjekat odnosno objekat nadređenog glagola kontrole. U konstrukcijama sastavljenim od glagola podizanja i njihove dopune¹² postoji pak samo jedan ključni element – subjekat inicijalne finitne zavisne konstrukcije, upotrebljene u funkciji sentencijalne dopune upravnog glagola, koji se potom „podiže“ na poziciju subjekta odnosno objekta nadređene strukture.

Važno je naglasiti da se između određenog argumenta upravnog glagola i neiskazanog subjekta infinitivne dopunske konstrukcije odnosno njenog finitnog ekvivalenta ne uspostavlja uvek relacija obligatorne kontrole. Subjektat odnosno objekat glagola kontrole čija se dopuna realizuje u obliku infinitiva (ili njemu ekvivalentne srpske konstrukcije *da* + prezent) u većini slučajeva obligatorno kontroliše neeksplicirani subjekat infinitivne dopunske konstrukcije (*Sara namerava krenuti/da krene na pilates* vs. **Sara namerava da /Mara/ krene na pilates; Sara intende cominciare a fare pilates/*che cominci/comincia a fare pilates* vs. **Sara intende che /Mara/ cominci/comincia a fare pilates*). Međutim, izvesni glagoli kontrole ipak dopuštaju mogućnost arbitrarne interpretacije subjekta finitne odnosno infinitivne dopunske

---

¹² Dopuna glagola podizanja ne mora uvek biti u obliku infinitiva ili njegovog finitnog ekvivalenta. Može se javiti i u vidu imeničke ili pridevske sintagme u funkciji predikativa subjekta odnosno predikativa objekta.

konstrukcije, zbog čega ih možemo svrstati među glagole opcione (arbitrarne) kontrole (*Sara se trudi da položi sve ispite* vs. *Sara se trudi da /Mara/ položi sve ispite*; *Sara afferma che non ha nessuna colpa* ‘Sara tvrdi da uopšte nije kriva’ vs. *Sara afferma che /Mara/ non ha nessuna colpa* ‘Sara tvrdi da /Mara/ uopšte nije kriva’; *Ti ho detto di andare via* (= *Ti ho detto che andassi via*) ‘Rekao/Rekla sam ti da odeš’ vs. *Ti ho detto di andare via* (= *Ti ho detto che andavo via*) ‘Rekao/Rekla sam ti da odlazim’). Postoje i glagoli kontrole koji dopuštaju mogućnost tzv. zajedničke (podeljene) kontrole, čak i u slučaju upotrebe infinitivne dopune. Ovaj tip kontrole podrazumeva da i subjekat i objekat upravnog glagola istovremeno kontrolišu neiskazani subjekat finitne odnosno infinitivne dopunske konstrukcije (*Sara se zaklela Marku da /njih dvoje/ nikad neće sklopiti brak*; *Ti ho proposto di partire insieme* (= *Ti ho proposto che partissimo insieme*) ‘Predložio/Predložila sam ti da otputujemo zajedno’)¹³.

Što se tiče srpskog infinitiva i njegovog finitnog ekvivalenta u funkciji dopune glagola kontrole i podizanja, želimo da naglasimo da se u ovom radu nećemo baviti različitim učestalošću njihove upotrebe u odnosu na teritorijalno, socijalno i funkcionalno raslojavanje jezika, kao ni eventualnim semantičkim razlikama između njih. Karakteristike prezenta upotrebljenog u okviru finitne dopunske konstrukcije *da* + prezent komutabilne s infinitivnom dopunom glagola kontrole i podizanja biće analizirane u odeljku 9.4.

2.1. Sintaksički parametri za klasifikaciju italijanskih i srpskih glagola subjekatske i objekatske kontrole s dopunom u infinitivu

Kao što je naglašeno u uvodnom poglavlju, jedan od najznačajnijih ciljeva ovoga rada jeste uspostavljanje klasifikacije italijanskih i srpskih glagola kontrole na osnovu njihovog sintaksičkog ponašanja unutar konstrukcija u kojima se javljaju.

U cilju ustanovljenja takve klasifikacije, bilo je neophodno analizirati primere upotrebe italijanskih i srpskih glagola subjekatske i objekatske kontrole s dopunom u

---

¹³ Za više informacija o opcionalnoj (arbitrarnoj) i podeljenoj (zajedničkoj) kontroli v. Moskovljević (2008: 99-105).

infinitivu¹⁴ i izabrati relevantne sintaksičke parametre koji bi u što većoj meri bili primenljivi na oba jezika, te poslužili kao osnov za klasifikaciju.

Sintaksički parametri koje smatramo ključnima za opis i analizu upotrebe italijanskih i srpskih glagola subjekatske kontrole s infinitivnom dopunom jesu sledeći:

- 1) mogućnost/nemogućnost upotrebe imeničke odnosno predloške¹⁵ sintagme u funkciji direktnog objekta u akuzativu odnosno indirektnog objekta u dativu;
- 2) upotreba imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta u akuzativu/upotreba imeničke odnosno predloške sintagme u funkciji indirektnog objekta u dativu;
- 3) prisustvo/odsustvo predloga ispred dopune u infinitivu;
- 4) kompatibilnost/nekompatabilnost s anteriornošću radnje dopunskog glagola;
- 5) mogućnost/nemogućnost upotrebe alternativne finitne konstrukcije s koreferentnim odnosno nekoreferentnim subjektom.

Prva dva kriterijuma smatramo primarnima, te ćemo na osnovu njih uspostaviti osnovnu klasifikaciju italijanskih i srpskih glagola subjekatske kontrole, a onda, unutar svake pojedinačne grupe, ispitati ponašanje glagola na osnovu preostalih kriterijuma.

---

¹⁴ Sintaksički parametri koje predlažemo rezultat su naše analize primera upotrebe glagola kontrole s infinitivnom dopunom na koje smo naišli u gramatikama italijanskog i srpskog jezika ili smo ih registrovali u pisanom jeziku novina i drugih glasila, pisanom i govornom jeziku televizije, kao i u svom i govoru svojih sagovornika. Jedina gramatika italijanskog jezika u kojoj su predloženi sintaksički parametri za klasifikaciju glagola kontrole, izdvojene različite glagolske potklase i navedeni spiskovi njima pripadajućih glagola jeste Manzini et al. (1991). S tim u vezi moramo istaći da je reč o veoma raščlanjenoj klasifikaciji, s potklasama koje se uzajamno preklapaju. Bez obzira na uočene nedostatke, pomenuta gramatika bila nam je od velike pomoći pri uspostavljanju klasifikacije koju u ovoj tezi predlažemo. Što se tiče glagola kontrole u srpskom jeziku, najviše informacija pronašli smo u Moskovljević (2008), gde se na osnovu sintaksičkih kriterijuma takođe uspostavlja vrlo raščlanjena klasifikacija, izdvajaju mnogobrojne glagolske potklase i navode spiskovi glagola kontrole. Iako se za neke od njih kaže da se, osim s konstrukcijom *da* + prezent, mogu javiti i s dopunom u infinitivu, ne bi se moglo reći da su u pomenutom radu glagoli kontrole s infinitivnom dopunom kao predmet analize posebno izdvojeni i klasifikovani.

¹⁵ U srbijskoj literaturi umesto termina *predložka sintagma* u upotrebi je termin *predložko-padežna konstrukcija*.

Valja naglasiti da je treći kriterijum značajan samo za klasifikaciju italijanskih glagola subjekatske kontrole¹⁶.

Sintaksički parametri koje smatramo ključnima za opis i analizu upotrebe italijanskih i srpskih glagola objekatske kontrole jesu:

- 1) upotreba imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta u akuzativu/upotreba imeničke odnosno predloške sintagme u funkciji indirektnog objekta u dativu;
- 2) prisustvo/odsustvo predloga ispred dopune u infinitivu;
- 3) kompatibilnost/nekompatabilnost s anteriornošću radnje dopunskog glagola;
- 4) mogućnost/nemogućnost upotrebe alternativne finitne konstrukcije s koreferentnim odnosno nekoreferentnim subjektom.

Budući da prvi kriterijum smatramo primarnim, na osnovu njega ćemo uspostaviti osnovnu klasifikaciju italijanskih i srpskih glagola objekatske kontrole, da bismo potom unutar svake izdvojene grupe ispitali sintaksičko ponašanje glagola u odnosu na preostale kriterijume. I u slučaju glagola objekatske kontrole, treći kriterijum se odnosi isključivo na italijanske glagole.

Kao što smo već istakli, u nastavku rada predložićemo klasifikaciju italijanskih i srpskih glagola subjektske i objekatske kontrole ustanovljenu na osnovu njihovog sintaksičkog ponašanja u odnosu na gore navedene parametre.

---

¹⁶ Za više informacija o konstrukciji *za* + infinitiv v. Melvinger (1980), Melvinger (1982), Vukojević (2009) i Stojanović (2012).

3. GLAGOLI SUBJEKATSKE KONTROLE U ITALIJANSKOM JEZIKU (GSKit)

Na osnovu sintaksičkih kriterijuma koje smo naveli u prethodnom poglavlju, sve italijanske glagole subjekatske kontrole svrstaćemo u dve velike grupe. U prvoj grupi naći će se glagoli subjekatske kontrole uz koje se javlja samo infinitivna dopuna (s predlogom ili bez njega), dok će u drugoj grupi biti glagoli subjekatske kontrole uz koje se, pored dopune u infinitivu, javlja i imenička odnosno predložka sintagma u funkciji objekta (direktnog ili indirektnog).

3.1. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + (*di/a*) + inf.

Kao što je već rečeno, u prvu grupu glagola subjekatske kontrole svrstaćemo sve one glagole koje karakteriše mogućnost kombinovanja s dopunom u infinitivu (s predlogom ili bez njega), ali ne i mogućnost upotrebe imeničke odnosno predložke sintagme u funkciji direktnog odnosno indirektnog objekta.

Budući da se italijanski glagoli subjekatske kontrole ovog tipa javljaju ili s infinitivom bez predloga ili s infinitivom kojem prethodi predlog, možemo ih svrstati u sledeće tri podgrupe:

- 1) glagoli subjekatske kontrole koji se kombinuju s infinitivom bez predloga (GSKit + inf.);
- 2) glagoli subjekatske kontrole koji se upotrebljavaju s infinitivom kojem prethodi predlog *di* (GSKit + *di* + inf.);
- 3) glagoli subjekatske kontrole s dopunom koju čine predlog *a* i infinitiv (GSKit + *a* + inf.).

Primere upotrebe glagola subjekatske kontrole čija je jedina dopuna infinitiv (bez predloga, s predlogom *di* ili s predlogom *a*) nalazimo u sledećim rečenicama:

- (1) a. Adoro viaggiare in compagnia.

- ‘Obožavam da putujem/putovati u društvu.’
- b. Sara ha deciso di partire domani.
‘Sara je odlučila da otputuje/otputovati sutra.’
- c. Siete riusciti a superare l’esame?
‘Jeste li uspeli da položite/položiti ispit?’

U nastavku ovog poglavlja analiziraćemo upotrebu sve tri podgrupe italijanskih glagola subjekatske kontrole tipa GSKit + (di/a) + inf.

3.1.1. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + inf.

Prva podgrupa glagola subjekatske kontrole koji se kombinuju samo s infinitivom (s predlogom ili bez njega) obuhvata glagole koji se koriste s dopunskom konstrukcijom koju čini infinitiv bez predloga.

Infinitiv je, osim retkih izuzetaka, uvek prost. Valja istaći da prosti oblik infinitiva prevladuje iz razloga što značenje upravnih glagola kontrole ovog tipa uglavnom nije kompatibilno s vremenskom relacijom anteriornosti. Drugim rečima, ovi su glagoli kompatibilni uglavnom samo s istovremenošću (ili, eventualno, posteriornošću zavisnog glagola), a istovremenost se, kao što je poznato, iskazuje upravo prostim infinitivom. U nastavku ovog poglavlja pokazaćemo da se svega nekoliko glagola subjekatske kontrole ovog tipa, uz izvesne restrikcije, može upotrebiti i sa složenim infinitivom, koji, kao što je poznato, izražava anteriornost radnje dopunskog u odnosu na radnju upravnog glagola.

Ovoj podgrupi pripadaju sledeća dva modalna glagola u užem smislu¹⁷:

- *volere* ‘hteti’

¹⁷ Terminološku distinkciju (semantičke prirode) *modalni glagoli u užem smislu* vs. *modalni glagoli u širem smislu* preuzimamo iz Pranjkočić (2013) i primenjujemo i na italijanski i na srpski jezik. Od istog autora preuzimamo i semantičku definiciju pojma *modalni glagol (u užem/širem smislu)*: “Modalnim glagolima nazivaju se glagoli koji ne označuju neki konkretan proces, nego služe za modifikaciju kakvog drugog procesa. Oni zapravo uspostavljaju modalni odnos (a to znači voljni, željni, zahtjevni, poticajni, verbalni sl.) između procesa označena samostalnim (punoznačnim) glagolom i subjekta odnosno između procesa označena samostalnim (punoznačnim) glagolom i govornika [...]. Katkada se razlikuju modalni glagoli u užem smislu [...], kojima se označuje odnos prema kakvoj radnji, i modalni glagoli u širem smislu, koji mogu označavati govorenje, mišljenje, osjećanje, percipiranje, kakav voljni čin, ponavljanje kakva procesa i sl. (Pranjkočić 2013: 187-188).

- *sapere* ‘umeti, znati’

Istoj podgrupi glagola subjekatske kontrole pripada i izvestan broj glagola koji su i sintaksički i semantički srodni modalnim glagolima kontrole u užem smislu. Reč je o glagolima kojima se izražava želja, dopadanje, ljubav, mržnja itd. U odnosu na modalne glagole u užem smislu, koji iskazuju htenje ili sposobnost, za ove se glagole može reći da su takođe nepunoznačni, ali u manjoj meri. Iz tog ih razloga u ovom radu nazivamo modalnim glagolima u širem smislu. U pitanju su sledeći glagoli:

- *desiderare* ‘želeti’
- *amare* ‘voleti’
- *preferire* ‘više voleti, preferirati’
- *adorare* ‘obožavati’
- *odiare* ‘mrzeti’
- *detestare* ‘mrzeti’
- *bramare* ‘žudeti, žarko želeti’
- *intendere* ‘nameravati’
- *gradire* ‘rado prihvatiti/prihvatati, izvoleti’
- *osare* ‘usuditi se, smeti’
- *ardire* ‘usuditi se, smeti’
- *usare* ‘imati običaj, običavati’

Evo nekoliko primera upotrebe italijanskih modalnih glagola u užem i širem smislu s dopunom u vidu infinitiva bez predloga¹⁸:

- (2) a. So guidare l’automobile.
‘Znam da vozim/voziti auto.’
- b. Odio lavorare di notte.
‘Mrzim da radim/raditi noću’

---

¹⁸ U književnom stilu, gore navedeni modalni glagoli u širem smislu mogu se javiti i s predlogom *di* i infinitivom (Manzini et al. 1991: 526).

- c. Da piccolo amavo giocare a carte.
‘Kad sam bio mali, voleo sam da igram/igrati karte.’
- d. Sara preferirebbe partire subito.
‘Sara bi više volela da otputuje/otputovati odmah.’

Sa sintaksičkog stanovišta, gore navedeni modalni glagoli u širem smislu s modalnim glagolima u užem smislu dele sledeće dve karakteristike: 1) koreferentnost između neiskazanog subjekta infinitivne konstrukcije i subjekta upravnog glagola, što je tipično za sve glagole subjekatske kontrole, i 2) odsustvo predloga ispred infinitivne dopune. Od modalnih glagola u užem smislu razlikuju se jedino po tome što ne dopuštaju restrukturiranje (up. 3a) i 3 b), kao i 3c) i 3d)).

- (3) a. Voglio vederlo.
Hoću videti-PRES.INF + ga-PRO.PERS.ACC.3SG.M. ENCL
‘Hoću da ga vidim.’
- b. Lo voglio vedere.
Ga-PRO.PERS.ACC.3SG.M.PROCL hoću videti-PRES.INF
‘Hoću da ga vidim.’
- c. Preferisco vederlo subito.
Preferiram videti-PRES.INF + ga-PRO.PERS.ACC.3SG.M.ENCL odmah
‘Preferiram da ga vidim/Preferiram ga videti./Više bih volela da ga vidim/Više bih ga volela videti.’
- e. *Lo preferisco vedere.
Ga-PRO.PERS.ACC.3SG.M.PROCL preferiram videti-PRES.INF

Restrukturiranom konstrukcijom smatramo konstrukciju u kojoj argumentska struktura glagola u infinitivu postaje argumentska struktura glagolskog kompleksa¹⁹, tj. rečeničnog konstituenta sastavljenog od infinitiva i njemu nadređenog glagola (v.

¹⁹ U srbističkoj literaturi uobičajeniji je termin *složeni predikat*. Srpski složeni predikat nije predmet naše pažnje iz dva razloga: 1) za razliku od italijanskog složenog predikata, u literaturi je po pravilu određen isključivo semantičkim kriterijumima i 2) kako ne bismo previše proširili obim svoga istraživanja, odlučili smo da se ne bavimo ni italijanskim složenim predikatom.

Manzini et al. 1991: 513). Glagoli koji dopuštaju restrukturiranje mogu se javiti i unutar nerestrukturirane i unutar restrukturirane konstrukcije. U restrukturiranoj konstrukciji klitike zauzimaju poziciju ispred upravnog glagola u finitnom obliku (3b), dok se u nerestrukturiranoj konstrukciji javljaju iza glagola u infinitivu (3a) i 3c)). U italijanskom jeziku restrukturiranje dopuštaju samo izvesni glagoli subjekatske kontrole (modalni u užem smislu i pojedini glagoli kretanja i stanja) i subjekatskog podizanja subjekta (modalni u užem smislu i pojedini fazni glagoli)²⁰.

3.1.1.1. Modalni glagoli subjekatske kontrole u užem smislu

U nastavku rada analiziraćemo upotrebu modalnih glagola *volere* i *sapere*. Posebnu pažnju posvetićemo upotrebi infinitiva (prostog i složenog) odnosno alternativnih finitnih konstrukcija u funkciji dopune modalnog glagola *volere*, uz osvrt na ostale modalne glagole subjekatske kontrole tipa GSKit + inf.

3.1.1.1.1. Glagol *volere*

Glagol *volere* izažava volju, htenje, te se, osim u veoma retkim slučajevima²¹, upotrebljava sa živim subjektima. Ono što smo već više puta istakli u vezi s glagolima subjekatske kontrole, važi i za glagol *volere*: neiskazani subjekat dopunskog glagola u infinitivu koreferentan je sa subjektom nadređenog glagola (4a). U većini slučajeva ovaj glagol se kombinuje s prostim infinitivom, koji ukazuje na vremenski odnos simultanosti

---

²⁰ Najvažnija sintaksička svojstva italijanskih restrukturiranih konstrukcija jesu sledeća: 1) klitike se pozicioniraju ispred upravnog glagola u finitnom obliku (*Lo devo vedere* 'Moram ga videti/da ga vidim'; 2) direktni objekat glagola u infinitivu može postati subjekat pasivne *si*-konstrukcije (*Molti valori si cominciano a dimenticare* 'Mnoge vrednosti se počinju zaboravljati'; 3) infinitiv se ne može samostalno negirati (**Lo vorrei non vedere oggi*); 4) izvesne glagole u restrukturiranoj konstrukciji karakteriše promena pomoćnog glagola (*Mi sono voluta vestire elegante* 'Htela sam se obući/da se obučem elegantno'). Za više informacija o sintaksičkom ponašanju italijanskih glagola koji dopuštaju restrukturiranje, uključujući i selektovanje pomoćnog glagola v. Acquaviva (1991: 656-657), Manzini et al. (1991: 513-521), Monachesi (1998) i Monachesi (2005).

²¹ Navodimo neke od retkih slučajeva upotrebe glagola *volere* s neživim subjektom: *Ma il caso vuole che ogni volta che Nicola arriva, Irene sia appena andata via* 'Nekim slučajem, svaki put kad Nikola stigne, Irene je već otišla' (primer preuzet s <http://www.einaudi.it/libri/libro/diego-de-silva/mancarsi/978885840708>), *Il caso ha voluto che proprio io facessi goal al novantesimo minuto* 'Slučaj je hteo da baš ja dam gol u 90. minutu'. O još jednom slučaju upotrebe glagola *volere* s neživim subjektom, tipičnom za formalne registre pisanog jezika v. Manzini et al. (1991: 522).

ili, eventualno, posteriornosti radnje zavisnog u odnosu na radnju upravnog glagola. U odeljku 3.1.1.1.3.1. videćemo da jedini izuzetak u odnosu na “pravilo simultanosti (odnosno posteriornosti) infinitiva u funkciji dopune glagola *volere*” predstavlja upotreba složenog infinitiva kao dopune ovog glagola u kondicionalu²² (4b). *Volere* se može upotrebiti i s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta²³ (4c). U slučaju odsustva koreferentnosti subjekata, u funkciji dopune ovog glagola javlja se finitna konstrukcija s glagolom u konjuktivu (4d).

- (4) a. Voglio parlare con te.
‘Hoću da razgovaram/Hoću razgovarati s tobom.’
- b. Vorrei   essermi laureata   prima²⁴.
Hteti-PRES.COND.1SG   diplomirati-PERF.INF.REFL.1SG.F   ranije
‘Volela bih da sam ranije diplomirala.’
- c. Voglio un cuscino.
‘Hoću jastuk.’
- d. Voglio che vengano anche loro.
‘Hoću da dođu i oni.’

Kao i svi ostali italijanski glagoli koji u finitnoj dopunskoj konstrukciji zahtevaju konjektiv zavisnog glagola, i glagol *volere* u slučaju koreferentnosti subjekata ne dopušta upotrebu finitne dopunske konstrukcije s glagolom u konjuktivu²⁵. Tada se u italijanskom jeziku po pravilu javlja infinitiv (up. (5a) i (5b), kao i (5c) i (5d)).

²² U srbističkoj literaturi uobičajeniji je sinonimni termin *potencijal*.

²³ U rečenici *Cosa vuoi da bere? ‘Šta hoćeš za piće/da popiješ?’* upitna zamenica (*che*) *cosa* predstavlja imeničku sintagmu upotrebljenu u funkciji direktnog objekta glagola *volere*, dok je konstrukcija *da + inf.* infinitivna relativna struktura kojom se relativizuje direktni objekat. Istu relativnu konstrukciju moguće je upotrebiti i bez imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta glagola *volere*, tj. antecedenta relativne klauze (*Vuoi da bere? ‘Hoćeš nešto za piće?’*). Za više informacija o relativizaciji direktnog objekta u italijanskim infinitivnim relativnim konstrukcijama v. Popović (2013).

²⁴ U ovoj tezi upotrebljavamo glose u svim onim slučajevima kad smatramo da italijanske konstrukcije, i pored prevoda na srpski jezik i objašnjenja sadržanog u tekstu, nisu dovoljno sintaksički transparentne.

²⁵ Umesto infinitivnih konstrukcija upotrebljenih u funkciji dopune glagola objekatske kontrole mogu se javiti alternativne finitne konstrukcije s glagolom u konjuktivu. Razlog tome leži u činjenici da se u slučaju glagola objekatske kontrole koreferentnost uspostavlja između objekta upravnog i neiskazanog subjekta zavisnog glagola. Za više informacija o upotrebi italijanskih glagola objekatske kontrole v. poglavlje 5.

- (5) a. *Voglio che (io) parli con te.
 Hoću COMP (ja) razgovarati-PRES.SBJV s tobom.
- b. Voglio parlare con te.
 Hoću razgovarati-PRES.INF s tobom
 ‘Hoću da razgovaram s tobom.’
- c. *Spero che (io) venga alla tua festa.
 Nadam se COMP (ja) doći-PRES.SBJV na tvoju zabavu
- d. Spero di venire alla tua festa²⁶.
 Nadam se PREP doći-PRES.INF na tvoju zabavu
 ‘Nadam se da ću doći na tvoju zabavu.’

Restriktivna upotreba glagolskih načina u italijanskim finitnim dopunskim rečenicama objašnjava se ovako: “Il congiuntivo, a sua volta un modo anaforico, fa di due frasi, la reggente e la dipendente al congiuntivo, un’area sintattica unica in cui vale la restrizione: il soggetto del congiuntivo, anche se espresso solo con la flessione verbale, entra in conflitto di referenza col soggetto (anche se sottinteso) della reggente; diventa per questo impossibile interpretare come coreferenti i due soggetti in una frase come *Mario pensa che ci vada domani*. Se invece si usa l’indicativo (*Mario pensa che ci va domani*), le frasi diventano due territori autonomi, e i soggetti possono essere coreferenti senza problemi. La restrizione può essere evitata anche in un altro modo, cioè mettendo il verbo della dipendente all’infinito: non avendo questo modo verbale una flessione personale, la frase non contiene un elemento pronominale che provochi il conflitto di referenza col pronome soggetto della reggente” (Benincà 2003: 265-266)²⁷. Navedena restrikcija u osnovi se svodi na restrikciju koja predviđa da se anaforička lična zamenica

²⁶ Infinitiv koji je u ovom primeru upotrebljen u funkciji dopune glagola *sperare* primer je prostog infinitiva kojim se iskazuje posteriornost u odnosu na radnju upravnog glagola.

²⁷ “Konjuktiv, i sam anaforički način, pretvara dve rečenice, glavnu i zavisnu s glagolom u konjuktivu, u jedinstveni sintaksički prostor u kojem važi sledeća restrikcija: subjekat glagola u konjuktivu, čak i kad je iskazan samo glagolskom fleksijom, ulazi u referencijalni konflikt sa subjektom (čak i kad je neekspliciran) glavne rečenice; nemoguće je stoga tumačiti kao koreferentne subjekat glavne i subjekat zavisne strukture u rečenici poput *Mario pensa che ci vada domani* ‘Mario misli da će sutra otići tamo’. Ako se pak upotrebi indikativ (*Mario pensa che ci va domani* ‘Mario misli da će sutra otići tamo’), glavna i zavisna rečenica postaju dve autonomne teritorije i njihovi subjekti mogu biti koreferentni bez problema. Restrikcija se može izbeći na još jedan način, tj. tako što ćemo glagol zavisne rečenice staviti u infinitiv: kako ovaj glagolski način nema ličnu fleksiju, zavisna rečenica ne sadrži zamenički element koji bi izazvao referencijalni konflikt sa zamenicom u funkciji subjekta glavne rečenice.”

ne može odnositi na imeničku sintagmu u funkciji subjekta u istoj prostoј rečenici osim ako nije reč o refleksivnoj anaforičkoј zamenici (v. Benincà 2003: 265).

“Referencijalnog konflikta”, dakle, nema ukoliko glagol dopunske konstrukcije stoji u indikativu²⁸ ili u infinitivu. U odeljku 3.1.1.1.3. ispitaćemo da li ova restrikcija blokira i upotrebu konjunktiva kao alternative infinitivu u funkciji dopune modalnih glagola kontrole u kondicionalu.

3.1.1.1.2. Glagol *sapere*

Modalni glagol *sapere* izražava sposobnost. Uglavnom se upotrebljava sa živim subjektima²⁹, a kao dopunu dobija isključivo prosti infinitiv, koji ukazuje na istovremenost radnje zavisnog u odnosu na radnju nadređenog glagola. Neiskazani subjekat infinitivne konstrukcije koreferentan je sa subjektom upravnog glagola (6a). Za razliku od glagola *volere*, koji se u slučaju odsustva koreferentnosti subjekata može upotrebiti s finitnom dopunskom konstrukcijom, uz modalni glagol *sapere* ne može se javiti dopunska konstrukcija s glagolom u finitnom obliku ni u slučaju koreferentnosti subjekata ni u njenom odsustvu (6b) i 6c)). Suprotno glagolu *volere*, modalni glagol *sapere* ne može se upotrebiti ni s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta (6d).

- (6) a. So ballare.
‘Umem/Znam da plešem/plesati.’
- b. *So che (io) balli/ballo.
Umem/Znam COMP (ja) plesati-PRES.SBJV/PRES.IND

²⁸ Iako prisutna u govornom jeziku, upotreba indikativa u konstrukcijama upotrebljenim u funkciji dopune glagola subjekatske kontrole koji zahtevaju konjunktiv najčešće je protivna normi italijanskog jezika (*Vuoi che ti faccio un panino?* ‘Hoćeš da ti napravim sendvič?’, *Penso che Sara parte/partirà domani* ‘Mislim da Sara putuje sutra/da će Sara oputovati sutra’). U slučaju koreferentnosti subjekata upravne i zavisne strukture, indikativ se javlja uglavnom u konstrukcijama upotrebljenim u funkciji dopune punoznačnih glagola (**Voglio che ci vado anch’io* ‘Hoću i ja da idem tamo’ vs. *?Penso/?Spero che ci vado anch’io* ‘Mislim/Nadam se da ću i ja otići tamo’).

²⁹ Modalni glagol *sapere* se može kombinovati i s neživim subjektima, kao npr. u rečenicama *A volte lo studio sa essere traumatico* ‘Ponekad učenje zna/ume da bude/bit i traumatično’ i *Le feste sanno essere lunghe e noiose* ‘Praznici znaju/umeju da budu/bit i dugi i dosadni’. U ovakvim slučajevima, reč je o epistemičkoј upotrebi modalnog glagola *sapere*.

c.	*So	che	(lui)	balli/balla.
	Umem/Znam	COMP	(on)	plesati-PRES.SBJV/PRES.IND
d.	*So	il		ballo.
	Umem/Znam	ART		ples

Osim modalnog glagola *sapere* ‘znati (= umeti)’, u italijanskom jeziku postoji i nemodalni glagol *sapere* ‘znati’, koji se upotrebljava u značenju ‘biti svestan nečega, imati svest o nečemu, imati saznanja o nečemu, doći do saznanja o nečemu, saznati nešto’. Iako i ovaj glagol spada među glagole subjekatske kontrole, njegovo sintaksičko ponašanje bitno se razlikuje od ponašanja modalnog glagola *sapere*. U slučaju koreferentnosti subjekata, kombinuje se i s prostim i sa složenim infinitivom komutabilnim s dopunskom konstrukcijom s glagolom u indikativu (up. 7a), 7b), 7c) i 7d)), dok se, u odsustvu koreferentnosti, kombinuje s dopunskom konstrukcijom s glagolom u indikativu (7e). Za razliku od modalnog *sapere*, nemodalni glagol *sapere* može se upotrebiti i s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta (7f). Njegova dopuna može biti i zavisnoupitna klauza, u kojoj se u slučaju koreferentnosti subjekata po pravilu upotrebljava infinitiv (7g). Kao što smo već istakli u uvodnom poglavlju, u ovom radu nećemo se baviti infinitivom u zavisnoupitnim dopunskim konstrukcijama.

(7)	a.	So	di	avere	ragione.
		Znam	PREP	imati-PRES.INF	pravo
		‘Znam da imam pravo/da sam u pravu’			
	b.	So	che	ho	ragione.
		‘Znam da imam pravo/da sam u pravu.’			
	c.	So	di	aver fatto	bene.
		Znam	PREP	(u)raditi-PERF.INF	dobro
		‘Znam da sam dobro postupio/postupila.’			
	d.	So	che	ho	fatto bene.
		‘Znam da sam dobro postupio/postupila.’			
	e.	So	che	Sara e Luigi	abitano lontano.
		‘Znam da Sara i Luidi stanuju daleko.’			

- f. So il tuo numero di telefono.
'Znam tvoj broj telefona.'
- g. Non so a chi consegnare questo pacco.
'Ne znam kome da predam/predati ovaj paket.'

3.1.1.1.3. Infinitiv i alternativne finitne konstrukcije u funkciji dopune italijanskih glagola subjekatske kontrole tipa GSKit + inf.

U skladu s restrikcijom objašnjenom u odeljku 3.1.1.1.1, svi italijanski glagoli subjekatske kontrole koji uvode infinitiv bez predloga, tj. modalni glagoli kontrole u užem smislu (*volere, sapere*) i modalni glagoli kontrole u širem smislu (*preferire, desiderare, amare* itd.), isključuju mogućnost upotrebe finitne dopunske konstrukcije (s glagolom u konjunktivu) u slučaju identičnosti subjekata upravnog i zavisnog glagola.

Međutim, neki od glagola subjekatske kontrole ovog tipa mogu uvesti finitnu dopunsku konstrukciju s različitim subjektom. Glagol zavisne strukture u tom slučaju uveden je komplementizatorom *che* i upotrebljen u konjunktivu. Kao što je poznato, upotreba ovog glagolskog načina uslovljena je značenjem upravnog glagola (htenje, želja itd.)³⁰. Treba istaći i činjenicu da je sama mogućnost upotrebe finitne dopunske konstrukcije s nekoreferentnim subjektom takođe uslovljena značenjem nadređenog glagola, te svega nekoliko glagola subjekatske kontrole ovog tipa može uvesti ovakvu konstrukciju. Reč je o glagolima *volere, desiderare, preferire* i *gradire* (8a). I glagoli *amare, adorare, odiare* i *detestare* mogu se javiti s finitnom konstrukcijom s različitim subjektom, no čini se da je u pitanju posve marginalna upotreba (8b). *Ardire, osare* i *intendere* isključuju pak mogućnost upotrebe dopune u vidu finitne konstrukcije s različitim subjektom (8c). Takođe je bitno istaći da se svi oni glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + inf. koji se, makar i marginalno, kombinuju s finitnom dopunskom konstrukcijom s različitim subjektom (*volere, desiderare, preferire, gradire, amare,*

---

³⁰ Za detaljan opis upotrebe konjuktiva u italijanskim dopunskim, kao i u ostalim vrstama zavisnih rečenica v. Wandruszka (1991: 415-481) i Serianni (2000: 386-399).

adorare, detestare, odiare), mogu javiti i s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta³¹ (8d).

- (8) a. Voglio/Desidero/Preferisco che tu me lo dica subito.
'Hoću/Želim/Više volim da mi to odmah kažeš.'
- b. ?Adoro/?Amo/?Detesto/?Odio che ognuno faccia il proprio dovere³².
'?Obožavam/Volim/?Mrzim/?Mrzim da svako ispuni svoju dužnost.'
- c. *Ardisco/*Intendo/*Oso che tutti si tuffino in acqua.
'*Smem/*Nameravam/*Smem da svi skoče u vodu.'
- d. Voglio/Desidero una stanza singola.
'Hoću/Želim jednokrevetnu sobu.'

Kao što je već više puta istaknuto, modalni glagoli subjekatske kontrole u užem i širem smislu zbog svog su značenja po pravilu kompatibilni sa simultanošću i, eventualno, s posteriornošću, a nekompatibilni s anteriornošću zavisnog glagola, zbog čega se javljaju ili s prostim infinitivom (u slučaju koreferentnosti subjekata) ili sa zavisnim glagolom u prezentu konjunktiva odnosno imperfektu konjunktiva (u odsustvu koreferentnosti subjekata). U italijanskim finitnim dopunskim konstrukcijama s različitim subjektom, istovremenost sa sadašnjom radnjom upravnog modalnog glagola kontrole uvek se, naime, iskazuje konjuktivom prezenta (9a), dok se za izražavanje istovremenosti s prošlom radnjom upravnog modalnog glagola kontrole koristi konjuktiv imperfekta (9b). Izuzetak predstavljaju finitne dopunske konstrukcije s nadređenim modalnim glagolom kontrole u kondicionalu. U takvim se konstrukcijama, i u odnosu na upravni glagol u sadašnjem i u odnosu na upravni glagol u prošlom kondicionalu, istovremenost uvek iskazuje konjuktivom imperfekta (up. 9c) i 9d)). Zanimljivo je da u finitnim konstrukcijama koje vrše funkciju dopune modalnih glagola subjekatske kontrole u kondicionalu ne važi restrikcija izložena u odeljku 3.1.1.1.1. Čak i u slučaju koreferentnosti dvaju subjekata (up. 9e) i 9f), kao i 9g) i 9h)), umesto prostog infinitiva,

³¹ S imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta ne mogu se kombinovati glagoli *ardire, osare* i *intendere*, s izuzetkom izvesnog broja frazeoloških izraza u kojima se *osare* javlja u tranzitivnoj upotrebi (*osare l'impossibile* 'usuditi se učiniti nešto nemoguće', *osare l'inosabile* 'usuditi se učiniti nešto što niko ne sme', *osare il tutto per tutto* 'usuditi se staviti sve na kocku' (v. Manzini et al. 1991: 639)).

³² Primer je preuzet iz Manzini et al. (1991: 638).

za iskazivanje istovremenosti moguće je upotrebiti komplementizator *che* i konjunktiv imperfekta. U odeljku 3.1.1.1.3.1. videćemo da se protivno pomenutoj restrikciji i umesto složenog infinitiva upotrebljenog u funkciji dopune modalnih glagola subjekatske kontrole može javiti alternativna finitna konstrukcija za izražavanje anteriornosti sastavljena od komplementizatora *che* i konjunktiva pluskvamperfekta zavisnog glagola.

- (9) a. Voglio che vengano anche loro.
'Hoću da dođu i oni.'
- b. Volevo che venissero anche loro.
'Hteo/Htela sam da dođu i oni.'
- c. Vorrei che venissero anche loro.
'Hteo/Htela bih da dođu i oni.'
- d. Avrei voluto che venissero anche loro.
'Hteo/Htela sam da dođu i oni³³.'
- e. Vorrei essere con te.
'Hteo/Htela bih da budem/bit i s tobom.'
- f. Vorrei che fossi con te.
'Hteo/Htela bih da budem/bit i s tobom.'
- g. Avrei voluto essere con te.
'Hteo/Htela sam da budem/bit i s tobom.'
- h. Avrei voluto che fossi con te.
'Hteo/Htela sam da budem/bit i s tobom.'

3.1.1.1.3.1. Italijanski složeni infinitiv kao dopuna modalnim glagolima subjekatske kontrole tipa GSKit + inf.

Budući da je upravni glagol taj koji nameće eventualne restrikcije u vezi s izborom vremena infinitivnog načina³⁴, u nastavku rada ispitaćemo mogućnost upotrebe

---

³³ Iako smatramo da je prevođenje prošlog kondicionala italijanskih modalnih glagola *volere*, *preferire*, *desiderare*, *gradire* itd. na srpski jezik pitanje koje zaslužuje posebnu pažnju, njime se u ovoj tezi nećemo baviti.

italijanskog složenog infinitiva u funkciji dopune modalnih glagola subjektske kontrole tipa GSKit + inf. Kao što smo više puta istakli, modalno značenje upravnih glagola najčešće nije kompatibilno s idejom anteriornosti, već samo s idejom simultanosti ili posteriornosti. Izuzetak u tom smislu predstavljaju izvesni modalni glagoli subjektske kontrole koji, ukoliko se upotrebe u kondicionalu, imperfektu ili, sasvim marginalno, u prezentu ili (epistemičkom) futuru (I ili II), mogu dobiti dopunu i u vidu složenog infinitiva, kojim se iskazuje anteriornost.

Što se tiče modalnih glagola subjektske kontrole u užem smislu, prošli infinitiv se može javiti kao dopuna glagolu *volere*, dok je modalni glagol *sapere* kompatibilan isključivo s idejom simultanosti, zbog čega uvek dobija dopunu u vidu prostog infinitiva (up. 10m), 10n), 10o) i 10p)). Modalni glagol *volere* kompatibilan je s idejom simultanosti ili, eventualno, posteriornosti, s jedne, i s idejom anteriornosti, s druge strane, zbog čega se upotrebljava i s prostim i sa složenim infinitivom (up. 10a), 10b), 10c), 10d), 10e), 10f), 10g) i 10h)).

- (10) a. Sara vuole laurearsi subito.
'Sara hoće da diplomira odmah.'
- b. ?Sara vuole essersi laureata molto prima.
Sara hoće diplomirati-PERF.INF mnogo ranije
'??Sara želi da je diplomirala mnogo ranije.'
- c. Sara vorrebbe laurearsi subito.
'Sara bi htela da diplomira/diplomirati odmah.'
- d. Sara vorrebbe essersi laureata molto prima.
Sara hteti-PRES.COND diplomirati-PERF.INF mnogo ranije
'Sara bi volela/želela da je diplomirala mnogo ranije.'
- e. Sara voleva laurearsi subito.
Sara hteti-IMP diplomirati-PRES.INF odmah

³⁴ U italijanističkoj literaturi uobičajeni su termini *modo finito* i *modo indefinito* (*finitni* i *nefinitni glagolski način*). Finitni načini su indikativ, konjuktiv, imperativ i kondicional, a nefinitni infinitiv, gerund i particip. Svi se oni, s izuzetkom imperativa, diferenciraju na vremenskoj osi. Upravo iz tog razloga govorimo o vremenu italijanskog infinitiva, koji, kao što je poznato, može biti prošli (složeni) ili sadašnji (prosti). Mišljenja smo da i u srbističkoj literaturi treba početi govoriti o kategoriji vremena u vezi s infinitivom, tj. definisati srpski infinitiv kao sadašnji, kojim se, kao i u italijanskom jeziku, iskazuje simultanost ili, eventualno, posteriornost radnje zavisnog glagola.

- ‘Sara je htela da diplomira/diplomirati odmah.’
- f. ?Sara voleva essersi laureata molto prima.
Sara hteti-IMP diplomirati-PERF.INF mnogo ranije
‘??Sara je želela da je diplomirala mnogo ranije/Sara bi volela/želela da je diplomirala mnogo ranije.’
- g. Sara avrebbe voluto laurearsi subito.
Sara hteti-PERF.COND diplomirati-PRES.INF odmah
‘Sara je htela da diplomira/diplomirati odmah.’
- h. Sara avrebbe voluto essersi laureata molto prima.
Sara hteti- PERF.COND diplomirati-PERF.INF mnogo ranije
‘Sara bi volela/želela da je diplomirala mnogo ranije.’
- i. Sara vorrà laurearsi subito.
Sara hteti-FUT1 diplomirati-PRES.INF odmah
‘Biće da Sara hoće da diplomira odmah.’
- j. ?Sara vorrà essersi laureata molto prima.
Sara hteti-FUT1 diplomirati-PERF.INF mnogo ranije
‘??Biće da Sara želi da je diplomirala mnogo ranije.’
- k. Sara avrà voluto laurearsi subito.
Sara hteti-FUT2 diplomirati-PRES.INF odmah
‘Biće da je Sara htela da diplomira odmah.’
- l. ?Sara avrà voluto essersi laureata molto prima.
Sara hteti-FUT2 diplomirati-PERF.INF mnogo ranije
‘??Biće da je Sara želela da je diplomirala mnogo ranije.’
- m. Sara sa cucinare.
‘Sara zna da kuva/kuvati.’
- n. *Sara sa aver cucinato.
Sara zna kuvati-PERF.INF
- o. Se fosse proprio indispensabile, Mara saprebbe preparare i peperoni ripieni.
‘Da je baš neophodno, Mara bi znala da spremi/spremiti punjene paprike.’

p.	*Sara	saprebbe	aver cucinato ³⁵ .
	Sara	znati-PRES.COND	kuvati-PERF.INF

Iz gore navedenih primera možemo videti da se prošli infinitiv prvenstveno javlja kao dopuna glagolu *volere* u kondicionalu (prostom (10d) ili složenom (10h)). U nastavku rada nastojaćemo da objasnimo ovu restrikciju, na koju autori italijanskih gramatika namenjenih izvornim odnosno stranim govornicima nedovoljno jasno ukazuju. Naime, uprkos činjenici da su primeri upotrebe složenog infinitiva u funkciji dopune glagola *volere* u kondicionalu sporadično prisutni u gramatikama italijanskog jezika, u njima nismo naišli na podrobnija objašnjenja ovakve upotrebe glagola *volere*, a nismo pronašli ni naučne radove posvećene ovoj temi. S druge strane, upotreba složenog infinitiva u funkciji dopune glagola *volere* u prezentu (10b), u imperfektu (10f) ili u (epistemičkom) futuru I i II (10j) i 10l)) čini se sasvim marginalnom u odnosu na njegovu upotrebu u kombinaciji s kondicionalom³⁶.

Osim u funkciji dopune glagola *volere*, koji, kako smo više puta istakli, spada među modalne glagole u užem smislu, složeni infinitiv može biti upotrebljen i kao dopuna glagola *preferire*³⁷ (11b), 11d), 11f), 11h) 11j) i 11l)) i, čini se, marginalno, ostalih modalnih glagola u širem smislu (*desiderare*, *gradire*³⁸ itd.) u kondicionalu.

- (11) a. Sara preferisce laurearsi subito.
'Sari više odgovara/Sara više voli da diplomira odmah.'

³⁵ Za razliku od rečenica u primerima (10n) i (10p), koje su negramatične usled nemogućnosti upotrebe složenog infinitiva u funkciji dopune modalnog glagola *sapere* 'znati (= umeti)', rečenice poput *So di aver cucinato bene (perché mi hai chiesto subito la ricetta)* 'Znam da sam skuvao/skuvala nešto dobro (jer si mi odmah tražio/tražila recept' ili *Saprei di aver cucinato bene (se mi chiedessi la ricetta)* 'Znao/Znala bih da sam skuvao/skuvala nešto dobro (kad bi mi tražio/tražila recept)' gramatične su jer je u njima upotrebljen nemodalni glagol *sapere* 'znati (= biti svestan)', koji je, kao što je već rečeno u odeljku 3.1.1.1.2, kompatibilan i sa simultanošću i s anteriornošću zavisnog glagola, te se može kombinovati i sa sadašnjim i s prošlim infinitivom.

³⁶ Izvorni govornici koje smo tokom pisanja ove teze konsultovali smatraju da su rečenice u primerima (10b), (10f), (10j) i (10l) ili potpuno neprihvatljive ili vrlo niskog nivoa prihvatljivosti, te zbog toga uz njih stavljamo znak pitanja. Činjenicu da takve konstrukcije ipak karakteriše, reklo bi se, krajnje marginalna upotreba (v. primere navedene u Skytte 1983: 110), ne smatramo relevantnom za ovaj rad.

³⁷ Budući da su primeri koji sadrže glagol *preferire* (11a)-11l)) analogni primerima s glagolom *volere* (10a)-10l)), glose smo smatrali nepotrebnim.

³⁸ Up. *Sara desidererebbe/gradirebbe/?amerebbe/?adorerebbe/?odierebbe/?detesterebbe essersi laureata molto prima* 'Sara bi želela/Sari bi se svidelo/Sara bi volela/?Sara bi obožavala/?Sara bi mrzela/?Sara bi mrzela da je diplomirala mnogo ranije'.

- b. ?Sara preferisce essersi laureata molto prima³⁹.
‘??Sari više odgovara/?Sara više voli da je diplomirala mnogo ranije’
- c. Sara preferirebbe laurearsi subito.
‘Sari bi više odgovaralo/Sara bi više volela da diplomira odmah’
- d. Sara preferirebbe essersi laureata molto prima.
‘Sari bi više odgovaralo/Sara bi više volela da je diplomirala mnogo ranije’
- e. Sara preferiva laurearsi subito.
‘Sari je više odgovaralo/Sara je više volela da diplomira odmah’
- f. ?Sara preferiva essersi laureata molto prima.
‘Sari je više odgovaralo da je diplomirala mnogo ranije’
- g. Sara avrebbe preferito laurearsi subito.
‘Sari je više odgovaralo da diplomira odmah’
- h. Sara avrebbe preferito essersi laureata molto prima.
‘Sari bi više odgovaralo/Sara bi više volela da je diplomirala mnogo ranije’
- i. Sara preferirà laurearsi subito.
‘Biće da Sari više odgovara da diplomira odmah’
- j. ?Sara preferirà essersi laureata molto prima.
‘??Biće da Sari više odgovara da je diplomirala mnogo ranije’
- k. Sara avrà preferito laurearsi subito.
‘Biće da je Sari više odgovaralo da diplomira odmah’
- l. ?Sara avrà preferito essersi laureata molto prima.
‘Biće da je Sari više odgovaralo da je diplomirala mnogo ranije’

---

³⁹ Za razliku od konstrukcija poput ?*Preferisco essermi laureata* i ?*Voglio essermi laureata*, koje izvorni govornici ocenjuju ili kao potpuno neprihvatljive ili kao rečenice niskog nivoa prihvatljivosti, konstrukcije poput *Preferisco il fatto di essermi laureata (al fatto di aver trovato un lavoro)* ‘Više volim (to) što sam diplomirala nego (to) što sam našla posao’ ili *Gradisco/Amo/Adoro/Odio/Detestò il fatto di essermi laureata* ‘Svida mi se/Volim/Obožavam/Mrzim/Mrzim (to) što sam diplomirala’ potpuno su prihvatljive. S druge strane, **Voglio il fatto di essermi laureata* i **Desidero il fatto di essermi laureata* nisu gramatične jer se glagolima *volere* i *desiderare* izražava volja i/ili želja, te su nekompatibilni s faktivnošću dopunske propozicije, dok se glagolima *preferire*, *gradire*, *amare*, *adorare*, *odiare* i *detestare* izražava (ne)prihvatanje, tj. (ne)odobravanje faktivnog sadržaja dopunske propozicije, pa je samim tim moguća njihova upotreba s konstrukcijom *il fatto + di + prošli infinitiv*, kojom se iskazuje realizovana anteriorna radnja.

Ukoliko su upotrebljeni u kondicionalu i imaju dopunu u obliku prošlog infinitiva, glagoli *volere* i *preferire* izražavaju želju koja se odnosi na vremenski period koji prethodi radnji upravnog glagola. Preciznije rečeno, konstrukcije koje sadrže negirani složeni infinitiv služe za izražavanje želje u vezi s realizovanim anteriornim radnjama, tj. služe za izražavanje žaljenja ili kajanja, dok se konstrukcijama sa složenim infinitivom bez negacije iskazuje želja u vezi s nerealizovanim anteriornim radnjama⁴⁰ (up.12a), 12b), 12c) i 12d)).

- (12) a. Vorrei essermi laureata molto prima.
'Volela bih/Želela bih da sam diplomirala mnogo ranije.'
- b. Vorrei non essermi laureata così in fretta.
'Volela bih/Želela bih da nisam diplomirala tako brzo.'
- c. Preferirei essermi laureata molto prima.
'Više bih volela da sam diplomirala mnogo ranije.'
- d. Preferirei non essermi laureata così in fretta.
'Više bih volela da nisam diplomirala tako brzo.'

Kao što smo već naglasili, u finitnim konstrukcijama koje vrše funkciju dopune modalnih glagola subjekatske kontrole upotrebljenih u kondicionalu ne važi restrikcija izložena u odeljku 3.1.1.1.1. Već smo videli da se u njima, i u slučaju koreferentnosti subjekata, umesto prostog infinitiva može upotrebiti konjuktiv imperfekta za iskazivanje istovremenosti (v. 9f) i 9h)). U nastavku ćemo videti da se, protivno pomenutoj restrikciji, i umesto složenog infinitiva upotrebljenog u funkciji dopune modalnih glagola subjekatske kontrole (*volere*, *preferire* itd.) može javiti alternativna finitna konstrukcija za izražavanje anteriornosti koju čine komplementizator *che* i konjuktiv pluskvamperfekta (up.13a) i 13b), kao i 13e) i 13f)).

---

⁴⁰ U primerima (12a), (12b), (12c) i (12d) *volere* i *preferire* upotrebljeni su u potvrdnom obliku, dok je složeni infinitiv taj koji se javlja i u potvrdnom i u odričnom obliku. Osim ovakvih, prihvatljive su i konstrukcije poput *Non vorrei essermi laureata molto prima* 'Ne bih volela da sam diplomirala mnogo ranije', u kojoj je negiran upravni modalni glagol subjekatske kontrole.

Reč je, dakle, o izuzetku u odnosu na restrikciju, što nas navodi na zaključak da konstrukcije s glagolom u konjunktivu upotrebljene u funkciji dopune glagola *volere* i *preferire* u kondicionalu imaju poseban status. Na to upućuje i činjenica da, za razliku od ostalih finitnih glagolskih načina, italijanski kondicional, bilo prosti, bilo složeni, za izražavanje simultanosti zahteva glagol u konjunktivu imperfekta, a za iskazivanje anteriornosti glagol u konjunktivu pluskvamperfekta. Pretpostavljamo da se posebni status konstrukcija sastavljenih od modalnih glagola u kondicionalu i njihovih finitnih (i infinitivnih) dopuna temelji na činjenici da se u italijanskom jeziku, iako se u protazi koristi veznik *se*, a ne komplementizator *che*⁴¹, može pronaći izvesna analogija između zavisnosložene rečenice koja se sastoji od upravne strukture (apodoze) s glagolom u kondicionalu (sadašnjem ili prošlom) i zavisne uslovne klauze (protaze) s glagolom u konjunktivu (imperfekta ili pluskvamperfekta), s jedne (13i) i 13j)), i konstrukcije sačinjene od upravnog glagola *volere* ili *preferire* u kondicionalu (sadašnjem ili prošlom) i dopune u infinitivu (prostom ili složenom) komutabilne s finitnom konstrukcijom oblika *che* + konjunktiv imperfekta/konjunktiv pluskvamperfekta, s druge strane (13a)-13h)). I rečenice upitne prihvatljivosti iz primera (13k) i 13l), u kojima prošli infinitiv, komutabilan s konstrukcijom *che* + konjunktiv pluskvamperfekta, nije upotrebljen kao dopuna modalnog glagola u prošlom kondicionalu, već u indikativu imperfekta, pokazuju izvesnu analogiju sa zavisnosloženim rečenicama u kojima je i u glavnoj rečenici (apodozi) i u zavisnoj uslovnoj rečenici (protazi), kojom se iskazuje prošli irealni uslov, upotrebljen indikativ imperfekta⁴² (13m). Valja istaći da se prošli irealni uslov u italijanskom jeziku iskazuje prvenstveno protazom sastavljenom od veyznika *se* i konjunktiva pluskvamperfekta (13j).

- (13) a.   Vorrei   aver invitato   al cinema   anche voi.
               Hteo/Htela bih   pozvati-PERF.INF   u bioskop   i   vas

⁴¹ U srpskom jeziku ova je analogija još izraženija jer je u oba slučaja u upotrebi veznik odnosno komplementizator *da*. Za više informacija o srpskim ekvivalentima italijanskog sadašnjeg i prošlog infinitiva u funkciji dopune modalnih glagola subjekatske kontrole v. odeljke 4.1.2. i 9.4. i onde navedenu literaturu.

⁴² Zavisnosložena rečenica s indikativom imperfekta i u protazi i u apodozi (v. primer (13m) i njegov prevod na srpski) sinonimna je zavisnosloženoj rečenici s konjunktivom pluskvamperfekta u protazi i prošlim kondicionalom u apodozi, a moguća je i njihova kombinacija (*Se volevo, mi laureavo molto prima = Se avessi voluto, mi sarei laureata molto prima = Se volevo, mi sarei laureata molto prima*).

- ‘Voleo/Volela bih da sam i vas pozvala u bioskop.’
- b. Vorrei che avessi invitato al cinema anche voi.
Hteo/Htela bih COMP pozvati-PPF.SBJV u bioskop i vas
‘Voleo/Volela bih da sam i vas pozvala u bioskop.’
- c. Vorrei essere con te.
‘Hteo/Htela bih da budem/bit i s tobom.’
- d. Vorrei che fossi con te.
‘Hteo/Htela bih da budem/bit i s tobom.’
- e. Preferirei aver invitato al cinema anche voi.
Više bih voleo/volela pozvati-PERF.INF u bioskop i vas
‘Više bih voleo/volela da sam i vas pozvala u bioskop.’
- f. Preferirei che avessi invitato al cinema anche voi.
Više bih voleo/volela COMP pozvati-PPF.SBJV u bioskop i vas
‘Više bih voleo/volela da sam i vas pozvala u bioskop.’
- g. Preferirei essere con te.
‘Više bih voleo/volela da budem/bit i s tobom.’
- h. Preferirei che fossi con te.
‘Više bih voleo/volela da budem/bit i s tobom.’
- i. Sarei contenta se avessi più tempo libero.
‘Bila bih zadovoljna/Bilo bi mi drago da imam više slobodnog vremena.’
- j. Sarei contenta se avessi invitato al cinema anche voi.
‘Bila bih zadovoljna/Bilo bi mi drago da sam i vas pozvala u bioskop.’
- k. ?Volevo essermi laureata molto prima.
‘Volela bih da sam diplomirala mnogo ranije.’
- l. ?Preferivo essermi laureata molto prima.
‘Više bih volela da sam diplomirala mnogo ranije.’
- m. Se volevo, mi laureavo molto prima.
‘Da sam hteo/htela, diplomirao/diplomirala bih mnogo ranije.’

U ovom odeljku istakli smo činjenicu da među italijanskim modalnim glagolima subjekatske kontrole tipa GSKit + inf. uglavnom glagoli *volere* i *preferire* (marginalno, i

desiderare i *gradire*) dobijaju dopunu u vidu prošlog infinitiva. Takva mogućnost prvenstveno je karakteristika upravnih glagola upotrebljenih u kondicionalu (sadašnjem odnosno prošlom). Reč je o jedinom slučaju u kojem se italijanski modalni glagoli kontrole kombinuju s dopunskim glagolskim oblikom koji označava anteriornost. S tim u vezi, smatrali smo da je važno naglasiti i činjenicu da je italijanski prošli infinitiv u funkciji dopune glagola *volere* i *preferire* u kondicionalu komutabilan s finitnom dopunskom konstrukcijom koju čine komplementizator *che* i zavisni glagol u konjunktivu pluskvamperfekta, kao i da je ovakva komutabilnost moguća uprkos činjenici da u italijanskom jeziku, u slučaju koreferentnosti subjekata, važi restrikcija u vezi s mogućnošću upotrebe konjuktiva u finitnim konstrukcijama koje vrše funkciju dopune upravnih glagola koji zahtevaju konjuktiv. Ovo odstupanje od pravila doveli smo u vezu s činjenicom da postoji jasna analogija po pitanju upotrebe glagolskih načina i vremena između zavisnosložene rečenice koja se sastoji od upravne strukture (apodoze) s glagolom u sadašnjem ili prošlom kondicionalu i zavisne uslovne klauze (protaze) s glagolom u konjunktivu imperfekta ili konjunktivu pluskvamperfekta, s jedne, i konstrukcije sačinjene od glagola *volere* ili *preferire* u sadašnjem ili prošlom kondicionalu i dopune u vidu prostog ili složenog infinitiva komutabilnog s finitnom konstrukcijom *che* + konjuktiv imperfekta/konjuktiv pluskvamperfekta, s druge strane. Ono što ih povezuje jeste irealnost zavisne strukture.

3.1.2. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + *di* + inf.

Drugu podgrupu italijanskih glagola subjekatske kontrole koji se upotrebljavaju samo s infinitivom (s predlogom ili bez njega) čine glagoli koji se kombinuju s dopunskom konstrukcijom sastavljenom od predloga *di* i infinitiva.

Glagoli subjekatske kontrole koji se javljaju s dopunom u vidu konstrukcije *di* + infinitiv u semantičkom smislu predstavljaju vrlo heterogenu grupu. U nastavku dajemo predlog njihove semantičke klasifikacije.

Neki od njih sadrže modalnu značenjsku komponentu (označavaju volju, nameru itd.), zbog čega će u ovom radu biti svrstani među modalne glagole u širem smislu. Kao što je već rečeno, voluntativna modalnost upravnog glagola u najvećem broju slučajeva

nije kompatibilna s anteriornošću radnje zavisnog glagola, zbog čega se ni modalni glagoli subjekatske kontrole u užem smislu ni modalni glagoli subjekatske kontrole u širem smislu, osim retkih izuzetaka, ne kombinuju sa složenim, već samo s prostim infinitivom. U nastavku navodimo neke od italijanskih modalnih glagola subjekatske kontrole u širem smislu koji se upotrebljavaju s dopunom koju čine predlog *di* i prosti infinitiv:

- *cercare* 'pokušati/pokušavati, probati, (po)truditi se, nastojati'
- *tentare* 'pokušati/pokušavati'
- *decidere* 'odlučiti, rešiti'
- *scegliere* 'izabrati, birati'
- *progettare* 'planirati'
- *contare* 'računati, planirati'
- *programmare* 'planirati'
- *pianificare* 'planirati'
- *proporsi* 'naumiti, nameravati'
- *permettersi* 'dozvoliti/dozvoljavati sebi, priuštiti sebi'
- *disdegnare* 'odbiti/odbijati s prezirom'
- *degnarsi* 'udostojiti se'
- *pensare* 'misliti, nameravati'
- *pretendere* 'zahtevati'
- *esigere* 'zahtevati'
- *vedere* 'videti, gledati, (po)truditi se'
- *sforzarsi*⁴³ 'terati sebe, siliti sebe'
- *rischiare* 'rizikovati'
- *studiarsi* 'truditi se, nastojati'
- *evitare*⁴⁴ 'izbeći/izbegavati'
- *rifiutare/rifiutarsi* 'odbiti/odbijati'

---

⁴³ Ovaj se glagol može javiti i s dopunskom konstrukcijom *a + inf*, kao i s odredbenom finalnom konstrukcijom *per + inf*.

⁴⁴ Glagol *evitare* može biti upotrebljen i kao glagol objekatske kontrole. U tom se slučaju kombinuje s indirektnim objektom, predlogom *di* i infinitivom (*Gli hanno evitato di finire in carcere* 'Pomogli/Pomogle su mu/im da ne završi/završe u zatvoru').

- *accettare* ‘prihvatiti/prihvatati’
- *(non) sopportare*⁴⁵ ‘(ne) podnositi’
- *(non poter) soffrire* ‘(ne moći) podneti’
- *aspettare*⁴⁶ ‘(sa)čekati’
- *offrire* ‘(po)nuditi’
- *offrirsi* ‘(po)nuditi se’
- *mancare* ‘propustiti/propuštati’
- *meritare/meritarsi* ‘zaslužiti/zasluživati’

Primere njihove upotrebe nalazimo u sledećim rečenicama:

- (14) a. Sara ha cercato di aiutarlo in tutti i modi.
‘Sara je pokušala da mu pomogne/Sara mu je pokušala pomoći na sve načine.’
- b. Abbiamo deciso di passare le vacanze da sole.
‘Odučile smo da provedemo odmor same/provesti odmor same.’
- c. Rifiuta di parlare con i miei genitori.
‘Odbija da razgovara/razgovarati s mojim roditeljima.’

S predlogom *di*⁴⁷ i infinitivom upotrebljavaju se i glagoli kojima se označavaju mentalne aktivnosti i psihofizička stanja i osećanja⁴⁸. U nastavku nabrajamo neke od njih:

⁴⁵ Glagol *sopportare* može se javiti i s infinitivom bez predloga (*Non sopporto stare al sole* ‘Ne podnosim da budem/biti na suncu’).

⁴⁶ Glagol *aspettare* se može upotrebiti i s dopunskom konstrukcijom *a + inf.* Srpski prevodi rečenica *Aspetto di farle qualche domanda* ‘Čekam da joj postavim nekoliko pitanja’ i *Aspetto a farle qualche domanda* ‘Sačekacu pre nego što joj postavim nekoliko pitanja’ pokazuju razliku u značenju između dveju konstrukcija.

⁴⁷ Radi veće jednostavnosti u izlaganju, u ovom radu uvek govorimo o predlogu *di* odnosno predlogu *a* kao sastavnom delu italijanskih infinitivnih dopunskih konstrukcija. Treba, ipak, skrenuti pažnju na činjenicu da se *di* unutar infinitivne dopunske konstrukcije smatra predlogom samo ako upravni glagol može dobiti alternativnu dopunu u vidu predložke sintagme (forme *di + imenička sintagma*) u funkciji indirektnog objekta. Takvi su npr. svi refleksivni glagoli tipa GSKit + *di + inf.* s naše liste glagola mentalnih aktivnosti i psihofizičkih stanja i osećanja, ali i glagoli *dubitare, fantasticare* i mnogi drugi. Ukoliko se pak upravni glagol ne može kombinovati s predložkom sintagmom oblika *di + imenička sintagma*, predlog *di* koji prethodi infinitivu smatra se komplementizatorom (v. Salvi & Vanelli 2004: 229-230). Neki od glagola koji se kombinuju s komplementizatorom *di* i infinitivom dobijaju alternativnu dopunu u vidu imeničke

- *credere*⁴⁹ ‘verovati, misliti’
- *pensare*⁵⁰ ‘misliti’
- *ritenere* ‘smatrati’
- *stimare* ‘smatrati’
- *capire* ‘shvatiti/shvatati’
- *ammettere* ‘dopustiti/dopuštati, pretpostaviti/pretpostavljati’
- *considerare* ‘smatrati’
- *trovare* ‘naći, smatrati, misliti’
- *dubitare* ‘sumnjati, biti u nedoumici’
- *fantasticare* ‘maštati’
- *ignorare* ‘ne znati, ignorisati’
- *temere* ‘plašiti se, bojati se’
- *sperare* ‘nadati se’
- *sapere* ‘znati, saznati’
- *apprendere* ‘saznati/saznavati’
- *godere*⁵¹ ‘uživati’
- *assumere* ‘pretpostaviti/pretpostavljati’

---

sintagme u funkciji direktnog objekta i dopuštaju pronominalizaciju infinitivne dopune klitičkom zamenicom u akuzativu, dok uz neke druge to nije moguće. U ovoj se tezi ne bavimo problemom pronominalizacije infinitivnih dopuna jer ne želimo previše proširiti opseg istraživanja. S druge strane, u infinitivnim konstrukcijama oblika *a* + inf. *a* je predlog ukoliko je pomenuta infinitivna konstrukcija upotrebljena u funkciji dopune/odredbe glagola kontrole, dok se smatra komplementizatorom u slučajevima kad predstavlja deo infinitivne konstrukcije upotrebljene u funkciji dopune glagola podizanja (v. Salvi & Vanelli 2004: 230).

⁴⁸ Glagoli mentalnih aktivnosti s naše liste nemaju (neepistemičko) modalno značenje volje, namere i sl, dok među glagolima psihofizičkih stanja i osećanja ima i onih s takvim značenjem (*temere, godere* itd.).

⁴⁹ Glagoli *credere, ritenere, trovare* itd. pod određenim uslovima ponašaju se kao glagoli objekatskog podizanja subjekta (*Credo che sia necessario andarci subito* > *Credo necessario andarci subito* ‘Verujem da je potrebno otići tamo odmah’). Za više informacija o glagolima objekatskog podizanja subjekta, uključujući i pomenute glagole, v. odeljak 7.1.

⁵⁰ Glagol mišljenja *pensare* može se upotrebiti i s dopunskom konstrukcijom *a* + inf. Srpski prevodi rečenica *Penso di iscrivermi all’università* ‘Mislim da ću se upisati na fakultet’ i *Penso a iscrivermi all’università* ‘Razmišljam o upisu na fakultet’ pokazuju razliku u značenju između dveju konstrukcija. Podsećamo da među glagole subjekatske kontrole tipa GSKit + *di* + inf. spada i modalni glagol u širem smislu *pensare*, koji se kombinuje s dopunskom konstrukcijom *di* + inf. (*Penso di trasferirmi in campagna* ‘Mislim (= Nameravam) da se preselim na selo/Mislim se preseliti na selo’).

⁵¹ Bez razlike u značenju, glagol *godere* vrlo često biva upotrebljen s dopunskom konstrukcijom *a* + infinitiv odnosno s konstrukcijom koja se sastoji od određenog člana, predloga *in* i infinitiva (*Godò a fare/nel fare lunghe passeggiate nel bosco* ‘Uživam u dugim šetnjama po šumi’).

- *conoscere* ‘znati, saznati’
- *immaginare* ‘zamisliti/zamišljati, pretpostaviti/pretpostavljati’
- *supporre* ‘pretpostaviti/pretpostavljati’
- *reputare* ‘misliti, smatrati’
- *scoprire* ‘otkriti/otkrivati’
- *sentire* ‘osetiti/osećati’
- *sentirsi* ‘imati volje/želje, biti voljan’
- *aspettarsi* ‘očekivati’
- *inventare* ‘izmisliti/izmišljati’
- *fingere* ‘praviti se, pretvarati se’
- *notare* ‘primetiti/primećivati’
- *osservare* ‘zapaziti/zapažati, primetiti/primećivati’
- *obiettare* ‘prigovoriti/prigovarati, zameriti/zamerati, primetiti/primećivati’
- *rilevare* ‘utvrditi/utvrđivati, zapaziti/zapažati, uočiti/uočavati’
- *sognare* ‘sanjati’
- *imparare* ‘saznati/saznavati’
- *convincersi*⁵² ‘uveriti se/uveravati sebe, ubediti sebe/ubeđivati sebe’
- *persuadersi* ‘uveriti se/uveravati sebe, ubediti sebe/ubeđivati sebe’
- *rallegrarsi* ‘radovati se’
- *rammaricarsi* ‘žaliti’
- *accontentarsi* ‘zadovoljiti se, biti zadovoljan’
- *meravigliarsi* ‘(za)čuditi se’
- *stupirsi* ‘(za)čuditi se’
- *vantarsi* ‘(po)hvaliti se’
- *dimenticare/dimenticarsi* ‘zaboraviti/zaboravljati’
- *ricordare/ricordarsi* ‘(pri)setiti se/(pri)sećati se, (u/za)pamtiti’
- *accorgersi* ‘primetiti/primećivati, shvatiti/shvatati, uvideti/uviđati’
- *assicurarsi* ‘uveriti se’

---

⁵² Povratni glagoli subjektske kontrole *convincersi* i *persuadersi* konstruišu se na dva načina: kao glagoli mentalnih radnji upotrebljavaju se s dopunskom konstrukcijom *di* + sadašnji/prošli infinitiv (*Si è finalmente convinto di aver torto/di aver sbagliato* ‘Najzad se uverio da nije u pravu/da je pogrešio’), dok se kao modalni glagoli u širem smislu upotrebljavaju s dopunskom konstrukcijom *a* + sadašnji infinitiv (*Si è convinto a rinunciare all’amore* ‘Ubedio je sebe da odustane od ljubavi (v. odeljak 3.1.3.)).

- *accertarsi* ‘uveriti se’
- *stufarsi* ‘umoriti se; dosaditi, dojaditi, smučiti se’
- *pentirsi* ‘(po)kajati se’
- *scusarsi* ‘izviniti se/izvinjavati se’
- *occuparsi*⁵³ ‘baviti se, pozabaviti se’
- *vergognarsi* ‘(po)stideti se’
- *stancarsi* ‘umoriti se/umarati se’

Ovi su glagoli kompatibilni sa simultanošću, posteriornošću i anteriornošću zavisnog glagola, te se mogu upotrebiti i s prostim (15a) i 15c)) i sa složenim infinitivom (15b) i 15d)).

- (15) a. Sara pensa di aver ragione.
‘Sara misli da je u pravu.’
- b. Sara pensa di aver fatto la cosa giusta.
‘Sara misli da je uradila pravu stvar.’
- c. Luigi si pente di essere così ignorante.
‘Luidi se kaje što je takva neznalica.’
- d. Luigi si pente di non averle rivelato tutti i suoi segreti.
‘Luidi se kaje što joj nije otkrio sve svoje tajne.’

S predlogom *di* i infinitivom kombinuju se i izvesni glagoli govorenja. Za razliku od ostalih glagola govorenja koji spadaju među glagole subjekatske kontrole⁵⁴ (v. odeljke 3.2.1. i 3.2.2.), ovi se glagoli ne upotrebljavaju s imeničkom odnosno predložkom sintagmom u funkciji direktnog odnosno indirektnog objekta, već samo s dopunskom konstrukcijom *di* + infinitiv. Navodimo neke od njih:

⁵³ Glagoli *stancarsi*, *vergognarsi*, *occuparsi*, *rifiutarsi* itd. samo su neki od glagola tipa GSKit + *di* + inf. koji se, bez razlike ili s malom razlikom u značenju, mogu javiti i s dopunskom konstrukcijom *a* + inf. (v. Manzini et al. 1991: 532-535).

⁵⁴ Glagoli govorenja upotrebljeni kao glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + *di* + inf. i GSKit + DO/IO + *di* + inf. uglavnom su bez modalnog značenja. Međutim, kao glagoli objekatske kontrole najčešće imaju voluntativno značenje (v. poglavlje 5).

- *aggiungere* ‘dodati/dodavati’
- *affermare*⁵⁵ ‘(us)tvrditi’
- *asserire* ‘(us)tvrditi’
- *insinuare* ‘insinuirati’
- *negare* ‘poreći/poricati, negirati’
- *sostenere* ‘(us)tvrditi’
- *sottolineare* ‘podvući/podvlačiti, naglasiti/naglašavati, istaći/isticati’
- *ribadire* ‘istaći/isticati, naglasiti/naglašavati, podvući/podvlačiti’
- *intuire* ‘(na)slutiti/naslućivati’
- *stabilire* ‘ustanoviti/ustanovljavati, utvrditi/utvrđivati’
- *constatare* ‘konstatovati’
- *testimoniare* ‘(po)svedočiti’
- *discutere* ‘raspravljati, diskutovati’

Svi glagoli govorenja ovog tipa dopuštaju simultanost, posteriornost i anteriornost dopunskog glagola, te mogu biti upotrebljeni i s prostim i sa složenim infinitivom (up. 16a) i 16b)).

- (16) a. Luigi ha aggiunto di non essere colpevole.
 ‘Luidi je dodao da nije kriv.’
- b. Luigi ha aggiunto di non aver offeso nessuno.
 ‘Luidi je dodao da nije uvredio nikoga.’

U odeljku 3.1.1.1.1. videli smo da za glagole subjekatske kontrole koji se kombinuju isključivo s infinitivnom dopunom bez predloga (GSKit + inf.) važi pravilo da se u slučaju koreferentnosti dvaju subjekata ne mogu upotrebiti s finitnom dopunskom konstrukcijom s glagolom u konjunktivu. Ista restrikcija važi i za sve one glagole subjekatske kontrole tipa GSKit + *di* + inf. čije značenje zahteva upotrebu konjunktiva u dopunskoj strukturi. Međutim, glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + *di* + inf. koji se

---

⁵⁵ Sledimo Manzini et al. (1991) i Salvi & Vanelli (2004), koji glagol *affermare* i njegove sinonime svrstavaju među glagole govorenja, iako ih Serianni (2000) svrstava među glagole mišljenja. Ova semantička nedoumica nije od značaja za naš rad.

upotrebljavaju (i) s indikativom⁵⁶ mogu dobiti dopunu u vidu finitne konstrukcije čak i u slučaju identičnosti subjekata (17a), 17b), 17c), 17d), 17e) i 17f)). Gore pomenuta restrikcija odnosi se, naime, isključivo na glagole subjekatske kontrole koji u finitnim dopunskim konstrukcijama zahtevaju upotrebu konjunktiva.

- (17) a. Luigi ha aggiunto che non era colpevole.
'Luidi je dodao da nije kriv.'
- b. Luigi ha aggiunto che non aveva offeso nessuno.
'Luidi je dodao da nije uvredio nikoga.'
- c. Affermo che non conosco quel criminale.
'Tvrđim da ne poznajem tog kriminalca.'
- d. Affermo che non ho assistito quel criminale.
'Tvrđim da nisam pomogao/pomogla tom kriminalcu.'
- e. Abbiamo deciso che partivamo quella stessa sera.
'Odlučili/Odlučile smo da ćemo otputovati te iste večeri.'
- f. Abbiamo deciso che saremmo partite entro fine mese⁵⁷.
'Odlučile smo da ćemo otputovati do kraja meseca.'

Dok je mogućnost upotrebe finitne dopunske konstrukcije s koreferentnim subjektom ograničena samo na glagole koji se mogu upotrebiti (i) s indikativom (*decidere, affermare, sostenere, aggiungere, ribadire, sottolineare* itd.), konstrukcija s različitim subjektom za mnoge glagole subjekatske kontrole tipa GSKit + *di* + inf.

---

⁵⁶ Neki se glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + *di* + inf. sasvim uobičajeno upotrebljavaju i s konjuktivom i s indikativom (*decidere, affermare, sostenere...*). Većina se pak uobičajeno javlja ili s indikativom (*sottolineare, ribadire, aggiungere...*) ili s konjuktivom (*temere, sperare, evitare...*). Poznato je da je upotreba konjunktiva u dopunskim konstrukcijama s koreferentnim subjektom negramatična (**Spero che me ne vada presto*). Poznato je i da je upotreba indikativa umesto konjunktiva, bilo s koreferentnim bilo s različitim subjektom, najčešće protivna jezičkoj normi, ali vrlo vitalna u govornom jeziku, pri čemu daje rezultate različitog stepena prihvatljivosti. Uz neke je glagole (npr. uz glagole mišljenja) indikativ sasvim uobičajen, dok se uz neke druge javlja mnogo ređe (?*Penso che ho ragione* 'Mislim da sam u pravu'/?*Penso che Sara ha qualche problema* 'Mislim da Sara ima neki problem', ??*Spero che posso andarci anch'io* 'Nadam se da i ja mogu da odem tamo'/?*Spero che può andarci anche Sara* 'Nadam se da i Sara može da ode tamo'). Za više informacija o upotrebi konjunktiva u italijanskim dopunskim rečenicama v. fusnotu 32.

⁵⁷ Modalni glagol u širem smislu *decidere* kompatibilan je isključivo s posteriornošću i simultanošću. U primeru (17e) upotrebljen je imperfekt, koji u italijanskom jeziku ukazuje na istovremenost ili blagu posteriornost u odnosu na upravni glagol u prošlom vremenu, dok prošli kondicional u primeru (17f) označava jasnu posteriornost u odnosu na prošlu radnju nadređenog glagola.

sasvim je uobičajena⁵⁸. U njoj se, u zavisnosti od značenja upravnog glagola, javlja ili indikativ ili konjunktiv⁵⁹ (up. 18a), 18b), 18c) i 18d)). Za izražavanje simultanosti u ovakvim finitnim konstrukcijama upotrebljavaju se prezent odnosno imperfekt (18c) i 18a)), futur I, prezent, prošli kondicional i imperfekt ukazuju na posteriornost, dok se anteriornost najčešće iskazuje složenim perfektom odnosno pluskvamperfektom (18d) i 18b)). Kao što smo već više puta naglasili, modalni glagoli u širem smislu po pravilu ne dopuštaju anteriornost zavisnog glagola, dok su glagoli mentalnih aktivnosti i psihofizičkih stanja i osećanja, kao i glagoli govorenja s njom kompatibilni (18b) i 18d)).

- (18) a. Luigi ha aggiunto che gli studenti non erano colpevoli.
 ‘Luidi je dodao da studenti nisu krivi.’
- b. Luigi ha aggiunto che gli studenti non avevano offeso nessuno.
 ‘Luidi je dodao da studenti nisu uvredili nikoga.’
- c. Penso che Sara abbia ragione.
 ‘Mislim da je Sara u pravu.’
- d. Penso che Sara sia già partita.
 ‘Mislim da je Sara već oputovala.’

3.1.3. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + *a* + inf.

Treća podgrupa glagola subjekatske kontrole koji se kombinuju samo s infinitivnom dopunom (s predlogom ili bez njega) obuhvata glagole koji dobijaju dopunu u vidu konstrukcije koju čine predlog *a* i prosti infinitiv. Mnogi od njih poseduju voluntativnu značenjsku komponentu, a voluntativna modalnost upravnog glagola po pravilu nije kompatibilna s anteriornošću, već samo sa simultanošću ili posteriornošću zavisnog glagola. Iz tog se razloga upravni glagoli ovog tipa javljaju isključivo s prostim

⁵⁸ Među glagolima subjekatske kontrole tipa GSKit + *di* + inf. ima i onih koji se ne mogu kombinovati s finitnom dopunskom konstrukcijom s različitim subjektom (*tentare, degnarsi, rifiutarsi, sforzarsi, sentirsi, offrirsi* itd.).

⁵⁹ U finitnim konstrukcijama upotrebljenim u funkciji dopune pojedinih glagola subjekatske kontrole tipa GSKit + *di* + inf. (*pensare, credere, sperare, immaginare, temere* itd.) moguće je izostaviti komplementizator *che*. Za više informacija o ovoj pojavi v. Manzini et al. (1991: 644-645).

infinitivom. Osim toga, dopunska konstrukcija *a + inf.* ima finalno značenje⁶⁰, a finalnost je takođe nekompatibilna s anteriornošću.

Kao što smo već istakli, među glagolima subjektske kontrole tipa *GSKit + a + inf.* mnogo je onih koji poseduju modalnu značenjsku komponentu. Iz tog će razloga i oni u ovom radu biti svrstani među modalne glagole u širem smislu⁶¹. U nastavku navodimo neke od njih:

- *provare* ‘pokušati/pokušavati, probati’
- *impegnarsi* ‘(po)truditi se, nastojati, angažovati se’
- *azzardarsi* ‘usuditi se/usuđivati se’
- *riuscire* ‘uspeti/uspevati’
- *imparare* ‘naučiti’
- *apprendere* ‘naučiti’
- *esitare* ‘ustručavati se, oklevati’
- *abituarsi* ‘navići se/navikavati se’
- *adoperarsi* ‘(po)truditi se, nastojati’
- *arrischiarsi* ‘usuditi se/usuđivati se, odvažiti se’
- *badare*⁶² ‘voditi računa, paziti’
- *prestarsi* ‘(po)nuditi se, biti pogodan/dobar za nešto’

---

⁶⁰ Acquaviva (1991: 651-652) pravi razliku između dopunskih i odredbenih finalnih konstrukcija oblika *a + inf.* Tu je razliku najlakše pokazati na primeru glagola kretanja. U rečenicima *Vado a Udine/ lì a cercare un libro* ‘Idem u Udine/tamo da tražim/tražiti neku knjigu’ i *Vado a cercare un libro* ‘Idem da tražim/tražiti neku knjigu’ konstrukciju *a + inf.* trebalo bi, naime, tumačiti na dva različita načina. U prvoj rečenici, u kojoj je uz upravni glagol upotrebljena predložka odnosno priloška sintagma u funkciji dopune za cilj kretanja, pomenuta finalna konstrukcija imala bi vrednost odredbe i predstavljala odgovor na pitanje *Perché?* ‘Zašto?/S kojom namerom?’, zbog čega bi mogla biti zamenjena ekvivalentnom odredbenom finalnom konstrukcijom *per + inf.* dok bi u drugoj rečenici, u kojoj uz upravni glagol nema predložke ili priloške sintagme u funkciji dopune za cilj kretanja, konstrukcija *a + inf.* imala vrednost dopune i predstavljala odgovor na pitanje *Dove?* ‘Gde (= Kamo)?/Kuda (= Kamo)?’. Melvinger (1986) predlaže isti kriterijum. Za više informacija o dopunskim i odredbenim (dodatnim) infinitivnim finalnim konstrukcijama u srpskom jeziku v. odeljak 4.1. i onde navedenu literaturu.

⁶¹ Up. s modalnim glagolima u širem smislu tipa *GSKit + inf.* odnosno *GSKit + di + inf.* obrađenim u odeljcima 3.1.1. i 3.1.2. Neki od modalnih glagola tipa *GSKit + a + inf.* mogu dobiti alternativnu dopunu u vidu predložke sintagme sastavljene od predloga *a* i imeničke sintagme (*contribuire, pensare, rinunciare* itd.), a neki drugi pak ne mogu (*esitare, faticare, riuscire* itd.), te se javljaju isključivo s infinitivnom dopunskom konstrukcijom, a ima čak i onih koji se mogu kombinovati s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta (*imparare, provare* itd.). Pronominalizacija posredstvom partikule *ci* nije moguća sa svim glagolima ovog tipa. Kao što smo prethodno već istakli, u ovoj se tezi ne bavimo mogućnošću pronominalizacije infinitivnih dopuna.

⁶² Mnogo ređe, glagol *badare* se javlja s konstrukcijom *di + inf.* (v. Manzini et al. 1991: 654).

- *adattarsi* ‘navići se/navikavati se, prilagoditi se/prilagođavati se’
- *convincersi* ‘ubediti sebe/ubeđivati sebe’
- *persuadersi* ‘ubediti sebe/ubeđivati sebe’
- *decidersi* ‘odlučiti (se)’
- *faticare* ‘(na)mučiti se, s mukom (u)raditi’
- *indugiare* ‘oklevati, odugovlačiti’
- *insistere*⁶³ ‘insistirati, navaliti/navaljivati’
- *accingersi* ‘spremati se, pripremati se’
- *prepararsi* ‘spremiti se/spremati se, pripremiti se/pripremati se’
- *rinunciare* ‘odustati/odustajati’
- *rassegnarsi* ‘(po)miriti se, dići ruke’
- *contribuire* ‘doprineti/doprinositi’
- *sbagliare*⁶⁴/*sbagliarsi* ‘(po)grešiti’
- *sbrigarsi* ‘(po)žuriti, brzo/užurbano (u)raditi’
- *affrettarsi* ‘(po)žuriti, brzo/užurbano (u)raditi’
- *tendere* ‘težiti, biti sklon’
- *ambire* ‘stremiti, težiti’
- *aspettare* ‘(sa)čekati’
- *annoiarsi* ‘dosadivati se’
- *acconsentire* ‘pristati/pristajati’
- *accondiscendere* ‘pristati/pristajati’
- *consentire* (= *acconsentire*, *accondiscendere*) ‘pristati/pristajati’
- *provvedere* ‘postarati se, pobrinuti se’
- *pensare* ‘misliti, razmišljati’

Navodimo nekoliko primera njihove upotrebe:

(19) a. Mara ha provato a preparare le lasagne. .

⁶³ Glagol *insistere* se još češće javlja s odredbenom infinitivnom konstrukcijom *per* + infinitiv odnosno s finitnom konstrukcijom (s koreferentnim ili nekoreferentnim subjektom) *perché* + konjunktiv. Bez razlike u značenju, može se upotrebiti i s određenim članom, predlogom *in* i infinitivom.

⁶⁴ Za objašnjenje razlike u značenju između konstrukcije *sbagliare* + *a* + inf. i konstrukcije *sbagliare* + određeni član + *in* + infinitiv v. Manzini et al. (1991: 532).

- ‘Mara je pokušala da napravi/napraviti lasanje.’
- b. Sara si impegna a studiare ogni giorno.
‘Sara se trudi da uči/učiti svaki dan.’
- c. Luigi faticava a camminare.
‘Luidi je s mukom hodao./Luidiju je bilo teško da hoda.’

Konstrukcija koju čine predlog *a* i prosti infinitiv javlja se i uz glagole kretanja i promene mesta u prostoru. Kao i u slučaju modalnih glagola u širem smislu koji se kombinuju s predlogom *a* i infinitivom, i uz glagole kretanja i promene mesta u prostoru konstrukciju *a* + inf. karakteriše finalno značenje. U nastavku navodimo neke od ovih glagola:

- *andare*⁶⁵ ‘ići, otići/odlaziti’
- *venire* ‘doći/dolaziti’
- *tornare* ‘vratiti se/vraćati se’
- *ritornare* ‘vratiti se/vraćati se’
- *passare* ‘proći/prolaziti, svratiti/svrćati’
- *arrivare* ‘stići/stizati’
- *giungere* ‘stići/stizati’
- *entrare* ‘ući/ulaziti’
- *uscire* ‘izaći/izlaziti’
- *correre*⁶⁶ ‘trčati, otrčati, dotrčati, istrčati’
- *scendere* ‘sići/silaziti’
- *salire* ‘(po)peti se’
- *sedersi* ‘sesti/sedati’

⁶⁵ U vezi s upotrebom konstrukcije *andare* + *a* + inf. za označavanje bliske buduće radnje, Janićijević (2016: 169) kaže: “U govornom jeziku sve se češće čuju primeri u kojima glagol *andare* u spoju s predlogom *a* i infinitivom ne implicira nikakvo kretanje, već isključivo služi da označi buduću radnju koja će se izvršiti odmah nakon trenutka govora. Takvu njegovu upotrebu ilustruje sledeći primer: (...) *e adesso andiamo a versare il sugo nella minestra* ‘(...) a sada ćemo sipati sos u čorbu’.”. Zanimljivo je da je slična upotreba glagola *ići* i *otići* registrovana u Melvinger (1986: 125).

⁶⁶ Važno je istaći da se u kombinaciji s finalnom konstrukcijom sa značenjem cilja kretanja *a* + inf, glagol *correre* uvek upotrebljava s pomoćnim glagolom *essere* ‘biti’ (*Sara è corsa a comprare il giornale* ‘Sara je otrčala da kupi/kupiti novine’), dok se uz odredbenu finalnu konstrukciju *per* + inf. koristi s pomoćnim glagolom *avere* ‘imati’ (*Luigi ha corso molto per dimagrire* ‘Luidi je mnogo trčao da bi smršao’).

- *alzarsi* ‘ustati/ustajati’
  - *sdraiarsi* ‘leći/legati’
  - *recarsi* ‘ići, otići/odlaziti, uputiti se’
  - *girarsi* ‘okrenuti se/okretati se’
  - *fermarsi* ‘zaustaviti se/zaustavljati se’
  - *essere*⁶⁷ ‘biti’
- (20) a. Siamo andati a cercare Sara.
‘Otišli smo da tražimo/tražiti Saru.’
- b. Mara è venuta a chiedere aiuto.
‘Mara je došla da traži/tražiti pomoć.’
- c. Siamo state in piazza a sentire il concerto.
‘Bile smo na trgu da slušamo/slušati koncert.’
- d. Passiamo a prenderti
Svraćamo PREP uzeti-PRES.INF+te-PRO.PERS.ACC.2SG.ENCL
alle 8.
u 8
‘Svratićemo po tebe u 8./Svraćamo po tebe u 8.’
- e. Ti passiamo a prendere
‘Te- PRO.PERS.ACC.2SG.PROCL svraćamo PREP uzeti-PRES.INF
alle 8.
u 8
‘Svratićemo po tebe u 8./Svraćamo po tebe u 8.’

---

⁶⁷ *Essere* kao glagol kretanja upotrebljava se s dopunom odnosno odredbom u vidu konstrukcije *a + inf.* Međutim, Manzini et al. (1991: 535-536) govore i o glagolu *essere* s lokativnim značenjem, koji dobija predikativnu dopunu (*Sono tutti a dormire* ‘Svi spavaju’). Po njima, među glagole koji dobijaju dopunu u funkciji predikativa subjekta spadaju i *trovarsi* ‘naći se/nalaziti se’, *rimanere* ‘ostati/ostajati’ i *restare* ‘ostati/ostajati’. S tim u vezi, zanimljivo je da Melvinger (1986: 125-126) pravi razliku između infinitiva u funkciji finalne dopune odnosno odredbe i infinitiva u funkciji “obavezne priložne oznake za prateću okolnost” uz glagole *biti* i *ostati*. Ostaje, dakle, nedoumica u vezi s glagolima *rimanere* i *restare*. Pitamo se, naime, da li postoje slučajevi u kojima se i oni, kao njihov srpski ekvivalent *ostati*, mogu svrstati među glagole za označavanje izostanka promene mesta u prostoru, koji se, kao i glagoli kretanja i promene mesta u prostoru, kombinuju s finalnom konstrukcijom *a + inf.*

Valja skrenuti pažnju na primere (20d) i (20e), koji pokazuju kako se glagol *passare* ponaša u nerestrukturiranoj (20d) odnosno restrukturiranoj konstrukciji (20e). Ostali glagoli kretanja uz koje je restrukturiranje uobičajeno jesu *andare*, *venire* i *tornare*.

Umesto dopunske konstrukcije *a + inf.* uglavnom se ne može upotrebiti alternativna finitna konstrukcija u funkciji dopune glagola subjekatske kontrole tipa *GSKit + a + inf*⁶⁸. Među retkim izuzecima jesu glagol *imparare* ‘naučiti’ i glagol *badare* ‘paziti, voditi računa’. Glagol *imparare* može dobiti dopunu u vidu finitne konstrukcije s glagolom u indikativu, bilo s identičnim, bilo s različitim subjektom u odnosu na subjekat upravne strukture (21a) i 21b)), dok glagol *badare*, najčešće u imperativu, dobija dopunu u vidu finitne konstrukcije s nekoreferentnim subjektom i glagolom u konjunktivu (21d). U vezi s prethodno rečenim, valja skrenuti pažnju na činjenicu da glagol *badare* i u kombinaciji s finitnom dopunskom konstrukcijom zadržava modalno značenje, dok ga glagol *imparare* gubi. Zanimljivo je da se glagol *imparare* može upotrebiti i s infinitivnom odnosno finitnom zavisnoupitnom konstrukcijom (21c).

- (21) a. Ho imparato che non devo avere aspettative troppo grandi.
‘Naučio/Naučila sam da ne treba da imam prevelika očekivanja.’
- b. Ho imparato che tutte le persone vanno rispettate.
‘Naučio/Naučila sam da se svi ljudi moraju poštovati.’
- c. Ho imparato come fare/come devo fare/come si fa un castello di carte.
‘Naučio/Naučila sam kako da napravim (kako napraviti)/kako treba da napravim/kako se pravi kula od karata.’
- d. Bada che non ti mandino in prigione!
‘Pazi da te ne pošalju u zatvor!’

3.2. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa *GSKit + IO/DO + di + inf.*

---

⁶⁸ Za više informacija o mogućnosti upotrebe finitne dopunske konstrukcije *a che + konjunktiv prezenta/konjunktiv imperfekta* v. Manzini et al. (1991: 653). U vezi s neprelaznim glagolima kretanja, treba istaći da se u govornom jeziku mogu čuti rečenice poput *Vado dal parrucchiere che mi sistema i capelli/Vado che il parrucchiere mi sistema i capelli* (koreferentnost između subjekta upravnog i indirektnog objekta zavisnog glagola) ‘Idem kod frizera da mi sredi kosu/Idem da mi frizer sredi kosu’. Prevodni ekvivalenti pokazuju da je isti tip konstrukcija moguć i u srpskom jeziku (v. odeljak 4.1.).

U drugu veliku grupu italijanskih glagola subjekatske kontrole svrstaćemo glagole uz koje se, osim dopune u infinitivu, javlja i imenička odnosno predložka sintagma u funkciji direktnog odnosno indirektnog objekta. Upotreba indirektnog odnosno direktnog objekta uz ove je glagole uvek moguća, ali s mnogima od njih nije obavezna. Infinitivu uvek prethodi predlog *di*.

Glagole subjekatske kontrole ovog tipa podelićemo na glagole subjekatske kontrole koji se kombinuju s indirektnim objektom, predlogom *di* i infinitivom i na glagole subjekatske kontrole uz koje se javlja direktni objekat, predlog *di* i infinitiv.

3.2.1. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + IO + *di* + inf.

Kao što je već rečeno, u prvu podgrupu glagola subjekatske kontrole koji se kombinuju s direktnim odnosno indirektnim objektom, predlogom i infinitivom svrstaćemo glagole koji se upotrebljavaju s indirektnim objektom i dopunskom konstrukcijom koju čine predlog *di* i infinitiv. Reč je o glagolima govorenja. U nastavku nabrajamo neke od njih:

- *promettere* ‘obećati/obećavati’
- *dire* ‘reći, kazati, govoriti, pričati’
- *referire* ‘preneti/prenositi, (is)pričati, referisati’
- *raccontare* ‘(is)pričati’
- *leggere* ‘(pro)čitati’
- *scrivere* ‘(na)pisati’
- *ripetere* ‘ponoviti/ponavljati’
- *rispondere* ‘odgovoriti/odgovarati’
- *spiegare* ‘objasniti/objašnjavati’
- *gridare* ‘viknuti/vikati’
- *urlare* ‘(za)urlati’
- *esclamare* ‘uzviknuti/uzvikivati’
- *annunciare* ‘najaviti/najavljivati’

- *indicare* ‘pokazati/pokazivati’
- *comunicare* ‘saopštiti/saopštavati’
- *dichiarare* ‘izjaviti/izjavljivati’
- *giurare* ‘(za)kleti se/zaklinjati se’
- *ammettere* ‘priznati/priznavati’
- *confessare* ‘priznati/priznavati’
- *confermare* ‘potvrditi/potvrđivati’
- *chiarire* ‘razjasniti/razjašnjavati,   pojasniti/pojašnjavati,   objasniti/objašnjavati’
- *confidare* ‘reći u poverenju’
- *accennare* ‘nagovestiti/nagoveštavati’
- *assicurare* ‘uveriti/uveravati’
- *dimostrare* ‘pokazati/pokazivati, dokazati/dokazivati’
- *provare* ‘dokazati/dokazivati’
- *mostrare* ‘pokazati/pokazivati’
- *rivelare* ‘otkriti/otkrivati’
- *svelare* ‘otkriti/otkrivati’
- *garantire* ‘garantovati, jamčiti’
- *parlare* ‘govoriti, pričati’

Primere njihove upotrebe nalazimo u sledećim rečenicama:

- (22) a. Ho promesso ai bambini di portarli al parco.
‘Obećao/Obećala sam deci da ću ih odvesti/voditi u park.’
- b. Sara ha comunicato al direttore di richiedere uno stipendio più alto.
‘Sara je saopštila direktoru da zahteva veću platu.’
- c. Sara ha comunicato ai colleghi di aver fatto causa alla direzione della banca.
‘Sara je saopštila kolegama da je tužila direkciju banke.’

Glagoli tipa GSKit + IO + *di* + inf. kompatibilni su sa simultanošću, s posteriornošću i s anteriornošću zavisnog glagola, te se mogu kombinovati i s prostim i sa složenim infinitivom (up. 22b) i 22c)). Jedini izuzetak predstavlja glagol *promettere* ‘obećati/obećavati’, čije značenje nije kompatibilno s anteriornošću zavisnog glagola, zbog čega se ne može upotrebiti sa složenim, već isključivo s prostim infinitivom (22a).

Svi glagoli ovog tipa upotrebljavaju se i s alternativnom finitnom dopunskom konstrukcijom s koreferentnim odnosno nekoreferentnim subjektom. I u jednom i u drugom slučaju ovi glagoli zahtevaju indikativ, zbog čega ne podležu restrikciji koja se tiče nemogućnosti upotrebe konjunktiva u finitnoj dopunskoj konstrukciji s koreferentnim subjektom. Zanimljiv je slučaj glagola *promettere* i *giurare*⁶⁹, čije je značenje, kao i značenje njihovih srpskih ekvivalenata *obećati/obećavati* i *(za)kleti se/zaklinjati se*, u većoj meri kompatibilno s posteriornošću nego sa simultanošću, zbog čega se u finitnim konstrukcijama upotrebljenim u funkciji njihove dopune, osim prezenta odnosno imperfekta, kojima se iskazuje simultanost ili blaga posteriornost, javljaju futur I (up. 23a), 23b), 23c), 23d) i 23e)) odnosno složeni kondicional (up. 23f), 23g), 23h), 23i) i 23j)), kojima se jasno ukazuje na posteriornost radnje zavisnog glagola.

- (23) a. Prometto di dirti
 Obećavam PREP reći-PRES.INF+ti-PRO.PERS.2SG.DAT.ENCL
 la verità.
 istinu
 ‘Obećavam da ću ti reći istinu.’
- b. Prometto che ti dirò
 Obećavam COMP ti-PRO.PERS.2SG.DAT.PROCL reći-FUT1.1SG
 la verità.
 istinu
 ‘Obećavam da ću ti reći istinu.’
- c. Prometto che ti dico
 Obećavam COMP ti-PRO.PERS.2SG.DAT.PROCL reći-PRES.IND.1SG

⁶⁹ Za razliku od glagola *promettere*, glagol *giurare* kompatibilan je s anteriornošću zavisnog glagola (*Ti giuro di aver detto la verità* ‘Kunem ti se da sam rekao/rekla istinu’).

la verità.

istinu

‘Obećavam da ću ti reći istinu.’

d. Prometto che ci andranno anche loro.

Obećavam COMP tamo ići-FUT1.3PL i oni

‘Obećavam da će i oni tamo otići.’

e. Prometto che ci vanno anche loro.

Obećavam COMP tamo ići-PRES.IND.3PL i oni

‘Obećavam da će i oni tamo otići’

f. Ho promesso ai bambini di

Obećao/Obećala sam deci PREP

portarli al parco.

voditi-PRES.INF+ti- PRO.PERS.ACC.3PL.M.ENCL u park

‘Obećao/Obećala sam deci da ću ih odvesti/voditi u park.’

g. Ho promesso ai bambini che li

Obećao/Obećala sam deci COMP ih-PRO.PERS.3PL.ACC.PROCL

avrei portati al parco

voditi-PERF.COND.1SG u park

‘Obećao/Obećala sam deci da ću ih odvesti/voditi u park.’

h. Ho promesso ai bambini che li

Obećao/Obećala sam deci COMP ih- PRO.PERS.3PL.ACC.PROCL

portavo al parco

voditi-IMP.IND.1SG u park

‘Obećao/Obećala sam deci da ću ih odvesti/voditi u park.’

i. Ho promesso che ci sarebbero andati anche loro.

Obećao/Obećala sam COMP tamo ići-PERF.COND.3PL i oni

‘Obećao/Obećala sam da će i oni tamo otići.’

j. Ho promesso che ci andavano anche loro.

Obećao/Obećala sam COMP tamo ići-IMP.IND.3PL i oni

‘Obećao/Obećala sam da će i oni tamo otići.’

Važno je naglasiti da se mnogi glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + IO + *di* + inf. mogu upotrebiti i kao glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + IO + *di* + inf. (v. odeljak 5.1.1.). Takvi su npr. glagoli *dire*, *scrivere*, *ripetere*, *rispondere*, *indicare*, *gridare*, *urlare* itd. Kad se konstruišu kao glagoli subjekatske kontrole, ovi glagoli govorenja nemaju modalno značenje⁷⁰ (24a), 24b), 24e) i 24f)), dok kao glagoli objekatske kontrole poseduju modalnu značenjsku komponentu (24c) i 24d)). U slučaju objekatske kontrole, uz ove se glagole obavezno javlja indirektni objekat, a dopunska konstrukcija sastavljena od predloga *di* i prostog infinitiva može biti zamenjena finitnom dopunskom konstrukcijom s glagolom u konjunktivu (up. 24c) i 24d)). Zbog svog voluntativnog značenja, glagoli govorenja koji spadaju među glagole objekatske kontrole, kompatibilni su isključivo sa simultanošću ili, eventualno, posteriornošću zavisnog glagola, te se upotrebljavaju ili s prostim infinitivom (24c) ili s finitnim dopunskim konstrukcijama sastavljenim od komplementizatora *che* i konjunktiva prezenta odnosno konjunktiva imperfekta (24d). Ukoliko se pak konstruišu kao glagoli subjekatske kontrole, indirektni objekat je fakultativan, kompatibilni su sa simultanošću, s posteriornošću i s anteriornošću zavisnog glagola, a nefinitna dopunska konstrukcija sastavljena od predloga *di* i prostog odnosno složenog infinitiva može biti zamenjena finitnom dopunskom konstrukcijom s glagolom u indikativu ili kondicionalu (up. 24a) i 24b), kao i 24e) i 24f)). Kao što je poznato, prosti infinitiv označava vremensku relaciju simultanosti ili posteriornosti, dok je složeni infinitiv indikator anteriornosti. Prema pravilu o slaganju vremena, u finitnim dopunskim konstrukcijama za izražavanje simultanosti upotrebljavaju se prezent odnosno imperfekt (24b), za posteriornost futur I (ili, eventualno, prezent) odnosno složeni kondicional (ili, eventualno, imperfekt) (24b), a za anteriornost uglavnom složeni perfekt ili pluskvamperfekt (24f).

- (24) a. Il direttore (le) ha detto di andare in vacanza.
           ‘Direktor (joj) je rekao da odlazi/će otići na odmor.’
- b. Il direttore (le) ha detto che andava/sarebbe andato in vacanza.

---

⁷⁰ O voluntativnoj značenjskoj komponenti možemo govoriti u vezi s glagolima *promettere* i *giurare*. Isto važi i za glagol subjekatske kontrole *minacciare*, koji se kombinuje s direktnim objektom, predlogom *di* i infinitivom, kao i za njihove srpske ekvivalente, koji se takođe, iako mnogo ređe, javljaju s infinitivnom dopunskom konstrukcijom (v. odeljak 4.2.1.).

- ‘Direktor (joj) je rekao da odlazi/će otići na odmor.’
- c. Il direttore le ha detto di andare in vacanza.
‘Direktor joj je rekao da ode na odmor.’
- d. Il direttore le ha detto che andasse in vacanza.
‘Direktor joj je rekao da ode na odmor.’
- e. Il direttore (le) ha detto di aver licenziato molti dipendenti.
‘Direktor (joj) je rekao da je otpustio mnogo radnika.’
- f. Il direttore (le) ha detto che aveva licenziato molti dipendenti.
‘Direktor (joj) je rekao da je otpustio mnogo radnika.’

3.2.2. Italijanski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKit + DO + *di* + inf.

Druga podgrupa italijanskih glagola subjekatske kontrole koji se kombinuju s objektom, predlogom i infinitivom obuhvata glagole koji se upotrebljavaju s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta i dopunskom konstrukcijom koju čine predlog *di* i infinitiv.

Čini se da su članovi ove glagolske podgrupe malobrojni. Među njima su glagol *minacciare* ‘(za)pretiti’, koji spada među glagole govorenja i ima modalnu značenjsku komponentu, i glagoli *convincere* ‘ubediti/ubeđivati, uveriti/uveravati’, *persuadere*⁷¹ ‘ubediti/ubeđivati, uveriti/uveravati’, *informare* ‘informisati, obavestiti/obaveštavati’ i *avvisare* ‘obavestiti/obaveštavati, upozoriti/upozoravati’, koji su pak glagoli govorenja bez modalnog značenja.

Primere njihove upotrebe nalazimo u sledećim rečenicama:

- (25) a. Perché avete minacciato gli operai di licenziarli?
‘Zašto ste radnicima pretili/pretile da ćete ih otpustiti?’
- b. Luigi mi ha informato di non poter scrivere la relazione.
‘Luidi me je obavestio da ne može/da neće moći da napiše izveštaj.’

⁷¹ Glagoli *convincere* i *persuadere* mogu se konstruisati i kao glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + DO + *a* + inf. Oni su u tom slučaju glagoli s kauzativnim značenjem i modalnom značenjskom komponentom (*Sara mi ha convinto a partire con lei* ‘Sara me je ubedila da otputujem s njom’). Za više informacija o italijanskim glagolima objekatske kontrole ovog tipa v. odeljak 5.1.3.

- c. Luigi ci ha informato di essersi consultato con il direttore.
'Luidi nas je obavestio da se konsultovao s direktorom.'

Treba istaći da je značenje glagola *minacciare* nekompatibilno s anteriornošću zavisnog glagola, zbog čega se ovaj glagol ne upotrebljava sa složenim, već isključivo s prostim infinitivom, koji ukazuje na simultanost ili posteriornost (25a). Glagoli *convincere*, *persuadere*, *informare* i *avvisare* kompatibilni su sa simultanošću, s posteriornošću i s anteriornošću dopunskog glagola, te se, u zavisnosti od vremenske relacije koja se uspostavlja između radnje zavisnog i radnje nadređenog glagola, mogu kombinovati i s prostim i sa složenim infinitivom (up. 25b) i 25c)).

Što se tiče alternativnih finitnih dopunskih konstrukcija, glagol *minacciare* se, slično glagolu *promettere*, opisanom u odeljku 3.2.1, uglavnom kombinuje s futurom I ili prošlim kondicionalom, koji označavaju posteriornost (26a), ili s indikativom prezenta ili imperfekta, kojima se iskazuje simultanost ili blaga posteriornost (26b). Upotreba preostalih glagola ne podleže restrikcijama ove vrste, zbog čega se u finitnim konstrukcijama upotrebljenim u funkciji njihove dopune javljaju glagolski oblici za iskazivanje posteriornosti (futura I ili prošli kondicional, indikativ prezenta ili indikativ imperfekta), simultanosti (indikativ prezenta ili indikativ imperfekta (26c)) i anteriornosti (složeni perfekt ili pluskvamperfekt (26d)). Uz glagol *minacciare* uobičajena je koreferentnost subjekata⁷², dok se *convincere*, *persuadere*, *informare* i *avvisare* kombinuju i s finitnim dopunskim konstrukcijama s identičnim (26c) i 26d)) i s finitnim dopunskim konstrukcijama s različitim subjektom (26e). Važno je istaći i činjenicu da se uz *minacciare* i *avvisare* direktni objekat često izostavlja, dok se uz *convincere*, *persuadere* i *informare* uvek upotrebljava.

- (26) a. Perché avete minacciato gli operai che li avreste licenziati?
'Zašto ste radnicima pretili/pretile da ćete ih otpustiti?'
- b. Perché avete minacciato gli operai che li licenziate?
'Zašto ste radnicima pretili/pretile da ćete ih otpustiti?'

---

⁷² Upotreba glagola *minacciare* u kombinaciji s finitnom dopunskom konstrukcijom s nekoreferentnim subjektom čini se sasvim marginalnom (*Il terrorista (li) minaccia che la bomba esploderà entro poche ore* 'Terorista (im) preti da će bomba eksplodirati u roku od par sati').

- c. Luigi mi ha informato che non poteva scrivere la relazione.
'Luidi me je obavestio da ne može/da neće moći da napiše izveštaj.'
- d. Luigi ci ha informato che si era consultato con il direttore.
'Luidi nas je obavestio da se konsultovao s direktorom.'
- e. Luigi mi ha informato che i suoi colleghi appoggiavano il nostro candidato.
'Luidi me je obavestio da njegove kolege podržavaju našeg kandidata.'

3.3. *GSKit + IO/DO + *a* + inf.

Nakon što smo ispitali ponašanje italijanskih glagola subjekatske kontrole na osnovu relevantnih sintaksičkih parametara, iznetih u odeljku 2.1, i ustanovili njihovu klasifikaciju na osnovu konstrukcija u okviru kojih se javljaju, smatramo da je važno istaći da u sistemu glagola subjekatske kontrole u italijanskom jeziku nema glagola tipa GSKit + IO/DO + *a* + inf, tj. nema glagola subjekatske kontrole koji bi se kombinovali s objektom (direktnim ili indirektnim), predlogom *a* i infinitivom. Iz te činjenice može se izvesti zaključak da postoji nekompatibilnost objekta (direktnog ili indirektnog) upravnog glagola subjekatske kontrole i finalnosti infinitivne dopunske konstrukcije čiji bi "nosilac" bio subjekat upravnog glagola. U poglavlju 5, u kojem se bavimo italijanskim glagolima objekatske kontrole, videćemo da su objekat upravnog glagola i finalnost infinitivne dopunske konstrukcije kompatibilni ukoliko je "nosilac" finalnosti objekat nadređenog glagola.

4. GLAGOLI SUBJEKATSKE KONTROLE U SRPSKOM JEZIKU (GSKsr)

Na osnovu sintaksičkih kriterijuma koje smo naveli u poglavlju 2, sve srpske glagole subjekatske kontrole svrstaćemo u dve velike grupe. U prvoj grupi naći će se glagoli subjekatske kontrole uz koje se javlja samo infinitivna dopuna odnosno njen finitni ekvivalent, dok će u drugoj grupi biti glagoli subjekatske kontrole uz koje se, pored dopune u infinitivu odnosno njenog finitnog ekvivalenta, javlja i imenička sintagma u funkciji objekta (direktnog odnosno indirektnog). Važno je istaći da najveći broj glagola subjekatske kontrole u srpskom jeziku karakteriše nemogućnost upotrebe imeničke sintagme u funkciji direktnog ili indirektnog objekta, dok je broj glagola koji dopuštaju upotrebu imeničke sintagme u funkciji objekta sasvim zanemarljiv. I jedni i drugi kombinuju se s infinitivom bez predloga.

Kao što je prethodno rečeno⁷³, srpskim se infinitivom, kao i njegovim finitnim ekvivalentom, iskazuje simultanost ili, eventualno, posteriornost radnje zavisnog u odnosu na radnju upravnog glagola, dok infinitivna forma za izražavanje anteriornosti u srpskom jeziku ne postoji. Osim retkih izuzetaka, srpski glagoli subjekatske kontrole kompatibilni su samo sa simultanošću ili, eventualno, posteriornošću zavisnog glagola, te se zato i mogu upotrebiti isključivo s infinitivom ili konstrukcijom *da* + prezent, kojima se u srpskom jeziku iskazuje simultanost ili, eventualno, posteriornost. Razlog tome je voluntativno značenje upravnog glagola kontrole i/ili finalnost zavisne strukture. I voluntativnost upravnog glagola i finalnost zavisne strukture nekompatibilni su, naime, s idejom anteriornosti. O iskazivanju anteriornosti posredstvom konstrukcije *da* + perfekt u funkciji dopune pojedinih modalnih glagola subjekatske kontrole biće reči u odeljku 4.1.2.

4.1. Srpski glagoli subjekatske kontrole tipa GSKsr + inf.

Kao što je već rečeno, u prvu grupu srpskih glagola subjekatske kontrole svrstaćemo sve one glagole koje karakteriše mogućnost kombinovanja s infinitivom odnosno njegovim finitnim ekvivalentom *da* + prezent, ali ne i mogućnost upotrebe imeničke

---

⁷³ V. fusnotu 34.

sintagme u funkciji direktnog odnosno indirektnog objekta. Poznato je da na istočnom štokavskom području infinitivna dopuna veoma često biva zamenjena ekvivalentnom finitnom konstrukcijom *da* + prezent⁷⁴.

Među glagole subjekatske kontrole koji se javljaju isključivo s infinitivnom dopunom odnosno njenim finitnim ekvivalentom spadaju modalni glagoli (u užem⁷⁵ i širem smislu) i glagoli kretanja i promene mesta u prostoru.

Među modalne glagole subjekatske kontrole u užem smislu svrstavamo sledeće glagole:

- *hteti*
- *umeti*
- *znati* (= *umeti*)

Evo nekoliko primera njihove upotrebe:

- (1) a. Htela sam samo biti/da budem od pomoći.
- b. Moja mama ne zna voziti/da vozi bicikl.

Među modalne glagole subjekatske kontrole u širem smislu ubrajamo⁷⁶:

- *želeti*
- *voleti*
- *izvoleti*

---

⁷⁴ Karakteristike prezenta upotrebljenog u okviru infinitivu ekvivalentne konstrukcije *da* + prezent opisane su u odeljku 9.4. U nastavku izlaganja prezent iz pomenute konstrukcije nazivamo *subjunktivnim nemobilnim prezentom*, s tim što moramo naglasiti da subjunktivni nemobilni prezent ima širu distribuciju od infinitiva. Javlja se, naime, i u finitnim dopunskim konstrukcijama koje nisu komutabilne s infinitivom. Drugim rečima, infinitiv je po pravilu komutabilan s konstrukcijom *da* + subjunktivni nemobilni prezent, dok konstrukcija *da* + subjunktivni nemobilni prezent nije uvek komutabilna s infinitivom. Za primere v. odeljak 9.4.

⁷⁵ V. fusnotu 17.

⁷⁶ Mnogi modalni glagoli subjekatske kontrole koje ovde navodimo mogu dobiti alternativnu dopunu u vidu imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta (*želeti*, *voleti*, *obožavati*, *mrzeti*, *preferirati*, *probati* itd.). Manje je pak onih koji se javljaju s alternativnom dopunom u vidu imeničke ili predložke sintagme u funkciji indirektnog objekta (*bojati se*, *plašiti se*, *navaliti*, *računati*, *pristati* itd.). Na našoj listi modalnih glagola subjekatske kontrole u širem smislu ima i onih koji označavaju mentalne aktivnosti i psihofizička stanja i osećanja (*setiti se*, *zaboraviti*, *bojati se*, *plašiti se*...).

- *obožavati*
- *preferirati*
- *mrzeti*
- *(ne) podnositi*
- *usuditi se/usuđivati se*
- *drznuti se*
- *osmeliti se*
- *odvažiti se*
- *ustezati se*
- *zainatiti se*
- *navaliti/navaljivati*
- *(po)truditi se*
- *nastojati*
- *pokušati/pokušavati*
- *probati*
- *gledati (= truditi se, nastojati)*
- *računati*
- *nameriti/nameravati*
- *planirati*
- *(po)misliti/pomišljati*
- *kaniti*
- *smerati*
- *odlučiti⁷⁷/odlučivati (se)*
- *naumiti*
- *rešiti*
- *znati (= imati običaj)*
- *običavati*
- *oklevati*
- *ustručavati se*

---

⁷⁷ Osim s infinitivom komutabilnim s konstrukcijom *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent, kojim se iskazuje simultanost ili blaga posteriornost, ovaj se glagol može javiti i s futurom I, koji jasno ukazuje na posteriornost radnje zavisnog glagola (*Odlučila je otići/da ode u Finsku* i *Odlučila je da će otići u Finsku*).

- *libiti se*
- *plašiti se*
- *bojati se*
- *setiti se*
- *zaboraviti*
- *uspeti/uspevati*
- *stići/stizati* (= *uspeti/uspevati uraditi na vreme*)
- *propustiti/propuštati*
- *izostaviti/izostavljati*
- *naći*
- *uzeti*
- *prihvatiti/prihvatati*
- *odbiti/odbijati*
- *(jedva) čekati*
- *pristati/pristajati*
- *(na)učiti⁷⁸(se)*
- *spremiti se/spremati se*
- *pripremiti se/pripremati se*
- *rizikovati*

U nastavku navodimo primere njihove upotrebe:

- (2) a. *Želim ti pokloniti nešto/Želim da ti poklonim nešto.*
 b. *Sara obožava plivati/da pliva po kiši.*

---

⁷⁸ U kombinaciji s finitnom dopunskom konstrukcijom s različitim subjektom glagol *(na)učiti* nema voluntativno značenje, te se ne javlja s subjunktivnim nemobilnim prezentom, već s tzv. indikativnim mobilnim prezentom (*Luiđi je naučio da je svemir beskrajan/da je svemir nastao jako davno/da svemir možda neće večno trajati*). Ukoliko su subjekti koreferentni, moguća je i upotreba subjunktivnog nemobilnog prezenta komutabilnog s infinitivom (*Naučila sam da vozim/voziti auto*) i upotreba indikativnog mobilnog prezenta nekomutabilnog s infinitivom (*Naučila sam da su vitamini jako bitni/da su bili jako bitni/da će biti jako bitni u borbi protiv infekcija*). Na kraju, treba reći da ovaj glagol može dobiti dopunu i u vidu zavisnoupitne rečenice, bilo s infinitivom, komutabilnim s konstrukcijom *da* + subjektivni nemobilni prezent, bilo s tzv. indikativnim mobilnim prezentom, nekomutabilnim s infinitivom (*Naučila sam kako napraviti punjene paprike*(= *kako da napravim punjene paprike*) vs. *Naučila sam kako se prave/kako su se nekad pravile/kako će se jednog dana praviti punjene paprike*).

- c. Kako se usuđuješ tvrditi/da tvrdiš tako nešto?
- d. Luiđi se boji izaći/da izađe sam napolje.
- e. Vikendom ne stižem oprati/da operem sav prljavi veš.
- f. Našli ste se svađati/da se svađate na radnom mestu!
- g. Mara je naučila plivati/da pliva na Adi.

Među modalnim glagolima subjekatske kontrole u užem smislu jedino se glagol *hteti* može kombinovati s finitnom dopunskom konstrukcijom s različitim subjektom (v. (3a) i odeljak 4.1.1.1.). Finitne konstrukcije, bilo s identičnim, bilo s različitim subjektom, u funkciji dopune ovog glagola uvek imaju oblik *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent⁷⁹ (up. 1a), 3a) i 3b)). Uz glagol *volere* se, naime, ne može javiti nijedan drugi komplementizator osim komplementizatora *da*.

Među modalnim glagolima subjekatske kontrole u širem smislu brojni su oni koji mogu dobiti dopunu u vidu finitne konstrukcije s različitim subjektom (3c) i 3e)). Takvi su npr. *želeti*, *voleti*, *obožavati*, *preferirati*, *mrzeti*, *(ne) podnositi*, *navaliti/navaljivati*, *(po)truditi se*, *nastojati*, *gledati*, *planirati*, *plašiti se*, *bojati se*, *prihvatiti/prihvatati*, *pristati/pristajati* itd. Osim s nefaktivnim komplementizatorom *da*, neki od pomenutih modalnih glagola u širem smislu (*voleti*, *obožavati*, *preferirati*, *mrzeti*, *(ne) podnositi* itd.) u finitnim dopunskim konstrukcijama s nekoreferentnim subjektom mogu se javiti i s faktivnim komplementizatorom *što*, kojim se implicira istinitost (činjeničnost) dopunske klauze⁸⁰ (up. 3e) i 3f)). Ovi se glagoli mogu upotrebiti s oba komplementizatora i u slučajevima kad uvode finitnu dopunsku konstrukciju s identičnim subjektom (up. 3g) i 3h)). Kao što je poznato, u kombinaciji s gore navedenim glagolima, samo je konstrukcija *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent ekvivalentna infinitivu. Konstrukcija *što* + (indikativni mobilni) prezent⁸¹ (3h) nikada nije komutabilna s infinitivom.

(3) a. Hoćemo da i oni budu tu.

⁷⁹ V. fusnotu 73.

⁸⁰ Za više informacija o distribuciji komplementizatora u savremenom srpskom jeziku v. Moskvljević (2008: 77-84).

⁸¹ *Mobilni prezent* suprotstavljamo *nemobilnom prezentu*. Sasvim je jasno da se umesto ovakvog prezenta, upravo zato što je mobilan, može javiti bilo koje drugo vreme. *Indikativni prezent* stoji pak nasuprot *subjunktivnom prezentu* (bio on ekvivalentan ili neekvivalentan infinitivu) i uslovljen je ili značenjem upravnog glagola ili komplementizatorom. O subjunktivnom nemobilnom prezentu v. odeljak 9.4.

- b. *Hoćemo što su i oni tu.
- c. Želim da budeš pristojna.
- d. *Želim što si pristojna.
- e. Volim/Obožavam/Preferiram/Mrzim/Ne podnosim da ljudi budu takvi.
- f. Volim/Obožavam/Preferiram/Mrzim/Ne podnosim što su ljudi takvi.
- g. Volim/Obožavam/Preferiram/Mrzim/Ne podnosim da budem (= biti) s njima.
- h. Volim/Obožavam/Preferiram/Mrzim/Ne podnosim što sam s njima.

Poseban slučaj, čini se, predstavljaju glagoli *bojati se* i *plašiti se*. Osim s konstrukcijom (nefaktivni komplementizator) *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent, koja je komutabilna s infinitivom i izražava simultanost odnosno posteriornost (4a), ovi se glagoli kombinuju i s konstrukcijom (faktivni komplementizator) *što* + (indikativni mobilni) prezent (4b), kao i s još dve uzajamno komutabilne konstrukcije: *da* + futur I (4c) i *da* + (ekspletivno) *ne* + (subjunktivni nemobilni) prezent (4d), od kojih prva naglašava posteriornost, dok druga izražava blagu posteriornost, zbog čega je bliska konstrukciji *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent, koja predstavlja finitni ekvivalent srpskog infinitiva. Što se tiče finitnih konstrukcija s različitim subjektom u funkciji dopune glagola *bojati se* i *plašiti se*, u upotrebi su sve gore pomenute konstrukcije osim infinitivne dopune odnosno njenog finitnog ekvivalenta, koja podrazumeva koreferentnost subjekata. Reč je, dakle, o sledećim konstrukcijama: *što* + indikativni mobilni prezent (4f), *da* + futur I (4g) i *da* + (ekspletivno) *ne* + (subjunktivni nemobilni) prezent (4h). Upotreba konstrukcije *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent s nekoreferentnim subjektom (4e) čini nam se marginalnom u odnosu na upotrebu konstrukcije *da* + *ne* + (subjunktivni nemobilni) prezent s nekoreferentnim subjektom (4h).

- (4) a. Luiđi se boji biti/da bude sam u liftu.
- b. Luiđi se boji što je sam u liftu/što je bio sam u liftu/što će biti sam u liftu.
- c. Luiđi se boji da će biti sam u liftu.
- d. Luiđi se boji da ne bude sam u liftu.

- e. ?Luiđi se boji da ljudi budu kritični prema njemu.
- f. Luiđi se boji što su ljudi kritični prema njemu/što su ljudi bili kritični prema njemu/što će ljudi biti kritični prema njemu.
- g. Luiđi se boji da će ljudi biti kritični prema njemu.
- h. Luiđi se boji da ljudi ne budu kritični prema njemu.

Kao što je već rečeno, među glagole subjekatske kontrole tipa GSKsr + inf. spadaju i glagoli kretanja i promene mesta u prostoru:

- *ići*
- *otići/odlaziti*
- *doći/dolaziti*
- *poći/polaziti*
- *prići/prilaziti*
- *krenuti/kretati*
- *ući/ulaziti*
- *izaći/izlaziti*
- *stići/stizati*
- *(za)sesti/sedati*
- *biti*⁸² (= *ići*)
- *ostati*⁸³
- *sići/silaziti*
- *trčati/dotrčati/potrčati/otrčati/istrčati*
- *skočiti*
- *skoknuti*

⁸² Za više informacija o glagolu *biti* kao glagolu kretanja v. Melvinger (1986: 125) i onde navedenu literaturu. V. i fusnotu 69.

⁸³ Melvinger (1986: 125-126) ga određuje kao glagol kojim se označava izostanak promene mesta u prostoru. Autorka, međutim, govori i o infinitivu u funkciji dopune glagola *ostati* koji "nije konkurentan finalnoj zavisnoj klauzi nego obaveznoj priložnoj oznaci za prateću okolnost koja se može izraziti u vidu priloga sadašnjeg, najčešće od glagola koji označuju položaj tijela (*Grašo je ostao stajati*)". S tim u vezi, važno je podsetiti se da i Manzini et al. (1991: 535-536) govore o infinitivu u funkciji predikativa subjekta glagola *restare* 'ostati/ostajati', *rimanere* 'ostati/ostajati', *trovarsi* 'naći se/nalaziti se' i *essere* (= *trovarsi*) 'biti (= naći se/nalaziti se)'. Glagol *essere* s lokativnim značenjem dobija, dakle, predikativnu dopunu oblika *a* + inf, dok glagol kretanja *essere* dobija finalnu dopunu odnosno odredbu oblika *a* + inf.

- *trknuti*
- *leći/legati*
- *(od)juriti*
- *(od)leteti*
- *prići/prilaziti*
- *(po)hitati*
- *(po)peti se/penjati se*
- *(po)žuriti*
- *(za)stati*
- *zaustaviti se/zaustavljati se*

Njihovu upotrebu ilustruju sledeći primeri:

- (5) a. Otišli smo spremi/da spremimo ručak.
- b. Znači, idete u fabriku/tamo vrediti/da vredate ljude⁸⁴!
- c. Pošli smo skupljati/da skupljamo plastični otpad.
- d. Bili smo kupiti/da kupimo ulaznice za koncert.

Bitno je reći da upotreba infinitiva (ali ne i konstrukcije *da* + subjunktivni nemobilni prezent) u funkciji dopune odnosno odredbe upravnih glagola kretanja i promene mesta u prostoru podleže izvesnim ograničenjima. U vezi s restrikcijama koje se odnose na glagol zavisne strukture, Melvinger (1986: 130) kaže da zavisni glagol “mora biti punoznačan, ne smije, dakle, biti niti kopula, niti modalni, niti fazni, s tim da još mora označavati kakvu radnju ili proces pri čijem se vršenju angažira volja agensa.” U nastavku navodimo neke od primera kojima autorka potkrepljuje gore navedene tvrdnje:

---

⁸⁴ Ako primenimo kriterijum izložen u Melvinger (1986: 128) i Acquaviva (1991: 652), *vrediti/da vredate ljude* ne bi bila dopunska, već odredbena (dodatna) finalna klauza jer je uz upravni glagol *ići* već upotrebljena predložka odnosno priloška sintagma u funkciji dopune za cilj kretanja. Ukoliko pak uz upravni glagol kretanja nema ni eksplicitne ni implicitne dopune sa značenjem cilja kretanja, u tom slučaju finalna konstrukcija u vidu infinitiva ili njegovog finitnog ekvivalenta ima status dopune nadređenog glagola. Dopunska finalna klauza odgovor je na pitanje koje sadrži upitni mesni zamenički prilog sa značenjem cilja kretanja *Gde?* (= *Kamo?*)/*Kuda?* (= *Kamo?*), dok odredbena finalna klauza predstavlja odgovor na pitanje *Zašto?/S kojom namerom?/Radi čega?* i može biti zamenjena konstrukcijom *da* + potencijal. Infinitiv odnosno njegov finitni ekvivalent *da* + prezent upotrebljeni u funkciji dopune odnosno odredbe glagola kretanja po pravilu imaju direktivno, a ne lokativno značenje (Melvinger 1986: 129).

- (6) a. Ovamo je došla da konačno bude saslušana/*konačno biti saslušana.
(Melvinger 1986: 130)
- b. Došao je da počne raditi/*početi raditi.
(Melvinger 1986: 130)

Glagoli kretanja i promene mesta u prostoru kombinuju se i s perfektivnim i s imperfektivnim glagolima (7a) i 7b)). U slučaju glagola *krenuti/kretati* glagolski vid zavisnog glagola postaje osnov za razlikovanje glagola kretanja *krenuti/kretati* od faznog glagola *krenuti/kretati*. Kao glagol kretanja, *krenuti/kretati* uglavnom dobija dopunu odnosno odredbu u obliku glagola svršenog vida (7c), dok se kao fazni glagol upotrebljava isključivo s dopunskim glagolom nesvršenog vida (7d).

- (7) a. Idemo baciti/da bacimo smeće.
b. Idemo bacati/da bacamo rime!
c. Upravo sam izašla, krenula sam baciti/?bacati smeće/da bacim/?bacam smeće.
d. Krenula sam bacati/da bacam smeće još jutros i završiću tek večeras.

Sintaksičko ponašanje srpskih glagola kretanja i promene pozicije u prostoru posebno je zanimljivo zbog jedne osobenosti njihove upotrebe koja je tipična za govorni jezik. Naime, ukoliko se upotrebe u imperativu, ovi se glagoli, osim s infinitivom odnosno s njegovim finitnim ekvivalentom (8a), 8c) i 8d)), mogu kombinovati i s imperativom zavisnog glagola (8b), 8e) i 8f)). Ovu pojavu, neregistrovanu i neobjašnjenu u postojećoj literaturi, nazvali smo *reduplikacijom imperativa*. Svojtvena je, čini se, prvenstveno najfrekventnijim glagolima kretanja i promene pozicije u prostoru, kao što su *ići, otići, doći, izaći, poći, ući, izaći, sesti, leći* itd⁸⁵. Poznato je da u srpskim

---

⁸⁵ Čini se da se reduplikacija imperativa češće javlja nakon perfektivnih upravnih glagola kretanja (*Dođi jedi, Sed(n)i jedi, Lezi spavaj*), dok vid dopunskog glagola ne igra značajnu ulogu. U svakom slučaju, objašnjenje ove zanimljive pojave, kao i upotreba glagola određenog vida u funkciji upravnog odnosno zavisnog glagola unutar konstrukcije s redupliciranim imperativom mogli bi biti tema nekog budućeg istraživanja. Važno je naglasiti i činjenicu da je reduplikacija imperativa svojtvena i pojedinim glagolima subjekatske kontrole tipa GSKsr + inf. koji ne spadaju među glagole kretanja (*Izvoli jedi, Uzmi jedi*).

konstrukcijama sastavljenim od upravnih glagola i njihovih infinitivnih dopuna dolazi do penjanja klitika (8c). Klitike pak ostaju unutar dopunske konstrukcije *da* + prezent, i to na poziciji neposredno iza komplementizatora (8d). U konstrukcijama koje se sastoje od imperativa upravnog glagola kretanja i imperativa dopunskog glagola, klitike se smeštaju ili neposredno iza dopunskog glagola (8e) ili se penju, kao i slučaju upotrebe infinitivne dopune (8f).

- (8) a. Idi kupiti/da kupiš knjige.
b. Idi(,) kupi knjige.
c. Idi ih kupiti.
d. Idi da ih kupiš.
e. Idi kupi ih.
f. Idi ih kupi.

Osim infinitiva odnosno njemu ekvivalentne konstrukcije *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent s koreferentnim subjektom, u funkciji dopune odnosno odredbe glagola kretanja i promene mesta u prostoru moguće je upotrebiti i konstrukciju *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent s nekoreferentnim subjektom. Uslov koji mora biti zadovoljen da bi se ovakva konstrukcija mogla realizovati jeste postojanje koreferentnosti između indirektnog objekta⁸⁶ zavisne i gramatičkog subjekta upravne strukture (9a) i 9b)). Moskovljević (2008: 101) smatra da se u konstrukcijama poput (9a) i 9b)) “uspostavlja jedan poseban, u dosadašnjoj lingvističkoj teoriji nedovoljno uočen i razjašnjen oblik obligatorne kontrole”. U vezi s finalnim konstrukcijama koje se kombinuju s glagolima kretanja, važno je još jednom istaći činjenicu da su odredbene finalne klauze oblika *da* + prezent komutabilne s odredbenim finalnim klauzama oblika *da* + potencijal (up. 9b) i 9c), kao i 9d) i 9e)).

Možemo, dakle, zaključiti da se u konstrukcijama koje se sastoje od upravnog glagola kretanja i njegove finitne dopune odnosno odredbe mogu javiti dve različite vrste obligatorne kontrole: 1) obligatorna kontrola koja se temelji na koreferentnosti

---

⁸⁶ Ovaj indirektni objekat nosilac je semantičke uloge recipijenta ili beneficijenta (Moskovljević 2008: 101).

neiskazanog subjekta zavisne i gramatičkog subjekta upravne strukture, koju karakteriše upotreba infinitiva odnosno njegovog finitnog ekvivalenta, i 2) obligatorna kontrola koja podrazumeva koreferentnost indirektnog objekta zavisne i gramatičkog subjekta upravne strukture, za koju se vezuje upotreba finitne konstrukcije *da* + prezent s različitim subjektom. Ovim dvama tipovima obligatorne kontrole dodali bismo i treći tip - zajedničku (podeljenu) kontrolu, koja, po našem sudu, karakteriše rečenice poput (9d).

- (9) a. Idem da mi Sara objasni fiziku.
b. Idem kod Sare da mi objasni fiziku.
c. Idem kod Sare da bi mi objasnila fiziku.
d. Idem (kod Sare) da se dogovorimo o zajedničkim akcijama.
e. Idem kod Sare da bismo se dogovorile o zajedničkim akcijama.

4.1.1. Srpski modalni glagoli subjekatske kontrole u užem smislu

4.1.1.1. Modalni glagol *hteti*⁸⁷

Modalnim glagolom *hteti* iskazuje se volja ili htenje. Upotrebljava se s infinitivom odnosno s njegovim finitnim ekvivalentom *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent (10a) i 10b)). Glagol *hteti* kompatibilan je isključivo sa simultanošću ili, eventualno, posteriornošću zavisnog glagola, a infinitiv odnosno prezent u srpskom jeziku služe za izražavanje simultanosti radnje zavisnog s radnjom upravnog glagola. Subjunktivnost prezenta iz finitne dopunske konstrukcije *da* + prezent uslovljena je pak modalnim značenjem upravnog glagola. Ukoliko je glagol *hteti* upotrebljen u prezentu, infinitiv u funkciji njegove dopune nije uobičajen koliko njegov finitni ekvivalent⁸⁸ (10b).

---

⁸⁷ U ovoj se tezi ne bavimo konkurentnim odnosom infinitiva i njegovog finitnog ekvivalenta u tvorbi futura I, kao ni homonimnošću pojedinih futurskih oblika i konstrukcija sastavljenih od prezenta glagola *hteti* i njegove infinitivne dopune.

⁸⁸ Kravar (1953) o tome kaže: "Ako *htjeti* stoji u prezentu u značenju volje, onda će štokavac iz unutrašnjosti upotrebiti svagda vezu *da* + prezent; na pr. *hoću da te vidim* ili *zašto ne ćeš da učiš?* Ali pri slabom »dakanju« (na primjer u Zagrebu) i tu se može čuti: *hoću te vidjeti* i *zašto ne ćeš učiti?*" Pretpostavljamo da govornik iz "središnjeg štokavskog pojasa" radije bira konstrukciju forme glagol *hteti* u

- (10) a. Htela sam voziti/da vozim bicikl s tobom.
b. Hoću očistiti/da očistim dvorište.

Glagol *hteti* se upotrebljava i s finitnom dopunskom konstrukcijom *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent s različitim subjektom. Kako je *hteti* kompatibilan samo sa simultanošću ili posteriornošću zavisnog glagola, i u finitnoj konstrukciji s različitim subjektom upotrebljenoj u funkciji njegove dopune može se javiti samo prezent, kojim se u srpskim finitnim dopunskim konstrukcijama (bilo s identičnim, bilo s različitim subjektom) po pravilu iskazuje simultanost ili, eventualno, posteriornost radnje zavisnog u odnosu na radnju upravnog glagola bez obzira na to je li upravni glagol upotrebljen u sadašnjem ili prošlom vremenu (11a) i 11b)). Kao što je već napomenuto, i u ovom slučaju reč je o subjunktivnom nemobilnom prezentu⁸⁹.

- (11) a. Hoću da dođu i oni.
b. Htela sam da dođu i oni.

Glagol *hteti* se može upotrebiti s imeničkom sintagmom (u akuzativu ili genitivu) u funkciji direktnog objekta, bez dopunskog glagola (12a) i 12b).

- (12) a. Hoću veći jastuk.
b. Hoću vode.

Poznato je da glagoli kretanja upotrebljeni u funkciji dopune glagola *hteti* mogu biti eliptirani⁹⁰ pod uslovom da je u istoj konstrukciji prisutna predložka, priloška ili imenička sintagma u funkciji dopune za cilj ili putanju kretanja.

---

prezentu + *da* + prezent ne samo zbog slabljenja infinitiva, već prvenstveno zbog homonimnosti pojedinih oblika futura I i konstrukcija sastavljenih od prezenta glagola *hteti* i njegove infinitivne dopune.

⁸⁹ V. fusnotu 73.

⁹⁰ Elipsa glagola kretanja moguća je pod istim uslovima i uz još neke modalne glagole kontrole i podizanja (*Želim na more!*, *Moramo auto-putem*, *Mogu sam u park?*). U prisustvu dopune za cilj ili putanju kretanja, može doći i do elipse glagola kretanja u funkciji dopune defektnih glagola *nemoj/nemojmo/nemojte* i *hajde/hajdemo/hajdete* (*Nemoj u vodu/prečicom!*, *Hajdemo u park/prečicom!*). Ukoliko je iskazan,

- (13) a. Hoću u školu.
b. Hoćeš napolje?
c. Hoćemo starim ili novim putem?

Glagol *hteti* se može javiti i s neživim subjektima. Za razliku od prevladajuće upotrebe ovog glagola sa živim subjektima, koja je deontičkog tipa, njegova upotreba s neživim subjektima smatra se epistemičkom (14).

- (14) Lajsna hoće da popusti posle nekog vremena = Dešava da lajsna
popusti posle nekog vremena

4.1.1.2. Modalni glagol *umeti*

Glagolom *umeti* iskazuje se sposobnost ili veština. Njegovo je značenje kompatibilno isključivo sa simultanošću zavisnog glagola, zbog čega se upotrebljava ili s infinitivom ili s finitnom dopunskom konstrukcijom *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent (15a) i 15b)). Zahteva koreferentnost subjekata, te ne može dobiti dopunu u vidu finitne konstrukcije s različitim subjektom. Ne može se upotrebiti ni s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta.

- (15) a. Umem voziti/da vozim bicikl.
b. Umete li vi organizovati/da organizujete štrajk?

Osim deontičke upotrebe ovog glagola, za koju se vezuje upotreba živih subjekata (15a) i 15b)), ovaj glagol karakteriše i mogućnost epistemičke upotrebe, koja se vezuje i za žive i za nežive subjekte (16a) i 16b)).

- (16) a. Luiđi se ume naljutiti/ume da se naljuti zbog sitnice = Dešava se da

---

dopunski glagol kretanja u obliku je infinitiva odnosno finitne konstrukcije *da* + prezent (*Nemoj ulaziti/da ulaziš u vodu!*, *Nemoj ići/da ideš prečicom!*).

se Luidi naljuti zbog sitnice

- b. Suđenje ume potrajati/da potraje = Dešava se da suđenje potraje

Glagol *umeti* može biti upotrebljen s predlogom *s(a)* i imeničkom sintagmom u instrumentalu, bez dopunskog glagola. Značenje ovog izraza sinonimno je značenju izraza ‘umeti/znati se ponašati s nekim, umeti/znati pridobiti nekoga i sl.’ Ekvivalent mu je italijanski izraz ‘*saperci fare con qualcuno*’, u okviru kojeg se javlja pleonastična zamenička rečca *ci*.

- (17) Mara zna s decom = Mara ci sa fare con i bambini⁹¹

4.1.1.3. Glagol *znati*

Kao i njegov sinonim *umeti*, modalni glagol *znati* izražava sposobnost ili veštinu. Budući da je njegovo značenje kompatibilno isključivo sa simultanošću zavisnog glagola, upotrebljava se ili s infinitivom ili s finitnom dopunskom konstrukcijom *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent. Zahteva koreferentnost subjekata, pa ne može dobiti dopunu u vidu finitne konstrukcije s različitim subjektom. Ne može se upotrebiti ni s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta.

- (18) a. Znam voziti/da vozim bicikl.
b. Zna li vi organizovati/da organizujete štrajk?

Osim deontičke upotrebe ovog glagola, za koju se vezuje upotreba živih subjekata (18a) i 18b)), ovaj glagol karakteriše i mogućnost epistemičke upotrebe, koja podrazumeva i žive i nežive subjekte (19a) i 19b)).

- (19) a. Mara se zna naljutiti/zna da se naljuti zbog sitnice = Dešava se da se
Mara naljuti zbog sitnice

---

⁹¹ Zanimljivo je da korespondentna nerestrukturirana konstrukcija *saper farci* (*Mara sa farci con i bambini*) nije isto toliko uobičajena.

- b. Suđenje zna potrajati/da potraje = Dešava se da suđenje potraje

Osim modalnog glagol *znati*, u srpskom, kao i u italijanskom jeziku, postoji i nemodalni glagol *znati*, čije je značenje sinonimno značenju izraza ‘biti svestan, imati svest, imati saznanja’. Budući da ima epistemičko značenje, ovaj glagol, i pored koreferentnosti subjekata, ne može dobiti dopunu u vidu infinitiva komutabilnog s konstrukcijom *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent. Javlja se s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta (20a), kao i s dopunom u vidu izrične rečenice u užem smislu (20b) i 20c)) odnosno zavisnoupitne rečenice (20d)-20i)), unutar kojih je kompatibilan i sa simultanošću, i s anteriornošću, i s posteriornošću radnje zavisnog glagola, kao i s koreferentnošću i s nekoreferentnošću subjekata. U slučaju koreferentnosti subjekata i simultanosti radnje dopunske konstrukcije, dopunski glagol u funkciji predikata zavisnoupitne rečenice može se javiti u infinitivu (20e), 20h) i 20i)), komutabilnom s konstrukcijom *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent. Bitno je istaći da izrična klauza u užem smislu ima oblik komplementizator *da* + indikativni mobilni prezent (20b) i 20c)), dok je forma zavisnoupitne rečenice *da li/li/upitna imenička/pridevska zamenica/upitni prilog* + indikativni mobilni prezent (20d), 20f) i 20g)) ili *da li/upitna imenička/pridevska zamenica/upitni prilog* + infinitiv/subjunktivni nemobilni prezent (20e), 20h) i 20i)). Po našem mišljenju, infinitiv odnosno konstrukcija *da* + subjunktivni nemobilni prezent u zavisnoupitnoj rečenici predstavljaju dopunu eliptiranog, bilo ličnog (subjekatskog) bilo bezličnog (besubjekatskog) deontičkog *trebati* (20e), 20h) i 20i)).

- (20) a. Znam imena svih studenata.
b. Znamo da smo u pravu.
c. Nisam znala da si učiteljica.
d. Ne znam da li sam među zvanicama.
e. Ne znam da li otići/da odem na taj sastanak ili ne.
f. Ne znam je li i Luidi s njima.
g. Niko od nas ne zna gde je Luidi.
h. Mara ne zna šta reći/da kaže kolegama
i. Mara ne zna kome biti/kome da bude mentorka.

4.1.2. Srpski ekvivalent italijanskog prošlog infinitiva u funkciji dopune modalnih glagola subjekatske kontrole tipa GSKsr + inf.

Budući da srpski infinitiv izražava ili simultanost ili, eventualno, posteriornost radnje zavisnog glagola, jedini ekvivalent italijanskog složenog infinitiva upotrebljenog u funkciji dopune modalnih glagola subjekatske kontrole tipa GSKsr + inf. jeste srpska finitna konstrukcija oblika komplementizator *da* + perfekt. Drugim rečima, srpski jezik ne raspolaže oblikom prošlog infinitiva, te upravo spoj komplementizatora *da* i glagola u perfektu služi za izražavanje vremenske relacije anteriornosti. Da bismo ilustrovali upotrebu italijanskog prošlog infinitiva i njegovog srpskog finitnog ekvivalenta, u nastavku ponavljamo primere (12a), (12b), (12c) i (12d) iz odeljka 3.1.1.1.3.1.

- (21) a. Vorrei essermi laureata molto prima.
'Volela bih/Želela bih da sam diplomirala mnogo ranije.'
- b. Vorrei non essermi laureata così in fretta.
'Volela bih/Želela bih da nisam diplomirala tako brzo.'
- c. Preferirei essermi laureata molto prima.
'Više bih volela da sam diplomirala mnogo ranije.'
- d. Preferirei non essermi laureata così in fretta.
'Više bih volela da nisam diplomirala tako brzo.'

Važno je skrenuti pažnju na činjenicu da se u srpskim prevodima italijanskih konstrukcija koje se sastoje od glagola *volere* u kondicionalu i prošlog infinitiva ne javlja glagol *hteti*, srpski ekvivalent italijanskog *volere*, već glagol *voleti* ili, eventualno, *želeti* (takode u kondicionalu, tj. srpskom potencijalu). Kao što je već istaknuto, u funkciji dopune ovih glagola, kao ekvivalent italijanskom prošlom infinitivu, upotrebljava se finitna konstrukcija *da* + perfekt (21a)-21d)). Srpski modalni glagol kontrole *hteti* ne kombinuje se, dakle, s konstrukcijom *da* + perfekt. Na osnovu toga možemo zaključiti da *hteti*, za razliku od svog italijanskog ekvivalenta *volere* i srpskih glagola *voleti* i *želeti*, ne dopušta anteriornost zavisnog glagola. S druge strane, modalni glagoli u širem smislu

voleti i *želeti* mogu izraziti želju u vezi sa simultanim, posteriornim ili anteriornim radnjama, zbog čega imaju širu distribuciju u odnosu na modalni glagol u užem smislu *hteti*, koji prvenstveno izražava volju, htenje ili, eventualno, želju isključivo u vezi sa simultanim ili posteriornim radnjama. U srpskom se jeziku, dakle, pribegava upotrebi glagola *voleti* (ili *želeti*) umesto *hteti* u slučajevima u kojima treba izraziti želju u vezi s anteriornim radnjama. Srpski glagol *hteti* ima, dakle, užu distribuciju u odnosu na svoj italijanski ekvivalent *volere*, kojim se može iskazati i volja i želja, bilo u vezi sa simultanim (ili posteriornim), bilo u vezi s anteriornim radnjama.

Osim toga, srpska finitna konstrukcija *da* + perfekt upotrebljena u funkciji dopune glagola *voleti* (ili *želeti*) u potencijalu (up. (21a)-(21d)) morfološki se podudara sa zavisnom uslovnom rečenicom (protazom) oblika *da* + *perfekt*, kojom se u srpskom jeziku izražava prošli irealni uslov (22b). Iako se obe javljaju u kombinaciji s upravnim glagolom u potencijalu, ove konstrukcije nemaju isti status unutar zavisnosložene rečenice - zavisna konstrukcija *da* + *perfekt* u funkciji dopune glagola *voleti* ili *želeti* u potencijalu nije uslovna (odredbena), već izrična (dopunska) klauza (22a). Međutim, ono što povezuje uslovnu i izričnu konstrukciju forme *da* + *perfekt*, kao uostalom i korespondentne italijanske strukture (v. odeljak 3.1.1.1.3.1.), jeste njihova irealnost.

- (22) a. Volela bih da sam te pozvala u bioskop.
b. Da sam te pozvala u bioskop, sad ne bih išla sama.

4.2. Srpski glagoli subjekatske kontrole tipa *GSKsr* + *IO/*DO* + *inf*.

Kao što je već rečeno, u drugoj grupi srpskih glagola subjekatske kontrole naći će se glagoli uz koje se, pored dopune u infinitivu, javlja i imenička sintagma u funkciji objekta (direktnog ili indirektnog). Bitno je još jednom naglasiti da najveći broj glagola subjekatske kontrole u srpskom jeziku karakteriše nemogućnost upotrebe imeničke sintagme u funkciji objekta, dok je broj glagola koji je dopuštaju neuporedivo manji.

Kao što smo već istakli, srpski infinitiv, kao i njegov finitni ekvivalent, iskazuju simultanost ili, eventualno, posteriornost radnje zavisnog u odnosu na radnju upravnog glagola, dok infinitivna forma za izražavanje anteriornosti u srpskom jeziku ne postoji.

Opšte je poznato i da u istočnom štokavskom pojasu infinitivna dopuna veoma često biva zamenjena ekvivalentnom finitnom konstrukcijom *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent.

Budući da nismo naišli na glagole subjekatske kontrole koji se upotrebljavaju s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta i infinitivom, u nastavku poglavlja bavićemo se srpskim glagolima subjekatske kontrole koji se kombinuju s imeničkom sintagmom u funkciji indirektnog objekta i infinitivom.

4.2.1. Srpski glagoli subjekatske kontrole tipa *GSKsr* + *IO* + *inf*.

Neki od srpskih glagola subjekatske kontrole koji mogu dobiti dopunu u vidu imeničke sintagme u funkciji indirektnog objekta i infinitiva jesu: *obećati*, *(za)pretiti*, *(za)kleti se*, *obavezati se*. U pitanju su glagoli govorenja s voluntativnom značenjskom komponentom. Reklo bi se da se infinitiv najčešće javlja uz glagol *obećati*, dok je uz preostala tri glagola njegova upotreba sasvim marginalna. Čini se i da upotrebu infinitiva uz ove glagole najčešće prati izostavljanje indirektnog objekta.

Značenje glagola *obećati*, *(za)pretiti*, *(za)kleti se* i *obavezati se* kompatibilno je prvenstveno s posteriornošću ili, ređe, sa simultanošću zavisnog glagola. Tako i infinitiv u funkciji dopune ovih glagola suštinski označava posteriornost, te se umesto njega najčešće javlja finitna konstrukcija *da* + futur I, dok se upotreba finitne konstrukcije *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent čini marginalnom.

- (23) a. Obećao si (nam) doći na proslavu Prvog maja.
b. Obećao si (nam) da ćeš doći na proslavu Prvog maja.
c. ?Obećao si (nam) da dođeš na proslavu Prvog maja.

Kao što smo već istakli, u funkciji finitne dopune ovih glagola konstrukcija *da* + futur I mnogo je češća od konstrukcije *da* + (subjunktivni nemobilni) prezent. Posteriornost se, međutim, u srpskom jeziku da izraziti i prezentom imperfektivnih glagola, tako da se u funkciji sentencijalne dopune pomenutih glagola može naći i konstrukcija *da* + imperfektivni prezent.

(24) Obećao si (nam) da dolaziš na proslavu Prvog maja.

Osim s finitnim konstrukcijama s koreferentnim subjektom, ovi se glagoli kombinuju i s finitnim konstrukcijama s različitim subjektom (25a) i 25b))⁹². U njima, kao i u finitnim konstrukcijama s identičnim subjektom, u upotrebi je najčešće futur I (25a) i 25b)), ali se može javiti i prezent imperfektivnih glagola za iskazivanje posteriornosti (25c). U konstrukcijama s nekoreferentnim subjektom upotreba (subjunktivnog nemobilnog) prezenta na granici je prihvatljivog (25d).

- (25) a. Profesori su obećali Luidiju da će (ministri) primiti studente.
b. Sara je obećala Luidiju da će zajedno negde otputovati.
c. Predsednik kućnog saveta nam je obećao da uskoro dolaze čistači.
d. ?Predsednik kućnog saveta nam je obećao da dođu čistači, a još ih nema.

4.2.2. *GSKsr + DO + inf.

Pošto smo ispitali ponašanje srpskih glagola subjekatske kontrole na osnovu relevantnih sintaksičkih parametara iznetih u odeljku 2.1. i uspostavili njihovu klasifikaciju na osnovu konstrukcija u okviru kojih se javljaju, mislimo da je važno naglasiti da u sistemu glagola subjekatske kontrole u srpskom jeziku nedostaju glagoli tipa *GSKit + DO + inf*, tj. nema glagola koji bi se kombinovali s direktnim objektom i infinitivom. Iz te činjenice može se izvesti zaključak da postoji nekompatibilnost direktnog objekta upravnog glagola i finalnosti infinitivne dopunske konstrukcije čiji bi nosilac bio subjekat upravnog glagola. U poglavlju 6, u kojem ćemo se baviti srpskim glagolima objekatske kontrole, videćemo da su direktni objekat, kao uostalom i indirektni, upravnog glagola i finalnost infinitivne dopunske konstrukcije kompatibilni ukoliko je nosilac finalnosti objekat nadređenog glagola.

---

⁹² U pitanju su opciona (arbitrarna) kontrola (25a) odnosno podeljena (zajednička) kontrola (25b).

5. ITALIJANSKI GLAGOLI OBJEKATSKE KONTROLE (GOKit)

Za razliku od glagola subjekatske kontrole, sve italijanske glagole objekatske kontrole karakteriše prisustvo dopune u funkciji direktnog objekta u akuzativu ili indirektnog objekta u dativu, kao i činjenica da se u infinitivnoj dopunskoj konstrukciji, s izuzetkom malog broja glagola, u kombinaciji s predlogom *di* odnosno predlogom *a* javlja prosti infinitiv.

5.1. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + IO + *di* + inf. /GOKit + DO + *di* + inf./GOKit + IO + *a* + inf. /GOKit + DO + *a* + inf.

Budući da se italijanski glagoli objekatske kontrole javljaju ili s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta ili s predloškom sintagmom u funkciji indirektnog objekata, pri čemu infinitivnoj dopuni prethodi ili predlog *di* ili predlog *a*, možemo ih svrstati u sledeće četiri grupe:

- 1) glagoli objekatske kontrole koji se kombinuju s indirektnim objektom, predlogom *di* i infinitivom (GOKit + IO + *di* + inf.);
- 2) glagoli objekatske kontrole koji se upotrebljavaju s direktnim objektom, predlogom *di* i infinitivom (GOKit + DO + *di* + inf.);
- 3) glagoli objekatske kontrole koji se javljaju s indirektnim objektom, predlogom *a* i infinitivom (GOKit + IO + *a* + inf.);
- 4) glagoli objekatske kontrole koji se konstruišu s direktnim objektom, predlogom *a* i infinitivom (GOKit + DO + *a* + inf.).

Primere upotrebe glagola objekatske kontrole tipičnih za svaku od četiri pomenute grupe nalazimo u sledećim rečenicama:

- (1) a. Luigi ha chiesto a Mara di chiudere la porta.
'Luidi je zamolio Maru da zatvori vrata.'
- b. Luigi ha supplicato Mara di prestargli 1000 dinari.

‘Luidi je preklinjao Maru da mu pozajmi 1000 dinara.’

c. Mara ha insegnato a Luigi a fare la ruota.

‘Mara je naučila Luidija da napravi/napraviti zvezdu.’

d. Mara ha convinto Luigi a cominciare a fare pilates.

‘Mara je ubedila Luidija da krene na pilates.’

U nastavku ovog odeljka analiziraćemo upotrebu sve četiri grupe italijanskih glagola objekatske kontrole.

5.1.1. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + IO + *di* + inf.

Najbrojnija grupa italijanskih glagola objekatske kontrole obuhvata glagole koji se upotrebljavaju s imeničkom sintagmom u funkciji indirektnog objekta i dopunskom konstrukcijom koju čine predlog *di* i infinitiv.

U pitanju su glagoli govorenja sa značenjskom komponentom voluntativne modalnosti⁹³ kojima se iskazuje naredba, molba, dozvola, zabrana⁹⁴. U nastavku navodimo neke od njih⁹⁵:

- *ordinare* ‘narediti/naređivati’
- *comandare* ‘zapovediti/zapovedati, narediti/naređivati’
- *chiedere* ‘(za)tražiti, (u)pitati, (za)moliti’
- *domandare* ‘(za)tražiti, (u)pitati, (za)moliti’
- *consigliare*⁹⁶ ‘(po)savetovati, preporučiti/preporučivati’
- *raccomandare* ‘(po)savetovati, preporučiti/preporučivati’
- *augurare* ‘(po)želeti’

⁹³ Stoga i njih možemo svrstati među modalne glagole u širem smislu.

⁹⁴ Glagoli govorenja u italijanskom jeziku kombinuju se s infinitivnim konstrukcijama i kad imaju modalno značenje (*Le abbiamo detto di andare via* ‘Rekli/Rekle smo joj da ode’) i kad ga nemaju (*Le abbiamo detto di cercare casa da sole* ‘Rekle smo joj da same tražimo stan’). U prvom primeru glagol govorenja *dire* ‘reći’ ima modalno značenje i spada među glagole objekatske kontrole, dok u drugom primeru nema modalno značenje i spada među glagole subjekatske kontrole.

⁹⁵ Umesto konstrukcije *di* + inf. većina navedenih glagola može dobiti alternativnu dopunu u vidu imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta (*proibire, vietare, permettere, consigliare, augurare, ordinare* itd.).

⁹⁶ Glagol *consigliare* može se kombinovati i s direktnim objektom, predlogom *di* i infinitivom (v. Manzini et al. 1991: 527).

- *impedire* ‘sprečiti/sprečavati’
- *imporre* ‘narediti/naređivati, naložiti/nalagati’
- *intimare* ‘narediti/naređivati’
- *proibire* ‘zabraniti/zabranjivati’
- *vietare* ‘zabraniti/zabranjivati’
- *permettere* ‘dozvoliti/dozvoljavati, dopustiti/dopuštati’
- *concedere* ‘dozvoliti/dozvoljavati, dopustiti/dopuštati’
- *consentire* ‘dozvoliti/dozvoljavati, dopustiti/dopuštati’
- *proporre* ‘predložiti/predlagati’
- *suggerire* ‘predložiti/predlagati, sugerisati’
- *dire* ‘reći, kazati, govoriti’
- *scrivere* ‘(na)pisati’
- *rispondere* ‘odgovoriti/odgovarati’
- *gridare* ‘(po)viknuti/(po)vikati’
- *urlare* ‘(za)urlati’

Njihovu upotrebu ilustruju sledeći primeri.

- (2) a. Signore, perché ordina sempre ai bambini di stare zitti?
‘Gospodine, zašto deci stalno naređujete da ćute?’
- b. Sara ha chiesto a Luigi di aprire la finestra.
‘Sara je zamolila Luiđija da otvori prozor.’
- c. Luigi le ha consigliato di leggere i libri di Kafka.
‘Luiđi joj je savetovao da pročita Kafkine knjige.’
- d. Le autorità le hanno vietato di vendere vestiti usati per strada.
‘Vlasti su joj zabranile da prodaje polovnu odeću na ulici.’

Budući da imaju voluntativno značenje, glagoli ovog tipa nisu kompatibilni s anteriornošću radnje zavisnog glagola, te se ne mogu upotrebiti sa složenim infinitivom. Oni su, naime, kompatibilni isključivo sa simultanošću ili, eventualno, posteriornošću zavisnog glagola, zbog čega se kombinuju samo s prostim infinitivom (2a)-2d)).

Umesto prostog infinitiva glagoli ovog tipa mogu dobiti dopunu u vidu finitne konstrukcije koja se sastoji od komplementizatora *che* i konjuktiva prezenta odnosno konjuktiva imperfekta. Kao što je poznato, prezent u italijanskim finitnim dopunskim konstrukcijama, osim retkih izuzetaka, služi za izražavanje istovremenosti sa sadašnjom (3a), dok imperfekt služi za iskazivanje istovremenosti s prošlom radnjom upravnog glagola (3b), 3c) i 3d)). Upotreba konjuktiva u pomenutim finitnim konstrukcijama uslovljena je modalnim značenjem upravnog glagola. Važno je istaći da i u slučaju upotrebe finitne dopunske konstrukcije *che* + konjuktiv prezenta/konjuktiv imperfekta najčešće postoji koreferentnost između subjekta zavisne konstrukcije i indirektnog objekta upravnog glagola (3a-3d))⁹⁷. Ukoliko se pak uz upravni glagol izostavi indirektni objekat, neiskazani subjekat infinitivne konstrukcije dobija semantičku ulogu uopštenog agensa (3e). Finitni ekvivalent infinitiva u ovom se slučaju sastoji od komplementizatora *che* i bezlične (obezličene) *si*-konstrukcije odnosno pasivne *si*-konstrukcije (3f). Kad uz upravni glagol nema indirektnog objekta, moguće je upotrebiti i finitnu dopunsku konstrukciju s nominativnim subjektom (3g).

- (3) a. Signore, perché ordina sempre ai bambini che stiano zitti?
‘Gospodine, zašto deci stalno naređujete da ćute?’
- b. Sara ha chiesto a Luigi che aprisse la finestra.
‘Sara je zamolila Luiđija da otvori prozor.’
- c. Luigi le ha consigliato che leggesse i libri di Kafka.
‘Luiđi joj je savetovao da pročita Kafkine knjige.’
- d. Le autorità le hanno vietato che vendesse vestiti usati per strada.
‘Vlasti su joj zabranile da prodaje polovnu odeću na ulici.’
- e. Hanno ordinato di obbedire al capo/fare i compiti.
‘Naredili/Naredile su da se sluša šef/da se urade zadaci.’
- f. Hanno ordinato che si obbedisse al capo/che si facessero i compiti.
‘Naredili/Naredile su da se sluša šef/da se urade zadaci.’

⁹⁷ Up. s rečenicom *Ti ho chiesto che venisse anche Sara* ‘Zamolio/Zamolila sam te da dode i Sara’, u kojoj je upotrebljena finitna dopunska konstrukcija sa subjektom koji nije koreferentan s indirektnim objektom upravnog glagola.

- g. Hanno ordinato che i visitatori non fumassero.
'Naredili/Naredile su da posetioci ne puše.'

5.1.2. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + DO + *di* + inf.

Druga grupa italijanskih glagola objekatske kontrole obuhvata glagole koji se koriste s imeničkom sintagmom u funkciji direktnog objekta i dopunskom konstrukcijom koju čine predlog *di* i infinitiv.

I ova je konstrukcija tipična za glagole govorenja sa značenjskom komponentom voluntativne modalnosti⁹⁸ kojima se iskazuje molba, zaduženje, savet. U nastavku navodimo neke od njih:

- *pregare* '(za)moliti'
- *supplicare* 'preklinjati'
- *implorare* 'preklinjati'
- *scongiurare* 'preklinjati'
- *incaricare* 'dati/davati zaduženje, angažovati'
- *ammonire* 'opomenuti/opominjati'
- *avvisare* 'obavestiti/obaveštavati, upozoriti/upozoravati'

Primere njihove upotrebe nalazimo u sledećim rečenicama:

- (4) a. Abbiamo pregato gli studenti di venire ad aiutarci.
'Molili/Molile smo studente da dođu da nam pomognu.'
- b. Hanno supplicato Luigi di portarli con sé.
'Preklinjali su Luidija da ih povede sa sobom.'

S obzirom na činjenicu da imaju voluntativno značenje, ni ovi glagoli nisu kompatibilni s anteriornošću radnje zavisnog glagola, zbog čega se ne mogu upotrebiti sa složenim infinitivom. Oni su, naime, kompatibilni isključivo sa istovremenošću ili,

---

⁹⁸ Iz tog razloga i ove glagole svrstavamo među modalne glagole u širem smislu.

eventualno, posteriornošću zavisnog glagola, te se kombinuju samo s prostim infinitivom (4a) i 4b)).

Umesto prostog infinitiva glagoli ovog tipa mogu dobiti dopunu u vidu finitne konstrukcije oblika komplementizator *che* + konjuktiv prezenta/konjuktiv imperfekta. Kao što je već istaknuto, prezent u italijanskim finitnim dopunskim konstrukcijama, osim retkih izuzetaka, služi za izražavanje istovremenosti sa sadašnjom (5a), dok imperfekt služi za iskazivanje istovremenosti s prošlom radnjom upravnog glagola (5b). Upotreba konjuktiva u pomenutim dopunskim konstrukcijama uslovljena je modalnim značenjem upravnog glagola. Kao i u slučaju glagola objekatske kontrole tipa GOKit + IO + *di* + inf, i u finitnim konstrukcijama oblika *che* + konjuktiv prezenta/konjuktiv imperfekta upotrebljenim u funkciji dopune glagola objekatske kontrole tipa GOKit + DO + *di* + inf. uglavnom postoji koreferentnost između subjekta zavisne konstrukcije i direktnog objekta upravnog glagola⁹⁹. Ukoliko se izostavi direktni objekat uz upravni glagol objekatske kontrole, neiskazani subjekat infinitivne dopunske konstrukcije dobija semantičku ulogu uopštenog agensa (5c). Finitna alternativa infinitivu u ovom slučaju ima oblik komplementizator *che* + bezlična (obezličena)/pasivna *si*-konstrukcija (5d). U slučaju odsustva direktnog objekta uz upravni glagol, u funkciji njegove dopune moguće je upotrebiti finitnu konstrukciju s imeničkom sintagmom u funkciji nominativnog subjekta (5e).

- (5) a. Li preghiamo da anni che vengano ad aiutarci.
'Godinama ih molimo da dođu da nam pomognu.'
- b. Luigi l'ha supplicata che lo portasse con sé.
'Luidi ju je preklinjao da ga povede sa sobom.'
- c. Hanno pregato di non fumare/fare i compiti.
'Molili/Molile su da se ne puši/da se urade zadaci.'
- d. Hanno pregato che non si fumasse/che si facessero i compiti.
'Molili/Molile su da se ne puši/da se urade zadaci.'
- e. Hanno pregato che i visitatori non fumassero.

---

⁹⁹ Up. s rečenicom *Ti prego che venga anche Sara* 'Molim te da dođe i Sara', unutar koje se javlja finitna dopunska konstrukcija sa subjektom koji nije koreferentan s direktnim objektom upravnog glagola.

‘Molili/Molile su da posetioci ne puše.’

Konstrukcija *di* + inf. kojoj prethodi direktni objekat javlja se i u kombinaciji s glagolima govorenja kojima se iskazuje optužba, kazna, prekor, zahvalnost¹⁰⁰:

- *accusare* ‘optužiti/optuživati’
- *punire* ‘kazniti/kažnjavati’
- *ammonire*¹⁰¹ ‘opomenuti/opominjati’
- *rimproverare*¹⁰² ‘prekoriti/prekorevati, ukoriti, zameriti/zamerati’
- *redarguire* ‘prekoriti/prekorevati, ukoriti, zameriti/zamerati’
- *ringraziare* ‘zahvaliti/zahvaljivati’
- *perdonare* ‘oprostiti/oprašati’
- *avvisare* ‘obavestiti/obaveštavati, upozoriti/upozoravati’

Njihovu upotrebu ilustruju sledeći primeri:

- (6) a. L’hanno accusata di mentire.
‘Optužili/Optužile su je da laže.’
- b. L’hanno accusata di aver plagiato una canzone.
‘Optužili/Optužile su je da je plagirala pesmu.’
- c. Ti ringrazio di aiutarmi sempre.
‘Zahvaljujem ti što mi uvek pomažeš.’

¹⁰⁰ Svi glagoli koje u nastavku navodimo (izuzev glagola *avvisare*) vrlo često se upotrebljavaju i s predlogom *per* i infinitivom (prostim ili složenim). Treba istaći i činjenicu da umesto infinitivne konstrukcije mnogi od njih mogu dobiti alternativnu dopunu u vidu predloške sintagme *di/per* + imenička sintagma.

¹⁰¹ Glagol *ammonire* može biti upotrebljen i s modalnim značenjem i bez njega. U oba slučaja se kombinuje s direktnim objektom, predlogom *di* i infinitivom, s tim što je složeni infinitiv moguć samo uz *ammonire* bez modalnog značenja. Što se tiče alternativnih finitnih konstrukcija, u funkciji dopune modalnog *ammonire* javlja se konstrukcija *che* + konjunktiv prezenta/konjunktiv imperfekta (*L’hanno ammonito che stesse tranquillo* ‘Opomenuli su ga da bude miran’), dok se konstrukcija *che* + indikativ prezenta/složenog perfekta/imperfekta/pluskvamperfekta/futur I/kondicional upotrebljava u funkciji dopune glagola *ammonire* bez modalnog značenja (*L’hanno ammonito (= L’hanno avvisato) che aveva già rischiato troppo* ‘Opomenuli su ga (= Upozorili su ga) da je već previše rizikovao’).

¹⁰² Umesto direktnog objekta, uz glagole *rimproverare* i *perdonare* može se javiti i indirektni objekat. Konstrukcije unutar kojih se javljaju su, dakle, sledeće: *perdonare/rimproverare* + imenička sintagma u funkciji direktnog/indirektnog objekta + *di/per* + prosti/složeni infinitiv (*Li/Gli ho perdonati/perdonato di/per avermi offesa* ‘Oprostila sam im što su me uvredili’).

- d. Ti ringrazio di avermi appoggiato.
'Zahvaljujem ti što si me podržao/podržala.'

Za razliku od glagola *pregare, supplicare, implorare* itd, koji su nosioci značenjske komponente voluntativne modalnosti, glagoli *accusare, punire, rimproverare, ringraziare* itd. nemaju modalno značenje, zbog čega su kompatibilni sa simultanošću, s posteriornošću i s anteriornošću zavisnog glagola. Drugim rečima, ovi glagoli mogu dobiti dopunu i u obliku prostog (6a) i 6c)) i u obliku složenog infinitiva (6b) i 6d)).

I prosti i složeni infinitiv mogu biti zamenjeni alternativnom finitnom konstrukcijom oblika komplementizator *che* + indikativ/kondicional. Mogućnost upotrebe indikativnog načina u zavisnoj konstrukciji uslovljena je nemodalnim značenjem upravnog glagola. Za izražavanje simultanosti u finitnim konstrukcijama u funkciji dopune gore navedenih glagola upotrebljavaju se indikativ prezenta (7a) odnosno indikativ imperfekta (7c), dok se anteriornost u odnosu na radnju upravnog glagola iskazuje uglavnom indikativnim složenim perfektom (7b) odnosno pluskvamperfektom (7d). Bitno je istaći da i u slučaju upotrebe finitne dopunske konstrukcije najčešće postoji koreferentnost između subjekta zavisne konstrukcije i direktnog objekta upravnog glagola.

- (7) a. La accusano che mente.
'Optužuju je da laže.'
- b. La accusano che ha plagiato una canzone.
'Optužuju je da je plagirala pesmu.'
- c. L'hanno accusata che mentiva.
'Optužili/Optužile su je da laže.'
- d. L'hanno accusata che aveva plagiato una canzone.
'Optužili/Optužile su je da je plagirala pesmu.'

5.1.3. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + DO + a + inf.

Treća grupa glagola objekatske kontrole obuhvata glagole koji se koriste s direktnim objektom i dopunskom konstrukcijom koju čine predlog *a* i infinitiv.

Ovakva konstrukcija javlja se uz upravne glagole koje karakteriše i voluntativno i kauzativno značenje:

- *convincere* ‘ubediti/ubeđivati’
- *persuadere* ‘ubediti/ubeđivati’
- *aiutare* ‘pomoći/pomagati’
- *spingere* ‘podstaći/podsticati’
- *indurre* ‘navesti/navoditi’
- *esortare* ‘podstaći/podsticati’
- *istigare* ‘(na)huškati, podstaći/podsticati’
- *incitare* ‘podstaći/podsticati’
- *motivare* ‘motivisati’
- *obbligare* ‘obavezati/obavezivati’
- *autorizzare* ‘ovlastiti/ovlašćivati’
- *delegare* ‘ovlastiti/ovlašćivati’
- *chiamare* ‘(po)zvati/(po)zivati’
- *invitare* ‘(po)zvati/(po)zivati’
- *convocare* ‘sazvati/sazivati’
- *sollecitare* ‘podstaći/podsticati, požurivati’
- *incoraggiare* ‘ohrabriti/ohrabrivati’
- *invogliare* ‘navesti/navoditi’
- *condannare* ‘osuditi/osuđivati’
- *costringere* ‘primorati/primoravati, prisiliti/prisiljavati’
- *forzare* ‘primorati/primoravati, prisiliti/prisiljavati’

Njihovu upotrebu ilustruju sledeći primeri:

- (8) a. L’ho convinto a partire con me.
‘Ubedio/Ubedila sam ga da otputuje sa mnom.’
- b. I colleghi hanno autorizzato Sara a parlare a nome di tutti.
‘Kolege su ovlastile Saru da govori u ime svih.’

- c. L'ispettore l'ha costretto a rivelare tutti i nomi.
'Inspektor ga je primorao da otkrije sva imena.'

Glagoli ovoga tipa takođe imaju modalno značenje, zbog čega nisu kompatibilni s anteriornošću radnje zavisnog glagola, pa se ne mogu upotrebiti sa složenim infinitivom. Oni su, naime, kompatibilni isključivo sa istovremenošću ili, eventualno, posteriornošću dopunskog glagola, zbog čega se kombinuju isključivo s prostim infinitivom (8a), 8b) i 8c)). Osim toga, konstrukcija *a + infinitiv*¹⁰³ u funkciji dopune gore navedenih glagola objekatske kontrole ima finalno značenje, koje takođe nije kompatibilno s vremenskom relacijom anteriornosti.

Uz ovaj tip italijanskih glagola objekatske kontrole konstrukcija *a + inf.* kojoj prethodi direktni objekat upravnog glagola nema finitne ekvivalente. Ukoliko je pak pomenuti direktni objekat izostavljen, glagol *aiutare* može uvesti finitnu dopunsku konstrukciju s glagolom u konjunktivu prezenta ili konjunktivu imperfekta (*Il comune ha aiutato che si costruissero le strade* 'Opština je pomogla da se izgrade putevi').

Finalna konstrukcija *a + inf.* kojoj prethodi direktni objekat upravnog glagola karakteristična je i za prelazne glagole kretanja i promene pozicije u postoru. U nastavku navodimo neke od njih:

- *mandare* '(po)slati'
- *spedire* '(po)slati'
- *inviare* '(po)slati'
- *portare* '(od)voditi/odvesti/povesti'

---

¹⁰³ Kao i u slučaju italijanskih glagola subjekatske kontrole tipa *GSKit + a + inf.* Acquaviva (1991: 651-652) pravi razliku između dopunskih i odredbenih finalnih konstrukcija oblika *a + inf.* koje se kombinuju s glagolima objekatske kontrole tipa *GOKit + DO + a + inf.* Tako konstrukciju *a + inf.* upotrebijenu uz glagole *mandare*, *inviare*, *convincere* ili *persuadere* smatra odredbenom, dok je uz glagole *invitare*, *costringere* ili *indurre* smatra dopunskom. Dok se razlika između dopunskih i odredbenih finalnih konstrukcija uz glagole subjekatske kontrole bazirala na sintaksičkim kriterijumima, ta se razlika uz glagole objekatske kontrole bazira isključivo na semantičkom kriterijumu. Treba reći i da Manzini et al. (1991: 535-538) i Acquaviva (1991: 652) govore i o (odredbenim) predikativnim konstrukcijama oblika *a + inf.* uz glagole objekatske kontrole *avere* 'imati', *lasciare* 'ostaviti/ostavljati', *trovare* 'naći/nalaziti, zateći/zaticati' ili *sorprendere* 'iznenaditi/iznenadivati, zateći/zaticati' (*Lo trovavano sempre a fumare* 'Zaticali/Zaticale su ga uvek kako/da puši'). Podsećamo da Manzini et al. (1991: 535-536) govore o predikativnim konstrukcijama forme *a + inf.* i u kombinaciji s glagolima subjekatske kontrole *essere*, *restare*, *rimanere* i *trovarsi* (*Sono rimasti a sentire il concerto* 'Ostali su da slušaju/slušati koncert').

- *condurre* ‘voditi/odvesti/povesti’.
- *trascinare* ‘vući/odvući’
- *mettere* ‘staviti/stavljati’

Primere upotrebe prelaznih glagola kretanja i promene mesta u prostoru nalazimo u sledećim rečenicama:

- (9) a. Lo manderanno a studiare in Italia.
 Ga poslati-FUT1.3PL PREP studirati-PRES.INF u Italiju
 ‘Poslaće ga na studije u Italiju.’
- b. Oggi ti porto a mangiare un gelato.
 Danas te vodim PREP jesti-PRES.INF ART sladoled
 ‘Danas te vodim na sladoled.’

Finalno značenje konstrukcije *a* + inf. upotrebljene u funkciji dopune gore navedenih glagola kretanja i promene mesta u postoru nije kompatibilno s anteriornošću, već samo sa simultanošću ili, eventualno, posteriornošću zavisnog glagola. Iz tog se razloga uz ove glagole uvek javlja prosti infinitiv¹⁰⁴ (9a) i 9b)).

5.1.4. Italijanski glagoli objekatske kontrole tipa GOKit + IO + *a* + inf.

Četvrta grupa glagola objekatske kontrole obuhvata glagole koji se koriste s indirektnim objektom i dopunskom konstrukcijom sastavljenom od predloga *a* i infinitiva.

¹⁰⁴ Što se tiče alternativnih finitnih konstrukcija, u govornom jeziku se mogu čuti rečenice poput *Ti porto in gelateria che ti mangi un gelato* (koreferentnost između direktnog objekta upravnog i subjekta zavisnog glagola)/*Ti porto in gelateria che il gelataio ti/ci rivela una sua ricetta segreta* (koreferentnost između direktnog objekta nadređenog i indirektnog objekta zavisnog glagola) ‘Vodim te u poslastičarnicu da (po)jedeš sladoled/da ti/nam sladoledžija otkrije svoj tajni recept’. Up. s alternativnim finitnim konstrukcijama koje se javljaju s italijanskim neprelaznim glagolima kretanja navedenim u odeljku 3.1.3.

Čini se da je jedini italijanski glagol ovog tipa glagol *insegnare* '(na)učiti, podučiti/podučavati'¹⁰⁵.

Modalno značenje glagola *insegnare*, s jedne, i finalno značenje dopunske konstrukcije *a + inf*, s druge strane, nisu kompatibilni s anteriornošću dopunskog glagola. Kompatibilni su, naime, isključivo s istovremenošću ili, eventualno, posteriornošću zavisnog glagola, zbog čega se ovaj glagol kombinuje samo s prostim infinitivom (10a).

Ukoliko nije upotrebljen s dopunskom konstrukcijom *a + inf*, glagol *insegnare* može dobiti dopunu u vidu imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta (10b).

Ovaj se glagol može javiti i s finitnom dopunskom konstrukcijom koja se sastoji od komplementizatora *che* i glagola u indikativu. Upravni glagol *insegnare* u ovom slučaju nema voluntativno, kao što ni zavisna konstrukcija nema finalno značenje, zbog čega ne predstavlja finitni ekvivalent infinitivne finalne konstrukcije *a + inf*. Subjekt finitne dopunske konstrukcije može biti i koreferentan i nekoreferentan s objektom upravnog glagola (10c). U funkciji dopune glagola *insegnare* može se javiti i infinitivna odnosno finitna zavisnoupitna klauza (10d).

- (10) a. Le ho insegnato a scrivere sia in caratteri cirillici che in quelli latini.
'Naučio/Naučila sam je da piše i ćirilicom i latinicom.'
- b. Le ho insegnato italiano per anni.
'Predavao/Predavala sam joj italijanski godinama.'
- c. Le ho sempre insegnato che le persone vanno trattate bene/il pianeta Terra è casa nostra/che non deve mai smettere di studiare.
'Uvek sam je učio/učila da se treba lepo ponašati prema ljudima/da je planeta Zemlja naša kuća/da ne treba nikad da prestane da uči.'
- d. Le ho insegnato come scrivere in cirillico/come si fanno i peperoni ripieni.
'Naučio/Naučila sam je kako da piše (kako pisati) ćirilicom/kako se prave punjene paprike.'

---

¹⁰⁵ Glagol *insegnare* karakteriše i marginalna upotreba dopunske konstrukcije *di + inf*. (*?Mentre insegnava di dover essere onesti, Mario faceva i propri interessi* 'Dok je (druge) podučavao da moraju biti poštene, Mario je gledao svoj interes' (primer preuzet iz Manzini et al. 1991: 654)).

6. GLAGOLI OBJEKATSKE KONTROLE U SRPSKOM JEZIKU (GOKsr)

Kao što je već rečeno, glagolima objekatske kontrole smatramo sve one glagole s gramatičkim (nominativnim) subjektom od kojih zavise infinitivne ili njima ekvivalentne finitne konstrukcije čiji je neiskazani subjekat koreferentan s objektom, direktnim ili indirektnim, nadređenog glagola. Možemo ih, dakle, podeliti na glagole objekatske kontrole koje karakteriše koreferentnost neiskazanog subjekta zavisne konstrukcije i direktnog objekta nadređenog glagola (GOKsr + DO + inf.) i na glagole objekatske kontrole kod kojih se odnos koreferentnosti uspostavlja između neiskazanog subjekta zavisne konstrukcije i indirektnog objekta upravnog glagola (GOKsr + IO + inf.).

6.1. Srpski glagoli objekatske kontrole tipa GOKsr + IO + inf.

Prva, brojnija grupa srpskih glagola objekatske kontrole obuhvata glagole koji se kombinuju s imeničkom sintagmom (u dativu) u funkciji indirektnog objekta i infinitivnom dopunom odnosno konstrukcijom *da* + subjunktivni nemobilni prezent. Svi glagoli objekatske kontrole ovog tipa sadrže voluntativnu značenjsku komponentu. U pitanju su ili glagoli s voluntativnim značenjem kojima se iskazuje naredba, zabrana, dozvola ili, pak, glagoli s kauzativnim značenjem. U nastavku navodimo neke od njih¹⁰⁶:

- *narediti/naređivati*
- *(za)braniti/zabranjivati*
- *dozvoliti/dozvoljavati*
- *dopustiti/dopuštati*
- *dati/davati*¹⁰⁷ (= *dozvoliti/dozvoljavati*)

¹⁰⁶ Za opširniji spisak glagola objekatske kontrole ovog tipa v. Melvinger (1980).

¹⁰⁷ Osim ovde navedenog glagola objekatske kontrole *dati* (= *dozvoliti*), koji se kombinuje s indirektnim objektom i infinitivom (v. primer (1b)), u srpskom jeziku postoji i glagol *dati se*, o kojem dosad nije bilo reči. Upotrebu glagola *dati se* karakteriše koreferentnost između neiskazanog subjekta zavisne i logičkog subjekta upravne konstrukcije. Ovaj glagol ima dva različita značenja: *Danas mi se ne da razgovarati/da razgovaram s tom osobom* (= *Danas nemam želju da razgovaram s tom osobom/Danas mi se ne razgovara s tom osobom*) i *Ne da mi se da položim taj ispit* (= *Nikako ne uspevam da položim/položiti taj ispit/Nešto me uvek spreči da položim taj ispit*). Po našem sudu, glagol subjekatske kontrole *dati se* zapravo je bezlična (obezličena) *se*-konstrukcija u kojoj se gore pomenuti glagol objekatske kontrole *dati* (= *dozvoliti*) javlja u funkciji obezličenog predikata, koji se potom kombinuje s logičkim subjektom u dativu i infinitivom

- *omogućiti/omogućavati*
- *pomoći/pomagati*

Evo nekoliko primera njihove upotrebe:

- (1) a. Zabranili su im ući/da uđu u kancelariju generalnog direktora.
- b. Ne daju im izaći/da izađu iz fabrike.
- c. Mama mi je pomogla popraviti/da popravim bicikl.

Modalno značenje glagola objekatske kontrole ovoga tipa nije kompatibilno s anteriornošću, već samo sa simultanošću ili, eventualno, posteriornošću zavisnog glagola. Iz tog se razloga uz njih javlja ili infinitiv ili alternativna finitna dopunska konstrukcija oblika komplementizator *da* + subjunktivni nemobilni prezent. I infinitiv i prezent u srpskom se jeziku upotrebljavaju za izražavanje simultanosti (ili posteriornosti) radnje zavisnog u odnosu na sadašnju (1b) ili prošlu radnju upravnog glagola (1a) i 1c)).

U finitnoj dopunskoj konstrukciji ekvivalentnoj infinitivu javlja se subjekat koji je koreferentan s indirektnim objektom nadređenog glagola (1a), 1b) i 1c)), ali je pod određenim uslovima¹⁰⁸ moguće i prisustvo nekoreferentnog subjekta (2a). Ukoliko se pak izostavi indirektni objekat uz upravni glagol, na poziciji subjekta zavisne konstrukcije može se naći bilo koja imenička sintagma u nominativu (2b).

- (2) a. Pomogli su (im) da se izgrade putevi/da ne izbije rat.
- b. Pomogli su da sva deca dobiju kompjutere.

---

odnosno njegovim finitnim ekvivalentom. I na kraju, želimo naglasiti da po našem mišljenju u srpskom, kao i u italijanskom jeziku, postoji posebna, ne preterano vitalna, kauzativna konstrukcija, koja može biti tranzitivna (*Dala sam uokviriti slike*) ili refleksivna (*Nisam se dala prevariti, Fleka se ne da skinuti*). Italijanska (*fare* + inf, *lasciare* + inf, *farsi* + inf. i *lasciarsi* + inf.) i srpska kauzativna konstrukcija (*dati* + inf. i *dati se* + inf.) zbog svojih sintaksičkih specifičnosti nisu predmet naše analize u ovoj tezi. Za drukčije tumačenje konstrukcije *dati (se)* + inf. v. Žagar Szentesi (2011).

¹⁰⁸ Kontrolor, tj. indirektni objekat upravnog glagola i dalje je, bez obzira na formalno odsustvo koreferentnosti sa subjektom zavisne konstrukcije, ili participant u situaciji koja se izriče dopunskom klauzom ili je bar zainteresovan za izvršenje radnje zavisnog glagola.

6.2. Srpski glagoli objekatske kontrole tipa GOKsr + DO + inf.

Druga grupa srpskih glagola objekatske kontrole obuhvata glagole koji se kombinuju s imeničkom sintagmom (u akuzativu) u funkciji direktnog objekta i infinitivom odnosno njegovim finitnim ekvivalentom.

Glagoli objekatske kontrole ovog tipa sadrže i voluntativnu i kauzativnu značenjsku komponentu. Takvi su npr. glagoli *pustiti/puštati* (= *dozvoliti/dozvoljavati*), *(na)terati* i *(na)učiti*¹⁰⁹.

Njihovu upotrebu ilustruju sledeći primeri:

- (3) a. Brat me je naučio plivati/da plivam.
b. Roditelji su ga terali učiti/da uči svaki dan.

Značenje ovih glagola nekompatibilno je s anteriornošću zavisnog glagola, te se upotrebljavaju samo s infinitivom ili njegovim finitnim ekvivalentom *da* + (subjektivni nemobilni prezent, kojima se u srpskom jeziku iskazuje vremenska relacija simultanosti ili, eventualno, posteriornosti (3a) i 3b)).

Uz glagol *(na)terati* nije moguće upotrebiti finitnu dopunsku konstrukciju sa subjektom koji nije koreferentan s direktnim objektom upravnog glagola (4a), dok je uz glagol *(na)učiti* tako nešto moguće. Važno je, međutim, naglasiti da u tom slučaju glagol *(na)učiti* nema više modalno značenje, o čemu svedoči upotreba tzv. indikativnog mobilnog prezenta u dopunskoj klauzi (4b). Glagol *(na)učiti* može dobiti dopunu i u vidu infinitivne odnosno finitne zavisnoupitne klauze¹¹⁰ (4c).

- (4) a. *Teraju ga da mu se javim.
b. Sestra me je naučila da je nuklearna energija velika opasnost za živi svet/da su ljudi evoluirali/da će ljudi uništiti planetu.

¹⁰⁹ Za opširniju listu glagola objekatske kontrole ovog tipa v. Melvinger (1980).

¹¹⁰ Ova svojstva srpski glagol objekatske kontrole *(na)učiti* deli sa svojim italijanskim ekvivalentom *insegnare*. Isto važi i za glagole subjekatske kontrole *(na)učiti* i *imparare*.

- c. Naučila sam Saru kako da nacрта (kako nacrtati) konja/kako se prave punjene paprike.

Među glagole objekatske kontrole koji se kombinuju s direktnim objektom i infinitivom (odnosno njegovim finitnim ekvivalentom) spadaju i prelazni glagoli kretanja i promene mesta u prostoru. U nastavku navodimo neke od njih:

- *(po)slati*
- *(od)voditi/odvesti/povesti*
- *vući/odvući*
- *staviti/stavljati*
- *ostaviti/ostavljati*

Evo nekoliko primera njihove upotrebe:

- (5) a. Šalju ga kupiti/da kupi novine.
b. Odveli su ga u kino gledati/da gleda film¹¹¹.
c. Stavili su ga spavati/da spava već u 9.

Finalno značenje konstrukcije u funkciji dopune glagola kretanja i promene mesta u prostoru nije kompatibilno s anteriornošću zavisnog glagola, te se ovi glagoli javljaju isključivo s infinitivom ili njegovim finitnim ekvivalentom, koji u srpskom jeziku služe za izražavanje simultanosti ili, eventualno, posteriornosti i u odnosu na sadašnjju (5a) i u odnosu na prošlu radnju nadređenog glagola (5b) i 5c)).

Analogno neprelaznim glagolima kretanja tipa *GSKsr + inf.* (v. odeljak 4.1.), alternativna finitna konstrukcija sa subjektom koji nije koreferentan s direktnim objektom nadređenog glagola uz glagole kretanja ovog tipa moguća je samo ukoliko postoji

---

¹¹¹ Kako u slučaju neprelaznih glagola kretanja tipa *GSKsr + inf.* (v. fusnotu 83), tako i u slučaju prelaznih glagola kretanja tipa *GOKsr + inf.*, možemo primeniti kriterijum koji predlažu Acquaviva (1991: 652) i Melvinger (1986: 128) i napraviti razliku između dopunskih (*Vode ga gledati/da gleda film*) i odredbenih finalnih konstrukcija (*Odveli su ga u kino gledati/da gleda film*).

koreferentnost između direktnog objekta upravnog i indirektnog objekta dopunskog glagola, koji je nosilac semantičke uloge recipijenta odnosno beneficijenta (6a) i 6b)).

- (6) a. Odvela sam ga kod zubara da mu popravi zub/Odvela sam ga da mu zubar popravi zub.
- b. Sutra te vodim kod majstora da ti zameni gume na biciklu/Sutra te vodim da ti majstor zameni gume na biciklu.

7. GLAGOLI PODIZANJA U ITALIJANSKOM I SRPSKOM JEZIKU

7.1. Opšte karakteristike glagola podizanja u italijanskom i srpskom jeziku

Pod *podizanjem* se podrazumeva pomeranje imeničke sintagme s pozicije subjekta finitne dopunske konstrukcije na poziciju subjekta ili objekta nadređene strukture. Glagolima podizanja smatraju se stoga svi oni glagoli u kombinaciji s kojima subjekat dopunske konstrukcije zauzima ili može zauzeti poziciju subjekta odnosno objekta glagola upravne klauze¹¹². Razlikujemo, dakle, subjekatsko i objekatsko podizanje subjekta.

Italijanski glagoli *sembrare* ‘izgledati, činiti se’ i *parere* ‘izgledati, činiti se’ i njihovi srpski ekvivalenti *izgledati* i *(u)činiti se* tipični su glagoli subjekatskog podizanja subjekta. Njihovu upotrebu u italijanskom i srpskom jeziku ilustruju sledeći primeri:

- (1) a. (Mi) sembra che Luigi sia
(Mi) izgleda COMP Luiđi biti-PRES.SBJV
un ragazzo intelligente.
ART momak pametan
‘Izgleda (mi) da je Luiđi pametan momak.’
- b. Luigi (mi) sembra un ragazzo intelligente.
Luiđi (mi) izgleda ART momak pametan
‘Luiđi (mi) izgleda kao pametan momak.’
- c. Luigi sembra essere un ragazzo intelligente.
Luiđi izgleda biti-PRES.INF ART momak pametan
‘Luiđi izgleda kao pametan momak.’
- d. (Mi) sembra che Luigi capisca tutto.
(Mi) izgleda COMP Luiđi razumeti-PRES.SBJV sve
‘Izgleda (mi) da Luiđi razume sve.’
- e. Luigi sembra capire tutto.

---

¹¹² Za detaljniju analizu fenomena podizanja v. Moskovljević (2008), kao i Salvi & Vanelli (2004) i Donati (2008) i tamo navedenu literaturu.

Luidi izgleda razumeti-PRES.INF sve

‘Izgleda da Luidi razume sve.’

- f. Izgleda (mi) da je Marko odgovorna osoba.
- g. Marko (mi) izgleda kao odgovorna osoba.

Kako pokazuju primeri (1a)-(1e), u italijanskom je jeziku subjekatsko podizanje subjekta moguće i s imenskim i s glagolskim predikatom, dok se u srpskom (1f)-1g)) realizuje jedino ako je u dopunskoj klauzi upotrebljen imenski predikat. Treba, međutim, naglasiti da zavisni glagol u italijanskim podignutim konstrukcijama s glagolima *sembrare* i *parere* može biti izostavljen samo ukoliko se subjekat podigao iz dopunske klauze s imenskim predikatom. U poglavlju 9, posvećenom srpskim glagolima podizanja, detaljno ćemo analizirati sintaksičko ponašanje glagola *izgledati* i *(u)činiti se*, te ispitati mogu li i oni, poput italijanskih glagola *sembrare* i *parere*, dopustiti podizanje subjekta i s glagolskim predikatima.

Primere objekatskog podizanja subjekta u italijanskom i srpskom jeziku nalazimo u sledećim rečenicama:

- (2) a. Giovanni ritiene che Luigi sia
Đovani smatra COMP Luidi biti-PRES.SBJV
una persona irresponsabile.
ART osoba neodgovorna
‘Đovani smatra da je Luidi neodgovorna osoba.’
- b. Giovanni ritiene Luigi una persona irresponsabile.
Đovani smatra Luidija ART osoba neodgovorna
‘Đovani Luidija smatra neodgovornom osobom.’
- c. Marko smatra da je Ana vrhunska naučnica.
- d. Marko Anu smatra vrhunskom naučnicom.

U primerima (2a)-(2d) dolazi do podizanja subjekta dopunske klauze u kojoj je u funkciji predikata upotrebljena imenska kopulativna konstrukcija. Subjekt dopunske konstrukcije migrira u nadređenu strukturu i postaje direktni objekat upravnog glagola.

Imenski predikat u zavisnoj konstrukciji nije, međutim, neophodan uslov za realizaciju objekatskog podizanja subjekta ni u jednom od dvaju jezika¹¹³. I subjekat zavisne konstrukcije u kojoj je upotrebljen glagolski predikat može, naime, postati indirektni objekat nadređene strukture. To nam pokazuju sledeći primeri:

- (3) a. Mara ha detto che Sara sa fare la ruota = Mara je rekla da Sara ume da napravi zvezdu
b. Di Sara Mara (ne) ha detto che sa fare la ruota = Za Saru je Mara rekla da ume da napravi zvezdu

Poznato je da glagoli podizanja ne postavljaju selekzione restrikcije na izbor svojih argumenata, tj. ne dodeljuju im specifične semantičke uloge, te se na poziciji njihovog subjekta odnosno objekta može naći bilo koja jezička jedinica koja može vršiti funkciju subjekta dopunske klauze (v. Moskovljević 2008: 85). Kao što smo već istakli u poglavlju 2, posvećenom glagolima kontrole, osnovna razlika između glagola podizanja i glagola kontrole leži upravo u tome što glagoli kontrole, za razliku od glagola podizanja, dodeljuju semantičku ulogu imeničkoj sintagmi koja zauzima poziciju njihovog subjekta odnosno objekta. Italijanske i srpske primere (4a)-(4h), koje smo već naveli u poglavlju 2, na ovom mestu ponavljamo radi veće jasnoće i preglednosti. Reč je o primerima koji ilustruju sintaksičko ponašanje italijanskih i srpskih glagola podizanja, uslovljeno činjenicom da ovi glagoli ne dodeljuju specifične semantičke uloge svojim argumentima, usled čega bilo koja imenička sintagma na poziciji subjekta glagola zavisne konstrukcije upotrebljene u funkciji sentencijalne dopune glagola podizanja može postati subjekat (up. 4a)-4d)) odnosno objekat samog glagola podizanja (up. 4e)-4h)).

- (4) a. Sembra che Sara sia una persona responsabile = Izgleda da je Sara odgovorna osoba
b. Sembra che la borsa di Sara sia sporca = Izgleda da je Sarina torba prljava
c. Sara sembra una persona responsabile = Sara izgleda kao odgovorna osoba

---

¹¹³ Za više informacija o glagolima objekatskog podizanja subjekta u srpskom jeziku v. Moskovljević (2008: 92-94).

- d. La borsa di Sara sembra sporca = Sarina torba izgleda prljavo/prljava
- e. Ritengo che Sara sia una persona responsabile = Smatram da je Sara odgovorna osoba
- f. Ritengo che la borsa di Sara sia costosissima = Smatram da je Sarina torba preskupa
- g. Ritengo Sara una persona responsabile = Saru smatram odgovornom osobom
- h. Ritengo costosissima la borsa di Sara = Sarinu torbu smatram preskupom

Upotreba italijanskih i srpskih glagola subjekatskog podizanja subjekta biće podrobno opisana u poglavljima 8 i 9, dok glagoli objekatskog podizanja subjekta (*ritenere* ‘smatrati’, *reputare* ‘smatrati’, *considerare* ‘smatrati’, *pensare* ‘misliti, smatrati’, *smatrati*, *misliti*, *znati*, *reći* itd.) neće biti predmet dalje analize iz razloga što ni u jednom od dvaju jezika upotreba infinitiva nije tipična za objekatsko podizanje subjekta¹¹⁴.

Kao što smo u više navrata istakli, u konstrukcijama koje se sastoje od glagola kontrole (v. poglavlje 2) i njihove infinitivne dopune postoje dva ključna, uzajamno koreferentna elementa - neiskazani subjekat glagola u infinitivu i subjekat odnosno objekat nadređenog glagola.

U konstrukcijama sastavljenim od glagola podizanja i njihove infinitivne dopune postoji pak samo jedan ključni element – subjekat glagola zavisne konstrukcije, koji se „podigao“ na poziciju subjekta (ili objekta) upravnog glagola. U italijanskom se jeziku pri tome glagol finitne dopunske konstrukcije transformiše u infinitivnu dopunu nadređenog glagola podizanja. Kao što smo već istakli, infinitiv kopulativnog glagola u

---

¹¹⁴ U italijanskom jeziku ipak se beleže slučajevi upotrebe infinitiva s glagolima objekatskog podizanja subjekta. Osim tipičnih primera objekatskog podizanja subjekta, poput (2b), u kojima može biti upotrebljen i infinitiv kopulativnog glagola (*Lo ritengo (essere) un grande esperto* ‘Smatram ga velikim stručnjakom’), objekatsko podizanje subjekta javlja se i u rečenicama poput *Ritengo necessario parlare subito* ‘Smatram da je neophodno razgovarati o tome odmah’, u kojima se infinitivna konstrukcija na poziciji subjekta finitne dopunske klauze podigla na mesto objekta nadređenog glagola (*Ritengo che sia necessario parlare subito* ‘Smatram da je neophodno razgovarati o tome odmah’). Srpski prevod italijanskih primera isti je u oba slučaja samo zato što smo izabrali uobičajeniju srpsku konstrukciju. I u srpskom je jeziku, naime, moguća konstrukcija *Smatram neophodnim da se o tome razgovara odmah/?razgovarati o tome odmah*. U svakom slučaju, ovakve konstrukcije su specifične samo po tome što na poziciji subjekta dopunske strukture nije upotrebljena imenička sintagma u nominativu, već infinitivna subjekatska klauza.

„podignutoj“ konstrukciji može biti izostavljen samo ukoliko je u „nepodignutoj“ konstrukciji upotrebljen imenski predikat. U srpskom se jeziku infinitiv odnosno njemu ekvivalentna finitna konstrukcija *da* + prezent ne može javiti uz glagole *izgledati* i *činiti se*, već isključivo uz modalne i fazne glagole podizanja. Treba još jednom naglasiti da za razliku od svojih italijanskih ekvivalenata *sembrare* i *parere*, srpski glagoli podizanja *izgledati* i *činiti se* dopuštaju subjekatsko podizanje subjekta samo ukoliko je u „nepodignutoj“ konstrukciji u funkciji predikata klauzalne dopune glagola podizanja upotrebljena imenska kopulativna konstrukcija, ali se ni u tom slučaju u odgovarajućoj „podignutoj“ konstrukciji ne može javiti infinitiv u funkciji dopune glagola podizanja.

Na osnovu prethodno opisanog sintaksičkog ponašanja glagola podizanja, jasno je da u vezi s njima ne možemo govoriti o koreferentnosti, tj. identičnosti subjekata, svojstvenoj glagolima kontrole, već o deljenju subjekta (v. Moskovljević 2008: 89), a to znači da postoji samo jedan subjekat, i to subjekat dopunske konstrukcije, koji se potom podiže na poziciju subjekta ili objekta upravnog glagola.

Pored tipičnih glagola subjekatskog podizanja subjekta kakvi su *sembrare*, *parere*, *činiti se*, *izgledati* i njima srodni glagoli kojima se izražavaju subjektivni stav ili utisak odnosno psihička stanja, osećanja i raspoloženja¹¹⁵, i u italijanskom i u srpskom jeziku postoje i modalni i fazni glagoli subjekatskog podizanja subjekta. Za razliku od glagola *sembrare*, *parere*, *izgledati* i *činiti se*, modalne i fazne glagole podizanja karakteriše nemogućnost formiranja korespondentnih konstrukcija bez podizanja, te se zato u vezi s njima govori o obligatornom subjekatskom podizanju subjekta. Tako npr. italijanski glagol *sembrare* i srpski glagol *izgledati* dopuštaju i konstrukcije bez podizanja i konstrukcije s podignutim subjektom, dok se italijanski fazni glagol *cominciare* ‘početi’ i srpski fazni glagol *početi* javljaju isključivo u konstrukcijama s podignutim subjektom (5a)-5c))

- (5) a. Mara ha cominciato a cantare = Mara je počela pevati/da peva
 b. *É cominciato che Mara cantava.
 AUX početi-PP COMP Mara pevati-IMP.IND

¹¹⁵ Za više informacija o srpskim glagolima subjekatskog podizanja subjekta bez dopune u infinitivu v. Moskovljević (2008: 86-91).

- c. *Počelo je da Mara peva.

Ako dopunski glagol pak nema subjekta, neće biti “podignutog” subjekta ni uz glagol podizanja. Drugim rečima, glagoli podizanja, za razliku od glagola kontrole, mogu se kombinovati i s besubjekatskim glagolima (up. (6a)-(6c)).

- (6) a. *É/ha cominciato a lampeggiare*¹¹⁶ = Počelo je sevati/da seva
b. **Ha/è voluto lampeggiare.*
AUX hteti-PP sevati-PRES.INF
c. **Htelo je sevati/da seva.*

Još jedna bitna razlika između glagola podizanja i glagola kontrole leži u činjenici da su aktivne i pasivne rečenice s glagolima podizanja sinonimne, dok s glagolima kontrole nisu (v. Manzini et al. 1991: 543). Poznato je da glagoli podizanja ne dodeljuju tematske uloge svojim argumentima, što znači da i subjektu aktivne i subjektu pasivne konstrukcije sastavljene od glagola podizanja i dopune u vidu infinitiva ili njegovog finitnog ekvivalenta, tematsku ulogu dodeljuje dopunski glagol, zbog čega se argumentske strukture aktivne i pasivne konstrukcije ni po čemu ne razlikuju (7a)-7b)). Suprotno glagolima podizanja, glagoli kontrole dodeljuju tematske uloge svojim argumentima, pa su imeničke sintagme na poziciji subjekta glagola kontrole, kako u aktivnim, tako i u pasivnim konstrukcijama, deo argumentske strukture samog glagola kontrole, a ne glagola u funkciji njegove dopune. Drugim rečima, aktivna i pasivna konstrukcija s glagolom kontrole kao upravnim nemaju istu argumentsku strukturu, zbog čega ne mogu biti sinonimne (7c)-7d)).

- (7) a. *Il tribunale deve annullare la decisione* = Sud mora poništiti/da poništi rešenje
b. *La decisione deve essere annullata dal tribunale* = Rešenje mora biti/da bude poništeno od strane suda

---

¹¹⁶ U vezi s izborom pomoćnog glagola uz italijanske fazne i modalne glagole v. Manzini et al. (1991: 513-520).

- c. Luigi vuole slegare il cane = Luiđi hoće da odveže psa
- d. Il cane vuole essere slegato = Pas hoće da bude odvezan

Za sve glagole subjekatskog podizanja subjekta (modalni glagoli podizanja, fazni glagoli podizanja, *sembrare, parere...*) načelno važi sinonimija aktiva i pasiva.

Valja naglasiti da se izvesni italijanski glagoli kontrole poput *minacciare* '(za)pretiti', *esigere* 'zahtevati, tražiti, iziskivati' i *rischiare* 'rizikovati' ponašaju kao glagoli podizanja ukoliko se upotrebe u prenesenom značenju s neživim subjektima (v. Manzini et al. 1991: 544). Takvu upotrebu glagola *rischiare* ilustruje sledeći primer:

- (8) La decisione del tribunale   rischia   di   essere annullata.
 Rešenje suda   rizikuje   PREP   biti   poništeno
 'Postoji rizik da sudsko rešenje bude poništeno.'

S druge strane, zanimljivo je da se tipični italijanski glagoli podizanja *sembrare* i *parere* mogu upotrebiti kao glagoli kontrole. U takvim konstrukcijama uspostavlja se koreferentnost između logičkog subjekta glavnog glagola i neiskazanog subjekta dopunskog glagola u infinitivu, kojem u tom slučaju uvek prethodi predlog *di*. Simultanost radnje zavisnog glagola izražava se pri tome prostim (9a), a anteriornost složenim infinitivom (9b). U vezi s upotrebom glagola *sembrare* i *parere* kao glagola kontrole, valja naglasiti da takve konstrukcije podrazumevaju obaveznu upotrebu logičkog subjekta kao uslova za uspostavljanje koreferentnosti (9a)-9b)).

- (9) a. Le   pare   di   capire   tutto.
 Joj   čini se   PREP   rozumeti-PRES.INF   sve
 'Čini joj se da sve razume.'
- b. Le   pare   di   aver capito   tutto.
 Joj   čini se   PREP   rozumeti-PERF.INF   sve
 'Čini joj se da je sve razumela.'

Treba takođe istaći da se pomenuti glagoli mogu javiti i bez logičkog subjekta koreferentnog sa subjektom zavisnog glagola, ali se u tom slučaju uz njih ne može javiti infinitiv, već finitna dopunska klauza s glagolom u konjuktivu (up. (10a) i (10b)). Uz upravni glagol pri tome se fakultativno javlja logički subjekat koji nije koreferentan sa subjektom zavisne strukture (10b). Upravo ovakve konstrukcije, sastavljene od glagola *sembrare* ili *parere* i njihove sentencijalne dopune, jesu one iz kojih se imenička sintagma na poziciji subjekta zavisne podiže na mesto subjekta upravne strukture (10c).

- (10) a. *Pare di capire tutto.
           Čini se   PREP   razumeti-PRES.INF   sve
- b. (Mi) pare   che   lei   capisca   tutto.
       Čini (mi) se   COMP   ona   razumeti-PRES.SBJV   sve
       ‘Čini (mi) se da (ona) razume sve.’
- c.   Lei pare capire tutto.
       ‘Čini se da (ona) razume sve.’

8. GLAGOLI SUBJEKATSKOG PODIZANJA SUBJEKTA U ITALIJANSKOM JEZIKU

U prethodnom odeljku istakli smo da se u nastavku rada nećemo baviti glagolima objekatskog podizanja subjekta zato što se, osim retkih izuzetaka u italijanskom jeziku, dopuna u obliku infinitiva uz njih ne javlja. Iz tog ćemo razloga u nastavku izlaganja pažnju usmeriti isključivo na italijanske glagole subjekatskog podizanja subjekta s dopunom u infinitivu. Ti se glagoli mogu svrstati u nekoliko semantičko-sintaksičkih potklasa.

Prvu semantičko-sintaksičku potklasu glagola subjekatskog podizanja subjekta čine glagoli kojima se izražava subjektivni stav ili utisak. Reč je o sledećim glagolima:

- *sembrare* ‘izgledati; činiti se’,
- *parere* ‘izgledati; činiti se’
- *apparire* ‘izgledati; činiti se’
- *risultare* ‘pokazati se; ispostaviti se; ispasti; izgledati; činiti se’

O ovim italijanskim glagolima već je bilo reči u odeljku 7.1, a njihova upotreba, kao i upotreba njihovih srpskih ekvivalenata, biće predmet analize u odeljku 9.1.

Drugu semantičko-sintaksičku potklasu glagola subjekatskog podizanja subjekta čine modalni glagoli podizanja. U pitanju su sledeći glagoli:

- *potere* ‘moći’
- *dovere* ‘morati, trebati’
- *avere* ‘imati (= morati, trebati)’

Primere njihove upotrebe nalazimo u sledećim rečenicama:

- (1) a. Possiamo vederci stasera?
‘Možemo li se videti/da se vidimo večeras?’
- b. Devo dirti una cosa importante.

‘Moram ti reći/da ti kažem nešto važno.’

Ponovo ističemo činjenicu da modalni glagoli podizanja, za razliku od glagola prve potklase, ne dopuštaju konstrukciju bez podizanja subjekta, pa se stoga smatraju glagolima obligatornog subjekatskog podizanja subjekta. Upotreba glagola *potere*, *dovere* i *avere* biće analizirana u posebnim odeljcima ovog poglavlja.

Treću semantičko-sintaksičku potklasu glagola subjekatskog podizanja subjekta čine fazni glagoli podizanja. Navodimo neke od njih:

- *cominciare* ‘početi/počinjati’
- *iniziare* ‘početi/počinjati’
- *ricominciare* ‘ponovo početi/ponovo počinjati’
- *continuare* ‘nastaviti/nastavljati’
- *seguire* ‘nastaviti/nastavljati’
- *finire* ‘završiti/završavati, prestati/prestajati’
- *smettere* ‘prestati/prestajati’
- *cessare* ‘prestati/prestajati’

Njihovu upotrebu ilustruju sledeći primeri:

- (2) a. Sara ha cominciato a lavorare in un negozio di prodotti biologici.
‘Sara je počela raditi/da radi u prodavnici organske hrane.’
- b. Sara ha smesso di scrivermi lettere.
‘Sara mi je prestala pisati/je prestala da mi piše pisma.’

Fazni glagoli podizanja, kao i modalni glagoli podizanja, javljaju se isključivo u konstrukcijama s podignutim subjektom, te ih smatramo glagolima obligatornog subjekatskog podizanja subjekta. Za razliku od glagola prve dve potklase, koji se kombinuju s infinitivom bez predloga, infinitivnoj dopuni faznih glagola podizanja uvek prethodi predlog.

8.1. Fazni glagoli u italijanskom jeziku

Među fazne glagole u italijanskom jeziku možemo svrstati sve one glagole koji označavaju različite faze neke radnje – vreme koje neposredno prethodi početku radnje, početak, nastavak, prekid ili završetak radnje. Opšta karakteristika italijanskih faznih glagola jeste upotreba dopune u infinitivu, koji, s manjom ili većom učestalošću, alternira s glagolskom imenicom u funkciji direktnog objekta. Infinitivu pri tome uvek prethodi predlog. Glagoli koji označavaju vreme koje neposredno prethodi početku radnje kombinuju se s predlogom *per* ili *a*¹¹⁷ i infinitivom (*stare per* ‘spremati se’, *accingersi a* ‘spremati se’, *essere per* ‘spremati se’, *prepararsi* ‘spremati se’). Glagoli čiji se značenje odnosi na početak radnje upotrebljavaju se s predlogom *a* i infinitivom (*cominciare* ‘početi/počinjati’, *iniziare* ‘početi/počinjati’, *mettersi* ‘početi/počinjati’, *prendere* ‘uzeti (= početi)’, *riprendere* ‘ponovo početi/ponovo počinjati’ itd. Glagoli čije značenje upućuje na nastavak radnje upotrebljavaju se s predlogom *a* i infinitivom (*continuare* ‘nastaviti/nastavljati’, *seguire* ‘nastaviti/nastavljati’, *riprendere* ‘ponovo početi/ponovo počinjati, nastaviti/nastavljati’ itd. Fazni glagoli koji označavaju završetak radnje kombinuju se s predlogom *di* i infinitivom (*smettere* ‘prestati/prestajati’, *finire* ‘prestati/prestajati, završiti/završavati’, *cessare* ‘prestati/prestajati’).

Budući da je predmet naše analize u ovom poglavlju upotreba italijanskih glagola podizanja, u nastavku ćemo se baviti prvenstveno faznim glagolima podizanja (*cominciare, iniziare, continuare, finire, smettere, cessare...*). S tim u vezi, želimo da istaknemo da po našem sudu i u italijanskom i u srpskom jeziku pored pravih faznih glagola, koji spadaju među glagole podizanja, postoje i fazni glagoli koji su izvorno glagoli kontrole, te i dalje u manjoj ili većoj meri pokazuju osobine glagola kontrole. Tako se npr. neki od njih ne kombinuju s neživim subjektima (*accingersi, prepararsi, prendere...*), te ih možemo smatrati nepravim faznim glagolima.

Važno je istaći da se fazni glagol podizanja *cominciare*, osim s predlogom *a* i infinitivom odnosno alternativnom dopunom u vidu imeničke sintagme u funkciji

---

¹¹⁷ Kako se u ovom radu bavimo isključivo glagolskim leksemama koje se kombinuju s infinitivom, s predlogom *di* odnosno *a* ili bez predloga, u nastavku nećemo opisivati upotrebu italijanskih faznih perifrastičnih konstrukcija koje označavaju iminentnost radnje i na srpski se mogu prevesti ‘spremati se (nešto uraditi)’.

direktnog objekta, može kombinovati i s predlogom *con* ‘s(a)’ i infinitivom s određenim članom, kao i s predlogom *da* ‘od, iz, s(a)’ i infinitivom s određenim članom. Ove tri konstrukcije imaju različito značenje: *cominciare* + *a* + inf. ima inhoativno fazno značenje, tj. označava sam početak nekog događaja (3a), *cominciare* + *con* + poimeničeni infinitiv (ekvivalentan glagolskoj imenici) odnosi se na događaj posredstvom kojeg počinje neki niz događaja, tj. ima značenje sredstva, zbog čega predložka sintagma *con* + poimeničeni infinitiv može biti zamenjena gerandom (3b), dok *cominciare* + *da* + poimeničeni infinitiv (ekvivalentan glagolskoj imenici) ukazuje na inicijalni događaj u nekom nizu događaja (3c), tj. ima ablativno značenje (v. Manzini et al. 1991: 545).

- (3) a. I bambini hanno cominciato a giocare/il gioco.
 ‘Deca su počela da se igraju/su se počela igrati.’
- b. Cominceremo col seminare (= seminando) il mais/con la semina del mais.
 ‘Počecemos time/tako što ćemo prvo zasejati kukuruz.’
- c. Cominceremo dal riformare la scuola/dalla riforma della scuola.
 ‘Počecemos od reforme školstva.’

Možemo, dakle, zaključiti da samo konstrukcija *a* + inf. ima funkciju dopune, dok ostale dve imaju funkciju priloške odredbe. Pri tome se uz dopunsku konstrukciju *a* + inf. ne može javiti i imenička sintagma u funkciji direktnog objekta (4a), dok uz konstrukcije s funkcijom priloške odredbe direktni objekat može biti upotrebljen (4b).

- (4) a. *La maestra ha iniziato la lezione a leggere una poesia di Gianni Rodari.
- b. I contadini hanno iniziato i lavori autunnali col raccogliere/raccogliendo l’uva.
 ‘Seljaci su jesenje radove započeli berbom grožđa.’

8.2. Modalni glagoli podizanja u italijanskom jeziku

8.2.1. Modalni glagol podizanja *potere* ‘moći’

Modalni glagol podizanja *potere* može imati značenje sposobnosti ili mogućnosti (5a)-5b)). Ovaj se glagol upotrebljava i za traženje i davanje dozvole, kao i za izricanje zabrane (5c)-5e)). U svim ovim značenjima glagol *potere* kombinuje se s prostim infinitivom, koji označava simultanost ili, eventualno, posteriornost.

- (5) a. Se vuoi, posso aiutarti.
‘Ako hoćeš, mogu da ti pomognem/mogu ti pomoći’
- b. Se smette di piovere, possiamo fare un giro in barca.
‘Ako prestane kiša, možemo da se provozamo/možemo se provozati čamcem.’
- c. Posso entrare adesso?
‘Mogu li da uđem/ući sada?’
- d. Se vuoi, puoi entrare.
‘Ako hoćeš, možeš da uđeš/ući.’
- e. Non potete entrare, non ve lo permetto.
‘Ne možete da uđete/ući, ne dozvoljavam vam.’

Pored gore navedenih deontičkih značenja, koje prati upotreba prostog infinitiva, glagol *potere* može imati i epistemičko značenje, tj. prenositi informaciju da je situacija iskazana infinitivom (prostim ili složenim) moguća. Prosti infinitiv pri tome ukazuje na istovremenost (6a) ili, eventualno, na posteriornost, a složeni na anteriornost radnje zavisnog glagola (6b).

- (6) a. Luigi può essere un poliziotto sotto copertura.
‘Može biti da je Luiđi policajac na tajnom zadatku.’
- b. Luigi può aver nascosto le prove.
‘Može biti da je Luiđi prikrio dokaze.’

Konstrukcija *potere* + prosti infinitiv može, dakle, imati i deontičko i epistemičko značenje. Ukoliko ima epistemičko značenje, može se parafrazirati konstrukcijom *è possibile* + komplementizator *che* + glagol u konjunktivu (7).

- (7) *È possibile che Luigi sia un poliziotto sotto copertura.*
 ‘Moguće je da je Luiđi policajac na tajnom zadatku.’

U vezi s epistemičkom upotrebom glagola *potere* i *dovere* s dopunom u vidu složenog infinitiva, važi ograničenje da se u restrukturiranoj konstrukciji ne mogu istovremeno javiti i složeni infinitiv zavisnog glagola i glagoli *potere* odnosno *dovere* u složenom glagolskom obliku (v. Manzini et al. 1991: 518). U tom se slučaju mora pribeći upotrebi nerestrukturirane konstrukcije, što nam pokazuju sledeći primeri:

- (8) a. Luigi avrebbe potuto
 Luiđi moći-PERF.COND
 averlo spedito
 poslati-PERF.INF (imati-PRES.INF.AUX + ga-PRO.PERS.3SG.M.ENCL + poslati-PP)
 molto prima.
 mnogo ranije
 ‘Bilo je (sasvim) moguće da ga je Luiđi već poslao.’
- b. *Luigi lo avrebbe potuto aver spedito molto prima.
 Luiđi ga moći-PERF.COND poslati-PERF.INF mnogo ranije

8.2.2. Modalni glagol podizanja *dovere* ‘morati, trebati’

Modalni glagol *dovere* može imati deontičko značenje, tj. izražavati obavezu, dužnost, neophodnost, nužnost (9a)-9b)), ili epistemičko značenje, kojim se pruža informacija o tome da je situacija iskazana infinitivom (prostim ili složenim) verovatna (9c)-9d)).

- (9) a. Devo consegnare la tesina entro venerdì.
 ‘Moram da predam/predati seminarski rad do petka.’
- b. Se vuole vincere la borsa di studio, Luigi deve avere ottimi voti.
 ‘Ako hoće da dobije stipendiju, Luiđi mora da ima/imati odlične ocene.’
- c. Luigi deve essere un poliziotto, me lo dice l’espressione del suo viso.
 ‘Mora (biti) da je Luiđi policajac, to mi govori njegov izraz lica.’
- d. Luigi deve averle confessato tutto.
 ‘Mora (biti) da joj je Luiđi sve priznao.’

Iz navedenih primera vidimo da se, kao i u slučaju glagola *potere*, konstrukcijom sastavljenom od glagola *dovere* i prostog infinitiva može izraziti i deontičko i epistemičko značenje.

Kao što je već rečeno u prethodnom odeljku, i za glagol *dovere* važi restrikcija da se u restrukturiranoj konstrukciji ne mogu istovremeno upotrebiti i složeni infinitiv zavisnog glagola i glagol *dovere* u složenom glagolskom obliku (v. (8a) i (8b)).

8.2.3. Modalni glagol podizanja *avere* ‘imati’

Modalni glagol *avere* upotrebljava se s dopunskom konstrukcijom sastavljenom od predloga *da* i prostog infinitiva¹¹⁸. Sinonim je modalnog glagola *dovere*, s tim što se modalni glagol *avere* u prezentu uvek javlja u deontičkom značenju (10).

- (10) Marco ha da leggere tre relazioni.
 Marko ima PREP čitati-PRES.INF tri izveštaja
 ‘Marko ima da pročita/pročitati tri izveštaja.’

Osim modalnog *avere*, s konstrukcijom *da* + inf. može se javiti i nemodalno *avere* sa značenjem ‘imati, posedovati’. U tom je slučaju reč o infinitivnoj relativnoj

¹¹⁸ O modalnoj konstrukciji *avere* + *a* + inf. v. Manzini et al. (1991: 531-532).

konstrukciji bez prethodno iskazanog antecedenta¹¹⁹. Neiskazani antecedent, tj. zamenica *niente* ‘ništa’ posle negiranog predikata odnosno zamenica *qualcosa* ‘nešto’ posle predikata nadređene strukture bez negacije, može se uvek dodati bez ikakve izmene značenja. To nam pokazuju sledeći primeri:

- (11) a. Non ho da mangiare.
 Nemam PREP jesti-PRES.INF
 ‘Nemam ništa za jelo.’
- b. Non ho niente da mangiare.
 Nemam ništa PREP jesti-PRES.INF
 ‘Nemam ništa za jelo.’
- c. Ho da bere.
 Imam PREP piti-PRES.INF
 ‘Imam nešto za piće.’
- d. Ho qualcosa da bere.
 Imam nešto PREP piti-PRES.INF
 ‘Imam nešto za piće.’

---

¹¹⁹ Infinitivne relativne konstrukcije oblika *da* + inf. javljaju se i posle glagola *cercare* ‘tražiti’, *comprare* ‘kupiti/kupovati’, *dare* ‘dati/davati’, *fare* ‘(na)praviti, spremi/spremati’, *guadagnare* ‘zaraditi/zaradivati’, *offrire* ‘(po)nuditi, častiti/čašćavati’, *portare* ‘doneti/donositi, poneti, nositi’, *prendere* ‘uzeti/uzimati’, *preparare* ‘spremiti/spremati, pripremiti/pripremati’, *trovare* ‘(pro)naći’, *volere* ‘hteti’ itd. Za više informacija o italijanskim infinitivnim relativnim konstrukcijama s iskazanim odnosno neiskazanim antecedentom v. Cinque (1988) i Popović (2013).

9. GLAGOLI SUBJEKATSKOG PODIZANJA SUBJEKTA U SRPSKOM JEZIKU

Kao što je već objašnjeno u odeljku 7.1, glagolima podizanja smatramo sve one glagole koji dopuštaju da se imenička sintagma na poziciji subjekta njihove sentencijalne dopune “podigne” na poziciju njihovog subjekta ili objekta.

Kako se srpski glagoli objekatskog podizanja subjekta (*smatrati, misliti, znati, reći* itd.) ne mogu upotrebiti s infinitivom odnosno njegovim finitnim ekvivalentom, u ovom radu pažnju usmeravamo isključivo na srpske glagole subjekatskog podizanja subjekta. Međutim, kako i među njima ima onih koji se ne mogu upotrebiti s infinitivom odnosno s njegovim finitnim ekvivalentom (*izgledati, činiti se, delovati*), u nastavku rada bavićemo se prvenstveno onim glagolima subjekatskog podizanja subjekta koji se kombinuju s dopunom u infinitivu komutabilnom s konstrukcijom *da* + subjunktivni nemobilni prezent. Svrstaćemo ih u dve semantičko-sintaksičke potklase: prvoj će pripasti modalni glagoli podizanja, a drugoj fazni glagoli podizanja. Budući da ni jedni ni drugi ne dopuštaju konstrukcije bez podizanja, smatraju se glagolima obaveznog podizanja subjekta.

Među modalne glagole podizanja u srpskom jeziku spadaju sledeći glagoli:

- *moći*
- *smeti*
- *morati*
- *trebati*
- *imati*

Primere njihove upotrebe nalazimo u sledećim rečenicama:

- (1) a Ako želite, možemo vam pomoći/da vam pomognemo.
- b. Ne smeju izaći/da izađu iz kuće posle ponoći.
- c. Moram stići/da stignem kući pre ručka.

- d. Trebaš platiti/da platiš¹²⁰ račune pre kraja meseca.
- e. Sutra imaš otići/da odeš na pijacu i kupiti/kupiš novu metlu.

Svi navedeni modalni glagoli podizanja biće obrađeni unutar odeljka 9.3.

Drugu semantičko-sintaksičku potklasu glagola subjekatskog podizanja subjekta u srpskom jeziku čine fazni glagoli podizanja. Reč je o sledećim glagolima:

- *početi/počinjati*
- *nastaviti/nastavljati*
- *prestati/prestajati*

Njihovu upotrebu ilustruju sledeći primeri:

- (2) a. Mnogi od njih su počeli pisati/da pišu još u srednjoj školi.
- b. Nastavio je raditi/da radi i posle penzije.
- c. Prestala mi je pisati/Prestala je da mi piše bez ikakvog objašnjenja.

Navedeni fazni glagoli podizanja, kao i ostali fazni glagoli u srpskom jeziku, biće predmet naše analize u odeljku 9.2.

9.1. Srpski glagoli subjekatskog podizanja subjekta *izgledati* i *(u)činiti se* i njihovi italijanski ekvivalenti *sembrare* i *parere*

Za srpske glagole subjekatskog podizanja subjekta *izgledati* i *činiti se* obično se kaže da dopuštaju podizanje subjekta samo iz dopunskih konstrukcija s imenskim predikatom (Moskovičević 2008: 87). Kao što je poznato, ovi se glagoli javljaju ili s fakultativnim logičkim subjektom u dativu i sentencijalnom dopunom koju čine komplementizator *da* i glagol u ličnom obliku (3a) ili s podignutim gramatičkim (nominativnim) subjektom,

---

¹²⁰ Samo glagol *trebati* u ličnoj upotrebi, tj. s gramatičkim subjektom i kongruentnim predikatom, spada među glagole obligatornog subjektorskog podizanja subjekta s dopunom u infinitivu. Glagol *trebati* kao bezličan (besubjekatski) glagol, u zavisnosti od konstrukcije u okviru koje se javlja, pripada ili glagolima subjekatske kontrole (*Treba ti se pripaziti*) ili glagolima u procesu podizanja (*Treba da se svi pripaze* > *Svi treba da se pripaze*). Za više informacija o glagolu *trebati* v. odeljak 9.3.

fakultativnim logičkim subjektom¹²¹ i predikativom (3b), bez mogućnosti upotrebe infinitiva (3c). Što se pak tiče konstrukcija s glagolskim predikatom (3d i 3g)), smatramo da primeri poput (3e) i (3h) svedoče o tome da je proces podizanja “zahvatio” i njih, s tim što se trenutno realizuje u vidu konstrukcije s podignutim nominativnim subjektom i nekongruentnim predikatom, zbog čega ga smatramo nekompletnim¹²². Valja istaći da u ovakvim nekompletno podignutim konstrukcijama glagoli podizanja uvode dopunsku klauzu koja se sastoji od komplementizatora *da* ili, eventualno, spoja *kao da* i glagola u finitnom obliku.

Budući da je, po našem sudu, ovde reč o procesu podizanja koji je u toku, logično je da postoji mogućnost da se nekongruentni predikat pretvori u kongruentni. S tim u vezi, postavlja se pitanje da li se to već dogodilo u rečenicama s nominativnim subjektom, kongruentnim predikatom i dopunskom konstrukcijom s komplementizatorom *da* ili spojem *kao da* (3f) i 3i))¹²³.

- (3)
- a. Izgleda (mi) da su Marko i Petar odgovorne osobe.
  - b. Marko i Petar (mi) izgledaju kao odgovorne osobe.
  - c. *Marko i Petar izgledaju biti odgovorne osobe.
  - d. Izgleda da Marko i Petar sve razumeju.
  - e. Marko i Petar izgleda da sve razumeju/?Marko i Petar izgleda kao da sve razumeju¹²⁴.
  - f. Marko i Petar izgledaju kao da sve razumeju/?Marko i Petar izgledaju da sve razumeju.
  - g. Izgleda da su Marko i Petar sve razumeli.

¹²¹ U italijanskom jeziku upotreba logičkog subjekta uz glagole *sembrare* i *parere* nije uobičajena u konstrukcijama s podignutim subjektom i infinitivom. Ukoliko se pak infinitiv kopulativnog glagola izostavi ispred predikativa, logički subjekat se često javlja. V. primere (1a)-(1e) u odeljku 7.1.

¹²² I glagol *činiti se* može se javiti kao nekongruentni predikat, pri čemu enklitika uvek stoji iza njega (*Marko i Petar čini se da sve razumeju*).

¹²³ Logično je postaviti i pitanje može li spoj *kao da* biti ekvivalent komplementizatoru *da* i u konstrukcijama bez podizanja, u kojima se besubjekatski glagol *izgledati* javlja s fakultativnim logičkim subjektom i sentencijalnom dopunom (up. (3a) i *Izgleda (mi) kao da su Marko i Petar odgovorne osobe*).

¹²⁴ Za razliku od rečenica u kojima se glagol *izgledati* javlja kao nekongruentni predikat kojem prethodi gramatički subjekat (3e) i 3h)), u rečenicama poput *Marko, izgleda, sve razume/Marko je, izgleda, sve razumeo* upotrebljeno je 3. lice jednine prezenta besubjekatskog glagola *izgledati* u funkciji modalnog priloga.

- h. Marko i Petar izgleda da su sve razumeli/?Marko i Petar izgleda kao da su sve razumeli.
- i. Marko i Petar izgledaju kao da su sve razumeli/?Marko i Petar izgledaju da su sve razumeli.

Kao što smo već istakli u odeljku 7.1, italijanski glagoli *sembrare* i *parere* dopuštaju podizanje subjekta i iz dopunskih konstrukcija s imenskim i iz dopunskih konstrukcija s glagolskim predikatom.

Radi ilustracije upotrebe ovih dvaju glagola u nastavku ponavljamo primere (1a)-(1e) iz odeljka 7.1. i dodajemo još dva (4f) i 4g)).

- (4) a. (Mi) sembra che Luigi sia un
(Mi) izgleda COMP Luidi biti-PRES.SBJV ART
ragazzo intelligente.
momak pametan
'Izgleda (mi) da je Luidi pametan momak.'
- b. Luigi (mi) sembra un ragazzo intelligente.
Luidi (mi) izgleda ART momak pametan
'Luidi (mi) izgleda kao pametan momak.'
- c. Luigi sembra essere un ragazzo intelligente.
Luidi izgleda biti-INF.PRES ART momak pametan
'Luidi izgleda kao pametan momak.'
- d. (Mi) sembra che Luigi capisca tutto.
(Mi) izgleda COMP Luidi razumeti-PRES.SBJV sve
'Izgleda (mi) da Luidi sve razume.'
- e. Luigi sembra capire tutto.
Luidi izgleda razumeti-INF.PRES sve
'Izgleda da Luidi sve razume.'
- f. (Mi) sembra che Luigi abbia capito tutto.
(Mi) izgleda COMP Luidi razumeti-PERF.SBJV sve
'Izgleda (mi) da je Luidi sve razumeo.'

g.	Luigi sembra	aver capito	tutto.
	Luidi izgleda	razumeti-PERF.INF	sve
	‘Izgleda da je Luidi sve razumeo.’		

Glagoli *sembrare* i *parere* (kao, uostalom, i *apparire* i *risultare*) javljaju se u dvema vrstama konstrukcija istoga značenja. Prvu vrstu, u kojoj se ne javlja podizanje, karakterišu fakultativna upotreba imeničke sintagme u funkciji logičkog subjekta upravnog glagola¹²⁵ i sentencijalna dopuna s komplementizatorom *che* i glagolom u konjuktivu (4a), 4d) i 4f)), dok su drugoj vrsti konstrukcija svojstveni podizanje, tj. pomeranje imeničke sintagme s pozicije subjekta dopunske konstrukcije na poziciju subjekta upravne strukture, kao i upotreba infinitiva (prostog ili složenog) u funkciji dopune nadređenog glagola podizanja (4c), 4e) i 4g)). Ukoliko je pak u konstrukcijama bez podizanja u funkciji predikata sentencijalne dopune upotrebljen imenski predikat (kopulativni glagol *essere* ‘biti’ + predikativ), u tom se slučaju u odgovarajućoj “podignutoj” konstrukciji, ispred predikativne dopune, može izostaviti infinitiv glagola ‘*essere*’ (up. 4b) i 4c)).

Valja još jednom istaći da infinitiv upotrebljen u funkciji dopune italijanskih glagola podizanja u konstrukcijama s podignutim subjektom može biti i sadašnji i prošli. Sadašnji ukazuje na simultanost, a vprošli na anteriornost zavisnog glagola u odnosu na vreme vršenja radnje upravnog glagola, što znači da sadašnji infinitiv u funkciji dopune glagola podizanja odgovara konjuktivu prezenta ili imperfekta (up. 4d) i 4e)), a prošli konjuktivu složenog perfekta ili pluskvamperfekta iz sentencijalne dopune (up. 4f) i 4g)).

9.2. Fazni glagoli u srpskom jeziku

Kao što je već rečeno u odeljku 8.1, posvećenom italijanskim glagolima ove vrste, fazni glagoli označavaju različite faze neke radnje – početak, nastavak, prekid ili

¹²⁵ Ukoliko se javi, ovaj je logički subjekat po pravilu nekoreferentan sa subjektom sentencijalne dopune iz razloga što bi u slučaju koreferentnosti umesto finitne dopunske konstrukcije s glagolom u konjuktivu bio upotrebljen infinitiv. U tom bi slučaju glagoli *sembrare* i *parere* funkionisali kao glagoli subjektaske kontrole koja bi se bazirala na koreferentnosti između logičkog subjekta upravnog glagola i neiskazanog subjekta njegove infinitivne dopune. Za više informacija o *sembrare* i *parere* kao glagolima kontrole v. odeljak 7.1.

završetak. Na osnovu sintaksičkog kriterijuma, možemo ih podeliti na fazne glagole u užem smislu¹²⁶, koji se upotrebljavaju s dopunom u obliku infinitiva nesvršenog glagola ili njemu ekvivalentne konstrukcije sačinjene od komplementizatora *da* i prezenta nesvršenog glagola, i fazne glagole u širem smislu, tj. glagole koji se ne mogu upotrebiti s infinitivnom dopunom odnosno s njenim finitnim ekvivalentom, već samo s predložko-padežnom konstrukcijom koju čine predlog *s(a)* i imenička sintagma u instrumentalu ili s imeničkom sintagmom u akuzativu. Primenom navedenog sintaksičkog kriterijuma, među fazne glagole u užem smislu možemo svrstati glagole *početi/počinjati, nastaviti/nastavljati, prestati/prestajati, stati (= početi), krenuti/kretati, uzeti/uzimati* itd, dok glagole *završiti/završavati, okončati/okončavati* itd. ubrajamo među fazne u širem smislu. Valja istaći da se i uz fazne glagole u užem smislu kao dopuna mogu javiti predložko-padežna konstrukcija sastavljena od predloga *s(a)* i imeničke sintagme u instrumentalu ili imenička sintagma u akuzativu, ali samo u kombinaciji sa živim subjektima (v. Pranjković 2013: 190), što je inače uslov koji mora biti zadovoljen i u slučaju faznih glagola u širem smislu.

Po našem mišljenju, fazni glagoli bi se mogli klasifikovati i na osnovu semantičkog kriterijuma. U tom smislu, predlažemo podelu na prave, kojima je fazno značenje primarno, i neprave fazne glagole, kojima je fazno značenje sekundarno. Nepravim faznim glagolima možemo stoga smatrati glagole *krenuti (= početi), kretati (= počinjati), stati (= početi), uzeti (= početi), uzimati (= počinjati), stati (= početi; prestati), stajati (= prestajati)*, a pravima sve ostale u prethodnom pasusu navedene fazne glagole (*početi/počinjati, nastaviti/nastavljati, prestati/prestajati, otpočeti/otpočinjati, započeti/započinjati, produžiti/produžavati, završiti/završavati, okončati/okončavati, prekinuti/prekidati*).

Ako ukrstimo sintaksički i semantički kriterijum, možemo videti da se nepravi fazni glagoli *krenuti, kretati, stati (= početi), uzeti (= početi) i uzimati (= počinjati)* kombinuju s infinitivom odnosno s konstrukcijom *da* + prezent, zbog čega ih možemo svrstati među fazne glagole u užem smislu. Treba istaći da su pomenuti nepravi fazni glagoli s dopunom u obliku infinitiva ili njegovog finitnog ekvivalenta zapravo glagoli subjektske

---

¹²⁶ Podelu na fazne glagole u užem i širem smislu i sintaksički kriterijum na osnovu kojeg je izvršena preuzimamo iz Pranjković (2013: 190). Isti kriterijum nismo mogli primeniti i na italijanske fazne glagole iz razloga što se svi oni mogu upotrebiti s dopunom u infinitivu.

kontrole, tj. karakteriše ih koreferentnost između (gramatičkog) subjekta glavnog i neiskazanog subjekta dopunskog glagola u infinitivu. I među njima, međutim, ima razlika u sintaksičkom ponašanju. Nepravi fazni glagoli *stati* (= *početi*), *uzeti* i *uzimati* upotrebljavaju se samo s infinitivom ili njegovim finitnim ekvivalentom, dok se glagoli *krenuti* i *kretati* mogu javiti i s dopunom koju čine predlog *s(a)* i imenička sintagma u instrumentalu (up. (5a)-(5d)).

- (5) a. Čim sam videla jelovnik, krenula sam im objašnjavati/da im objašnjavam (= s objašnjavanjem) zašto nije dobro istovremeno jesti meso i mlečne proizvode.
- b. Svakog jutra kretali smo čistiti/da čistimo kuću (= sa čišćenjem kuće) i posle pola sata smo odustajali.
- c. Učitelj uđe i stade recitovati/da recituje svoju omiljenu epsku pesmu.
- d. Umesto da legne, sede i uze pisati/da piše pismo ministru.

S druge strane, nepravi fazni glagoli *stati* (= *prestati*) i *stajati* (= *prestajati*) ne mogu se upotrebiti s infinitivom ili njegovim finitnim ekvivalentom, već isključivo s predložko-padežnom konstrukcijom sastavljenom od predloga *s(a)* i imeničke sintagme u instrumentalu (6a)-6b)). Nepravi fazni glagol *stati* (= *prestati*) oblički je identičan nepravom faznom glagolu *stati* (= *početi*), koji se, kao što smo već naglasili, koristi samo s infinitivom odnosno s konstrukcijom *da* + prezent (5c).

- (6) a. Stali su s izgradnjom puta = Prestali su s izgradnjom puta
- b. Često su stajali s izgradnjom puta = Često su prestajali s izgradnjom puta

U vezi s nepravim faznim glagolima *krenuti* (= *početi*) i *kretati* (= *počinjati*), valja istaći da se od glagola kretanja *krenuti* (= *poći*) i *kretati* (= *polaziti*) sintaksički razlikuju po tome što se kombinuju isključivo s nesvršenimim glagolima (7a). S druge strane, čini se da se glagoli kretanja *krenuti* (= *poći*) i *kretati* (= *polaziti*) češće upotrebljavaju sa svršenim glagolima (7b). Iako srpski glagoli kretanja mogu dobiti dopunu i u vidu svršenog i u vidu nesvršenog glagola, rekli bismo da je u slučaju glagola *krenuti* i *kretati*

upravo izbor nesvršenog odnosno svršenog dopunskog glagola u velikom broju slučajeva osnov semantičke diferencijacije faznog glagola i glagola kretanja.

- (7) a. Padao je sneg kad sam krenula bacati/da bacam smeće = Padao je sneg kad sam počela bacati/da bacam smeće
b. Padao je sneg kad sam krenula baciti (bacati)/da bacim (bacam) smeće = Padao je sneg kad sam pošla baciti (bacati)/da bacim (bacam) smeće

9.3. Modalni glagoli podizanja u srpskom jeziku

9.3.1. Modalni glagol podizanja *moći*

Kao i modalni glagol *potere*, i glagol *moći* ima značenje sposobnosti odnosno mogućnosti (8a)-8b)). U sklopu značenja mogućnosti, stoji i značenje davanja (8c) i traženja dozvole (8d) odnosno izricanja zabrane (8e). Za traženje dozvole koristi se upitni oblik glagola *moći* i u tom je slučaju ovaj glagol sinonim glagola *smeti* (v. (10e)), dok njegov odrični oblik služi za izricanje zabrana, kao i odrični oblik glagola *smeti* (v. (10c)). Upotreba glagola *moći* u svim pomenutim značenjima (sposobnost, mogućnost, davanje i traženje dozvole, izricanje zabrane) smatra se deontičkom. Ilustruju je sledeći primeri:

- (8) a. Taj moj drug može bez problema istrčati/da istrči maraton.
b. Ciljeve možemo ostvariti/da ostvarimo tek u dalekoj budućnosti.
c. Ovde možete pušiti/da pušite, dozvoljeno je.
d. Mogu li vas slikati?/Mogu li da vas slikam?
e. Ne možeš ovde jesti/da jedeš sladoled.

Glagol *moći* javlja se i u okviru konstrukcije s epistemičkim značenjem *može biti* + izrična *da*-klauza. Upotrebom glagola *moći* i epistemičkog *biti* govorno lice saopštava da je situacija iskazana dopunskom klauzom moguća. Ova se konstrukcija, dakle, sastoji od glagola *moći* (u 3. licu jednine prezenta), koji dobija dopunu u vidu infinitiva

epistemičkog glagola *biti*¹²⁷, koji pak uvodi sentencijalnu dopunu, tj. izričnu *da*-klausu. Glagol u funkciji predikata izrične klauze može biti u prezentu, koji iskazuje simultanost s upravnim predikatom i ne može biti zamenjen infinitivom¹²⁸ (9a), u perfektu, koji označava anteriornost (9c), ili u futuru prvom, kojim se iskazuje posteriornost u odnosu na radnju glagola upravne strukture (9d). U govornom jeziku, umesto infinitiva *biti*, kao dopuna modalnom *moći* upotrebljava se i infinitivu ekvivalentna finitna konstrukcija *da + bude* (9e). Konstrukciji *može biti + da*-klauza značenjski je ekvivalentna konstrukcija *moguće (je) + da*-klauza (9f), kao i nezavisna rečenica s modalnim prilogom *možda* ili, ređe, *možebiti*, u kojoj je u funkciji predikata upotrebljen glagol koji u *da*-klauzi nakon izraza *može biti* i *moguće (je)* vrši funkciju zavisnog predikata (9g)-9h)).

Važno je istaći i da konstrukcija *može biti + da*-klauza dopušta podizanje subjekta zavisne na poziciju subjekta upravne strukture (up. (9a) i (9b)). Upravni predikat je pri tome nekongruentan s podignutim gramatičkim subjektom, zbog čega ovakvo podizanje nazivamo nekompletnim.

- (9)
- a. Može biti da su Marko i Petar još uvek u vrtiću.
  - b. Marko i Petar može biti da su još uvek u vrtiću.
  - c. Može biti da je Marko zaboravio da pošalje pozivnicu.
  - d. Može biti da će Marko stići tek sutra.
  - e. Može da bude da je Marko još uvek na poslu.
  - f. Moguće (je) da je Marko još uvek na poslu.
  - g. Možda je Marko/Marko je možda još uvek na poslu.
  - h. Marko je, možebiti, još uvek na poslu.

9.3.2. Modalni glagol podizanja *smeti*

¹²⁷ Epistemičko *biti* punoznačan je glagol čije značenje odgovara značenju izraza *biti istina, biti tačno, biti verovatno* itd. Za više informacija o punoznačnom i nepunoznačnom *biti* v. Kovačević (2007: 107-127) i Kordić (2002: 143-174).

¹²⁸ Reč je o tzv. indikativnom mobilnom prezentu, koji stoji u opoziciji prema tzv. subjunktivnom nemobilnom prezentu. Za razliku od subjunktivnog nemobilnog prezenta, indikativni mobilni prezent ne može biti upotrebljen u finitnim konstrukcijama koje vrše funkciju dopune glagola voluntativnog značenja, niti može biti zamenjen infinitivom. U primeru (9a) upotrebljen je u finitnoj konstrukciji koja ima funkciju dopune epistemičkog glagola *biti*.

Modalnim glagolom *smeti* iskazuje se mogućnost na osnovu dopuštenja (10a), sopstvene smelosti (10b), prava i sl. U odričnom obliku izražava zabranu (10c) ili nedostatak smelosti da se nešto učini (10d), dok u upitnom obliku služi za traženje dozvole (10e). Upotreba glagola *smeti* u svim pomenutim značenjima smatra se deontičkom¹²⁹. Ilustruju je sledeći primeri:

- (10) a. Đaci smeju izaći/da izađu u dvorište samo ako se pre toga jave učiteljici.
b. Zamisli, taj moj drug sme pipnuti/da pipne žabu.
c. Ovde ne smeš pušiti/da pušiš!
d. Ne smem se popeti/da se popnem na krov, plašim se visine.
e. Smem li ući/da uđem?

9.3.3. Modalni glagol podizanja *morati*

Kao i italijanski modalni glagol *dovere*, modalni glagol *morati* može imati deontičko značenje, tj. izražavati obavezu, dužnost, neophodnost, nužnost (11a-11b)).

- (11) a. Morala sam stići/da stignem na vreme na sastanak kućnog saveta.
b. Moram završiti/da završim studije u najkraćem roku.

Glagol *morati* javlja se i u okviru konstrukcije s epistemičkim značenjem *mora* (*biti*) + izrična *da*-klauza. Upotrebom glagola *morati* i epistemičkog *biti* govornik saopštava da je situacija iskazana dopunskom klauzom verovatna. Ovu konstrukciju čini glagol *morati* (u 3. licu jednine prezenta), koji dobija dopunu u vidu infinitiva epistemičkog glagola *biti*, koji potom uvodi sentencijalnu dopunu, tj. izričnu *da*-klauzu. Valja naglasiti da se infinitiv *biti* vrlo često izostavlja (up. (12a) i (12b)). Glagol u funkciji predikata zavisne klauze može biti u prezentu, koji iskazuje simultanost s upravnim predikatom i ne alternira s infinitivom (12a)-12b)), u perfektu, koji označava

---

¹²⁹ Glagol *smeti* može biti upotrebljen i epistemički, tj. izražavati stav govornog lica (*Te '91. rat nije smeo početi/da počne*).

anteriornost (12d), ili u futuru prvom, kojim se iskazuje posteriornost u odnosu na radnju glagola upravne strukture (12e).

Za razliku od infinitiva *biti* iz konstrukcije *može biti* + *da*-klauza, koji može biti zamenjen ekvivalentnom konstrukcijom *da* + *bude*, umesto infinitiva epistemičkog glagola *biti* u funkciji dopune glagola *morati* ne upotrebljava se njegov finitni ekvivalent *da* + *bude*. Pretpostavljamo da je uzrok tome činjenica da se infinitiv *biti* iz konstrukcije *mora (biti)* + *da*-klauza najčešće izostavlja, zbog čega se nikad nije ustalila njegova upotreba, a samim tim ni upotreba njegovog finitnog ekvivalenta (*Mora biti da su takve odluke jako teške* vs. **Mora da bude da su takve odluke jako teške*).

Modalno značenje konstrukcije *mora (biti)* + *da*-klauza veoma je blisko značenju konstrukcije (*sasvim/vrlo/veoma*) *verovatno/najverovatnije (je)* + *da*-klauza (12f), (*sasvim*) *sigurno (je)* + *da*-klauza (12g), *biće*¹³⁰ + *da*-klauza (12h) ili pak značenju nezavisne rečenice s modalnim prilogom *verovatno*, *najverovatnije* ili *sigurno*, u kojoj je u funkciji predikata upotrebljen glagol koji u *da*-klauzi nakon izraza *mora (biti)*, *verovatno (je)* i sl. vrši funkciju zavisnog predikata (12i).

Takođe je bitno istaći da konstrukcija *mora (biti)* + *da*-klauza dopušta podizanje subjekta zavisne na poziciju subjekta upravne strukture (up. (12b) i (12c)). Upravni predikat pri tome ne kongruira s podignutim gramatičkim subjektom, zbog čega ovakav tip podizanja smatramo nekompletnim.

- (12) a. Mora biti da su takve odluke jako teške.
b. Mora da su takve odluke jako teške.
c. Takve odluke mora da su jako teške.
d. Mora (biti) da su njegovi roditelji negde pogrešili.
e. Mora (biti) da će se deca i ovog puta posvađati.
f. Sasvim je verovatno da sam pogrešila broj zgrade.
g. Sasvim je sigurno da sam pogrešila broj zgrade.
h. Biće da sam pogrešila broj zgrade.
i. Najverovatnije sam pogrešila broj zgrade.

---

¹³⁰ Reč je o epistemičkom *biti* u futuru I.

9.3.4. Različite upotrebe glagola *trebati* u srpskom jeziku

9.3.4.1. Modalni glagol podizanja *trebati* s nominativnim subjektom i kongruentnim predikatom

Glagol *trebati* može imati deontičko značenje, tj. izražavati neophodnost, nužnost, obavezu ili nalog druge osobe (13a)-13e)).

- (13) a. Marko, hitno se trebaš učlaniti/hitno trebaš da se učlaniš u biblioteku!
b. Marko treba platiti/da plati račun za struju.
c. Marko će trebati platiti/da plati račun za struju.
d. Marko je trebao platiti/da plati račun za struju.
e. Marko bi trebao platiti/da plati račun za struju.

Ovaj glagol može biti i epistemički upotrebljen, tj. pružati informaciju o tome da je situacija iskazana dopunskom klauzom verovatna, ali u nešto manjoj meri u odnosu na epistemičko značenje konstrukcije *mora (biti) + da*-klauza (14a)-14g)).

- (14) a. Treba da su Marko i Petar već tu.
b. Marko i Petar treba da su već tu.
c. Treba da su Marko i Petar već stigli.
d. *Treba da će Marko i Petar ubrzo stići.
e. Verovatno (je) da su Petar i Marko već tu.
f. Biće da su Petar i Marko već tu.
g. Verovatno su Petar i Marko već tu/Marko i Petar su verovatno već tu.

Kao što se može videti iz primera (14a) i (14c), za epistemičku upotrebu glagola *trebati* tipična je konstrukcija koju čine glagol *trebati* u 3. licu jednine prezenta i izrična *da*-klauza. Glagol zavisne strukture pri tome može biti u prezentu, koji iskazuje simultanost i ne može biti zamenjen infinitivom (14a), ili u perfektu, kojim se označava anteriornost (14c), ali ne i u futuru prvom, kojim bi se iskazala posteriornost u odnosu na

radnju glagola nadređene strukture (14d), iako je tako nešto moguće u epistemičkim konstrukcijama s glagolima *moći* i *morati*. Modalno značenje konstrukcije *treba* + *da*-klauza blisko je značenju konstrukcije *verovatno (je)* + *da*-klauza (14e), *biće* + *da*-klauza (14f), kao i značenju nezavisne rečenice s modalnim prilogom *verovatno* u kojoj je u funkciji predikata upotrebljen glagol koji u izričnoj *da*-klauzi nakon *treba*, *verovatno (je)* i *biće* vrši funkciju zavisnog predikata (14g).

Valja istaći da, za razliku od glagola *moći* i *morati*, epistemičku upotrebu glagola *trebati* ne karakteriše prisustvo infinitiva epistemičkog glagola *biti*. Međutim, budući da i *moći* i *morati* i lični glagol *trebati* spadaju među glagole subjekatskog podizanja subjekta, tj. otvaraju poziciju podignutom subjektu iako mu ne dodeljuju semantičku ulogu, mogli bismo pretpostaviti da bi se i lično *trebati* moglo javiti unutar konstrukcije s epistemičkim značenjem *treba biti* + *da*-klauza, u kojoj bi bezlični (besubjekatski) epistemički glagol *biti*, kao i u konstrukcijama *može biti* + *da*-klauza i *mora (biti)* + *da*-klauza, bio upotrebljen u funkciji dopune ličnog glagola podizanja *trebati*, dok bi sam kao dopunu dobio izričnu *da*-klauzu. Iz tog se razloga s pravom možemo pitati je li i u konstrukciji s epistemičkim značenjem *treba* + *da*-klauza izostavljen infinitiv epistemičkog *biti*. Naše je mišljenje da u epistemičkoj konstrukciji *treba* + *da*-klauza ipak nije upotrebljen lični glagol podizanja *trebati*, uz koji bi se podrazumevalo izostavljeno bezlično epistemičko *biti*, već bezlični (besubjektanski) glagol *trebati*. Ako je zaista tako, a veliki su izgledi da jeste prvenstveno zato što je upotreba ličnog *trebati* pojava novijeg datuma, ali i zato što se epistemičko *biti* posle epistemičkog *trebati* praktično nikad ne čuje, postavlja se pitanje da li se na bilo koji način prezentske konstrukcije uvedene bezličnim glagolom *trebati* s epistemičkim značenjem razlikuju od prezentskih konstrukcija u kojima se taj isti glagol javlja s deontičkim značenjem. Odgovor je, naravno, potvrđan. Razlika leži u tome što samo deontičko bezlično *trebati* uvodi izričnu *da*-klauzu sa subjunktivnim nemobilnim prezentom, što potvrđuje test s prezentom glagola *biti*¹³¹ (*Treba da BUDU tu u osam, tako im je rečeno* (deontičko bezlično *trebati*) vs. *Nisam ih videla, ali treba da SU tu negde/da su već stigli kući* (epistemičko bezlično *trebati*)). Deontičko bezlično *trebati*, kao i lični modalni glagoli podizanja *trebati*, *morati* i *moći* u deontičkoj upotrebi, kompatibilno je samo sa simultanošću radnje zavisnog

---

¹³¹ V. odeljak 9.4.

glagola, koja se, kao što je poznato, u srpskim finitnim konstrukcijama uvek izražava prezentom. Subjunktivnost prezenta uslovljena je deontičkim značenjem upravnog glagola, dok je nemobilnost posledica činjenice da je upravni glagol kompatibilan isključivo sa simultanošću zavisnog glagola. S druge strane, epistemičko bezlično *trebati* uvodi izričnu *da*-klauzu s indikativnim prezentom, koji pak možemo nazvati “mobilnim” jer je epistemičko bezlično *trebati* (kao i epistemičke konstrukcije s glagolima *moći* i *morati*) kompatibilno i sa simultanošću i s anteriornošću radnje zavisnog glagola, zbog čega se u *da*-klauzi mogu javiti i indikativni prezent (14a) i perfekt (14c). Upotreba bezličnog glagola *trebati*, kako s deontičkim, tako i s epistemičkim značenjem, biće detaljno analizirana u odeljku 9.3.4.2.

Bitno je istaći i da konstrukcija s epistemičkim značenjem *treba* + *da*-klauza dopušta podizanje subjekta zavisne na poziciju subjekta upravne strukture (up. (14a) i (14b)). Kao i u slučaju konstrukcija *može biti* + *da*-klauza i *mora (biti)* + *da*-klauza, upravni predikat ne kongruira s podignutim gramatičkim subjektom, zbog čega ovakav tip podizanja nazivamo nekompletnim.

9.3.4.2. Modalni glagol *trebati* kao bezličan (besubjekatski) glagol

Bezlični (besubjektaski) glagol *trebati* s deontičkim značenjem javlja se unutar dve različite konstrukcije.

Prva konstrukcija se sastoji od bezličnog glagola *trebati* i dveju dopuna: imeničke sintagme u dativu u funkciji logičkog subjekta i dopune u vidu infinitiva. Interesantno je da ovako konstruisani bezlični glagol *trebati* ne spada među glagole podizanja, već među glagole subjektaske kontrole. Reč je, naime, o tipu subjektaske kontrole koji karakteriše uspostavljanje koreferentnosti između logičkog subjekta upravnog glagola i neiskazanog subjekta glagola u infinitivu (15a) i 15c)). U slučaju zamene infinitiva finitnom konstrukcijom *da* + subjunktivni nemobilni prezent, gubi se potreba za logičkim subjektom (15b) i 15d)). U savremenom srpskom jeziku bezlično *trebati* uglavnom se javlja upravo u ovakvim konstrukcijama, tj. bez logičkog subjekta i sa sentencijalnom dopunom u vidu izrične *da*-klauze.

- (15) a. Treba ti se pričuvati po ovakvoj zimi.
b. Treba da se pričuvaš po ovakvoj zimi.
c. Treba vam se dobro odmoriti pre puta.
d. Treba da se dobro odmorite pre puta.

Kao što smo već istakli u odeljku 9.3.4.1, u sentencijalnoj dopuni deontičkog bezličnog glagola *trebati* javlja se subjunktivni nemobilni prezent (16a). Za razliku od sentencijalne dopune deontičkog bezličnog *trebati*, sentencijalnu dopunu epistemičkog bezličnog *trebati* karakteriše upotreba indikativnog “mobilnog” prezenta (16b).

- (16) a. Treba da svi budu na poslu u to vreme.
b. Koliko znam, treba da su svi na poslu u to vreme/da su svi već stigli na posao.

Konstrukcije sačinjene od bezličnog deontičkog *trebati* (17a) odnosno bezličnog epistemičkog *trebati* (17b) i izrične *da*-klauze karakteriše mogućnost subjekatskog podizanja subjekta. Imenička sintagma na poziciji subjekta zavisne strukture može se, naime, premestiti na poziciju subjekta upravne strukture, ali, kao i slučaju epistemičkih konstrukcija s glagolima *moći* i *morati*, upravni predikat neće kongruirati s podignutim gramatičkim subjektom¹³². Reč je, dakle, o još jednom primeru nekompletnog podizanja subjekta.

- (17) a. Svi treba da budu na poslu u to vreme.
b. Koliko znam, svi treba da su na poslu u to vreme/svi treba da su već stigli na posao.

Po našem mišljenju, upravo od konstrukcije sačinjene od podignutog subjekta, nekongruentnog deontičkog *trebati* i sentencijalne dopune oblika *da* + subjunktivni

---

¹³² Zanimljivo je da su uprkos postojanju nekongruentnog predikata, koji svedoči o jezičkoj promeni koja je u toku, konstrukcije s podignutim nominativnim subjektom i glagolom *trebati* kao nekongruentnim predikatom normirane u srpskom jeziku.

nemobilni prezent (17a) nastala je konstrukcija s podignutim subjektom, kongruentnim (ličnim) deontičkim *trebati* i finitnom dopunom *da* + subjunktivni nemobilni prezent komutabilnom s infinitivom (up. (17a) i (18a)-(18b)).

- (18) a. Svi trebaju da budu na poslu u to vreme.
b. Svi trebaju biti na poslu u to vreme.

Pored prisustva subjunktivnog nemobilnog prezenta u izričnoj *da*-klauzi u funkciji dopune deontičkog *trebati* s podignutim subjektom, drugi uslov koji je neophodan da bi konstrukcija *da* + subjunktivni nemobilni prezent postala komutabilna s infinitivom jeste postojanje kongruentnog *trebati*. Drugim rečima, konstrukcija s podignutim subjektom, kongruentnim (ličnim) deontičkim *trebati* i finitnom dopunom *da* + subjunktivni nemobilni prezent komutabilnom s infinitivom nastala je kao rezultat okončanog procesa subjekatskog podizanja subjekta, koji, osim podignutog subjekta, podrazumeva i kongruentni predikat. Moglo bi se, dakle, zaključiti da je, nasuprot dominantnom fenomenu slabljenja i gubljenja infinitiva, koji za posledicu ima zamenu infinitiva finitnim konstrukcijama, u slučaju ličnog glagola podizanja *trebati* zapravo reč o novonastaloj mogućnosti upotrebe infinitiva kao nefinitnog ekvivalenta konstrukcije *da* + subjunktivni nemobilni prezent. Naravno, i ovaj “mladi“ infinitiv u funkciji dopune ličnog glagola *trebati* na istočnom štokavskom području ustupa mesto svom finitnom ekvivalentu.

S druge strane, konstrukcije sačinjene od podignutog subjekta, nekongruentnog epistemičkog *trebati* i sentencijalne dopune oblika *da* + indikativni mobilni prezent (17b) ne mogu se transformisati u strukture s podignutim subjektom, kongruentnim epistemičkim *trebati* i konstrukcijom *da* + prezent komutabilnom s infinitivom upravo iz razloga što se epistemičko *trebati*, kao i epistemički izrazi *može biti* i *mora (biti)*, upotrebljava sa sentencijalnom dopunom *da* + indikativni mobilni prezent, koja u srpskom jeziku nikada nije komutabilna s infinitivom. Srpski infinitiv je, kao što smo više puta naglasili, nefinitni ekvivalent konstrukcije *da* + subjunktivni nemobilni prezent. S tim u vezi, treba još jednom istaći da je subjunktivnost prezenta komutabilnog s infinitivom posledica neepistemičkog modalnog značenja upravnog

glagola ili, eventualno, finalnog značenja zavisne konstrukcije, dok je njegova nemobilnost uzrokovana činjenicom da je upravni glagol kompatibilan isključivo sa simultanošću zavisnog glagola.

9.3.4.3. Necesativni glagol *trebati*

Lični (subjekatski) glagol *trebati* u značenju 'biti potreban' ne spada među glagole podizanja. Javlja se unutar dve različite konstrukcije. U okviru prve kombinuje se s dvema imeničkim sintagmama - u funkciji gramatičkog subjekta i u funkciji indirektnog objekta (19a). Druga konstrukcija predviđa pak upotrebu imeničke sintagme u funkciji gramatičkog subjekta i imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta (19b).

- (19) a.   Trebaju mi ključevi.
      b.   Koga trebaš?

Umesto imeničke sintagme u funkciji subjekta u prvoj se konstrukciji može javiti subjekatska izrična klauza forme *da* + subjunktivni nemobilni prezent (20a) i 20b)). Koreferentnost subjekta dopunske i indirektnog objekta nadređene konstrukcije jeste uobičajena, ali ne i obavezna, te se u slučaju upotrebe necesativnog glagola *trebati* s indirektnim objektom i subjekatskom *da*-klauzom može govoriti o opcionalnoj kontroli (20b).

- (20) a.   Treba mi (= Potrebno mi je) da budem malo sama.
      b.   Treba mi (= Potrebno mi je) da budeš blizu.

Na kraju, želimo istaći da konstrukciju *da* + subjunktivni nemobilni prezent u kombinaciji s necesativnim glagolom *trebati* smatramo subjekatskom klauzom zato što je necesativno *trebati* subjekatski (lični) glagol, uz koji se kao alternativa izričnoj *da*-klauzi javlja gramatički subjekat. Konstrukciju *da* + subjunktivni nemobilni prezent uz besubjekatski (bezlični) glagol *trebati* s deontičkim značenjem odnosno konstrukciju *da* + indikativni mobilni prezent uz besubjekatski (bezlični) glagol *trebati* s epistemičkim

značenjem ne smatramo pak subjekatskom klauzom upravo iz razloga što je *trebati* unutar pomenutih konstrukcija bezličan (besubjekatski) glagol, uz koji se alternativno ne javlja gramatički subjekat¹³³.

9.3.5. Modalni glagol podizanja *imati*¹³⁴

Modalnim glagolom *imati* iskazuje se naredba, obaveza, dužnost, nužnost i sl. Uglavnom se javlja s deontičkim značenjem vrlo bliskim deontičkom značenju glagola *morati* (21a). Za njegovu upotrebu u govornom jeziku na istočnom štokavskom području tipični su gubljenje ličnih nastavaka u prezentu i finitna dopunska konstrukcija *da* + subjunktivni nemobilni prezent¹³⁵ (21b).

- (21) a. Bio prehladen ili ne, sutra imaš otići/da odeš na posao!
b. U subotu ima rano da ustaneš i odeš na pijacu!

Glagol *imati* u prezentu u kombinaciji s dopunskim glagolom može izraziti i buduću radnju (22a) i 22b)).

- (22) a. Rezultat ima da te iznenadi, videćeš!
b. Večeras ima ludo da se provedemo!

9.4. Konstrukcija oblika *da* + prezent u funkciji dopune modalnih glagola podizanja i kontrole

Poznato je da infinitiv, naročito u istočnom štokavskom pojasu, veoma često biva zamenjen konstrukcijom *da* + prezent. Tome je uzrok balkanski fenomen slabljenja i postepene zamene infinitiva finitnim konstrukcijama¹³⁶.

---

¹³³ Iz istog se razloga ni za infinitiv upotrebljen u funkciji dopune bezličnog (besubjekatskog) glagola kontrole *trebati* ne može reći da zauzima poziciju njegovog subjekta (*Treba ti se pričuvati*).

¹³⁴ U ovoj se tezi ne bavimo egzistencijalnim i posesivnim *imati*.

¹³⁵ U istočnom štokavskom pojasu, gubljenje ličnih nastavaka i finitna dopuna često prate i deontičku upotrebu modalnog glagola *morati* u govornom jeziku (*Mora da se dogovorimo o jednoj stvari*).

¹³⁶ Za više informacija o balkanskom infinitivu v. Joseph (1983).

Budući da u srpskom, za razliku od italijanskog, postoji samo jedna infinitivna forma, koja, po našem sudu, iskazuje simultanost (istovremenost) ili, eventualno, posteriornost u odnosu na radnju nadređenog glagola¹³⁷, jasno je da i prezent upotrebljen u konstrukciji koja predstavlja finitni ekvivalent srpskom infinitivu takođe označava simultanost odnosno posteriornost.

Važno je istaći da su glagoli kontrole (s nominativnim subjektom) i glagoli podizanja koji u srpskom jeziku dobijaju dopunu u obliku infinitiva komutabilnog s konstrukcijom *da* + prezent uglavnom nosioci voluntativne značenjske komponente¹³⁸, zbog čega su po pravilu kompatibilni isključivo s idejom simultanosti ili, eventualno, posteriornosti¹³⁹. Budući da srpski infinitiv označava simultanost, kao njegov finitni ekvivalent može, dakle, biti upotrebljen samo glagolski oblik kojim se u srpskom jeziku iskazuje simultanost u odnosu na vreme vršenja radnje upravnog glagola, bez obzira na to je li to vreme sadašnje, prošlo ili buduće. Kao što je poznato, glagolski oblik za iskazivanje simultanosti u srpskom jeziku jeste prezent¹⁴⁰. Budući da glagoli koji se kombinuju s infinitivom (odnosno njegovim finitnim ekvivalentom *da* + prezent) dopuštaju isključivo simultanost ili, eventualno, posteriornost zavisnog glagola, logično je da se umesto konstrukcije *da* + prezent upotrebljene u funkciji dopune takvih glagola ne može upotrebiti *da* + perfekt za anteriornost ili *da* + futur I za posteriornost¹⁴¹. Prezent iz konstrukcije *da* + prezent komutabilne s infinitivom može se stoga s pravom nazvati

---

¹³⁷ Uprkos činjenici da u srpskom jeziku postoje nelični glagolski oblici koji se diferenciraju na vremenskoj osi (glagolski prilog (= gerund) sadašnji vs. glagolski prilog (= gerund) prošli, glagolski pridev radni/trpni (= aktivni/pasivni prošli particip) vs. nepostojeći sadašnji particip), autori gramatika srpskog jezika dosad nisu detektovali vremensku dimenziju infinitiva, verovatno zbog odsustva drugog elementa u sistemu.

¹³⁸ Nemodalni glagoli kontrole (s gramatičkim subjektom) i podizanja koji u srpskom jeziku dobijaju dopunu u vidu infinitiva odnosno njegovog finitnog ekvivalenta jesu glagoli kretanja i promene pozicije u prostoru i fazni glagoli. Infinitiv u funkciji dopune modalnih odnosno nemodalnih glagola kontrole i podizanja uvek ima finalno značenje. Po našem mišljenju, i prezent upotrebljen unutar infinitivu ekvivalentne konstrukcije *da* + prezent u funkciji dopune glagola kretanja i faznih glagola treba smatrati subjektivnim i nemobilnim. I njegova subjektivnost i njegova nemobilnost, tj. obavezna simultanost zavisnog glagola, posledica su finalnog značenja zavisne konstrukcije. Treba istaći da se osim oblika *budem, budeš...* unutar finitne dopune faznih glagola javljaju i oblici *bivam, bivaš...* (*Nastavi da budeš svoja!*, *Počela je da biva setna*).

¹³⁹ Izuzetak u tom smislu predstavljaju glagoli subjektske kontrole *voleti, želeti* itd, koji pod određenim uslovima mogu biti kompatibilni i s anteriornošću zavisnog glagola (v. odeljak 4.1.2.).

¹⁴⁰ Takav se prezent obično naziva relativnim (v. Stanojčić & Popović 2010: 385). Moramo, međutim, naglasiti da on nije nužno nemobilan, već je često je i „mobilan“. O tome će biti više reči u nastavku ovog odeljka.

¹⁴¹ Izuzeci, naravno, postoje. Alternativnu konstrukciju *da* + futur I dopuštaju ili je, čak, preferiraju glagoli *obećati, zakleti se, pretiti, odlučiti*, dok se konstrukcija *da* + perfekt može javiti uz glagole *voleti* i *želeti* (v. fusnotu 130.).

nemobilnim, kako najčešće i biva nazivan u literaturi. Problem, međutim, leži u činjenici da je ovom prezentu nadenuto ispravno ime isključivo zahvaljujući tome što je primećeno da srpski infinitiv redovno biva zamenjen konstrukcijom *da* + prezent, a nikada konstrukcijom *da* + perfekt ili *da* + futur I. Iz tog mu je razloga pripisano obeležje nemobilnosti, ali to je učinjeno bez svesti o vremenskoj dimenziji infinitiva odnosno prezenta kao sastavnog dela njegovog finitnog ekvivalenta, od koje i potiče nemobilni karakter prezenta komutabilnog s infinitivom.

Međutim, ako ostanemo dosledni gore naznačenoj definiciji nemobilnog prezenta, po kojoj je to prezent koji ukazuje na simultanost radnje zavisnog u odnosu na radnju nadređenog glagola koji je pri tome kompatibilan isključivo s idejom simultanosti, zbog čega se umesto ovog prezenta i ne može upotrebiti neko drugo vreme, veoma brzo dolazimo do zaključka da u srpskom jeziku nemobilni prezent ima mnogo širu distribuciju od infinitiva. Brojni su, naime, glagoli koji zahtevaju simultanost zavisnog glagola, ali kao dopunu dobijaju konstrukciju *da* + prezent koja nije komutabilna s infinitivom iako je u njoj upotrebljen prezent umesto kojeg se ne može javiti nijedno drugo vreme (*Uvek sam ga podsticala da postupa/*postupati* odgovorno; *Zamolio je decu da budu/*biti mirna*)¹⁴². Nemobilni prezent, dakle, nije samo prezent iz konstrukcije *da* + prezent koja je komutabilna s infinitivom, već se takav prezent pojavljuje i u konstrukciji *da* + prezent koja nije komutabilna s infinitivom. Zajedničko obema dopunskim konstrukcijama jeste to što njima nadređeni glagol dopušta isključivo simultanost zavisnog glagola, zbog čega ovaj prezent ne može biti zamenjen nekim drugim vremenom. Što se pak infinitiva tiče, može se zaključiti da je srpski infinitiv komutabilan s finitnom konstrukcijom *da* + nemobilni prezent, ali da svaka konstrukcija *da* + nemobilni prezent nije komutabilna s infinitivom.

Kako se obe pomenute konstrukcije s nemobilnim prezentom (i ona koja je komutabilna s infinitivom i ona koja to nije) javljaju u funkciji dopune glagola s voluntativnom značenjskom komponentom, možemo reći da je osnovna karakteristika nemobilnog prezenta u srpskom jeziku to što je subjunktivnog (nefaktivnog, modalnog) karaktera. Kao dokaz predlažemo test s glagolom *biti*. Naime, u okviru konstrukcije *da* +

---

¹⁴² Najčešće su u pitanju glagoli objekatske kontrole. U srpskom se infinitiv uglavnom koristi kao dopuna glagola subjekatske kontrole, kao i modalnih i faznih glagola podizanja.

prezent u funkciji dopune glagola s neepistemičkim modalnim značenjem uvek se javljaju oblici prezenta *budem/budeš/bude/budemo/budete/budu*, dok su enklitički oblici *sam/si/je/smo/ste/su* pratioci glagola koji nemaju voluntativnu značenjsku komponentu (*Hoću/Želim/Trudim se/Mislim(= Nameravam) da budem/*sam od pomoći; Rekao mi je da na sastanku obavezno budem/*sam pristojan; Predložili su mi da budem/*sam predstavnik naše fabrike na Sajmu poljoprivrede vs. Rekao mi je da je/*bude umoran; Misli da je/*bude jedini krivac za sve*). Zbog toga ćemo prvima (*budem/bude...*) pripisati subjunktivni (nefaktivni, modalni), a drugima (*sam/si...*) indikativni (faktivni, nemodalni) karakter. Iz gore navedenih primera mogli smo videti da se pojedini glagoli u srpskom jeziku mogu javiti i s modalnim i bez modalnog značenja. Reč je uglavnom o glagolima govorenja (*reći, kazati, govoriti...*) i glagolima mentalnih aktivnosti (*misлити...*). Ukoliko se ovi glagoli upotrebe s neepistemičkim modalnim značenjem, zahtevaju subjunktivni (nefaktivni, modalni) karakter izrične *da*-klauze odnosno prezenta u funkciji njenog predikata¹⁴³. Možemo, dakle, zaključiti da upotreba konstrukcije *da* + prezent, bila ona komutabilna s infinitivom ili ne, u funkciji dopune glagola s modalnim značenjem podrazumeva, s jedne strane, nemobilnost prezenta, što je posledica činjenice da su upravni glagoli s modalnim značenjem kompatibilni samo sa simultanošću ili, eventualno, posteriornošću zavisnog glagola, a s druge, njegov subjunktivni (nefaktivni, modalni) karakter, koji proizlazi iz modalnog značenja nadređenog glagola.

Svi srpski modalni glagoli kontrole i podizanja koji se kombinuju s infinitivom mogu, dakle, dobiti alternativnu finitnu dopunu oblika komplementizator *da* + subjunktivni nemobilni prezent, dok među glagolima s voluntativnim značenjem ima onih koji se kombinuju s finitnom dopunskom konstrukcijom *da* + subjunktivni nemobilni prezent koja nije komutabilna s infinitivom.

U vezi sa upotrebom subjunktivnog nemobilnog odnosno indikativnog “mobilnog” prezenta posle srpskih modalnih glagola kontrole i podizanja, zanimljiva je činjenica da se u konstrukcijama s epistemičkim značenjem *može biti/mora (biti)/epistemičko treba* + izrična *da*-klauza javlja indikativni “mobilni”, a ne

---

¹⁴³ Već je bilo reči o glagolima koji se mogu kombinovati s različitim komplementizatorima (*bojati se, plašiti se, voleti, obožavati, mrzeti...*). Klauza oblika faktivni komplementizator *što* + prezent ima nemodalni (indikativni) karakter, dok je klauza oblika nefaktivni komplementizator *da* + prezent modalnog (subjunktivnog) karaktera. U prvom je prezent mobilan (*Boji se što je sam kod kuće/što su svi otišli/što niko neće doći*), a u drugom nemobilan (*Boji se da bude sam*).

subjunktivni nemobilni prezent (*Može biti/Mora (biti)/Treba da su/*budu deca već kod kuće / Može biti/Mora (biti)/Treba da su deca već stigla kući*). Očigledno je da razlog tome leži u činjenici da gore navedene izrične *da*-klauze nisu dopune modalnih glagola *moći* i *morati*, već epistemičkog *biti*, koje se, kao što potvrđuju i drugi slučajevi njegove upotrebe, u srpskom jeziku uvek kombinuje s dopunskom konstrukcijom sastavljenom od komplementizatora *da* i indikativnog “mobilnog” prezenta (*Jeste da je/*bude obrazovan, ali nema ni trunke empatije/Jeste da je završio silne škole, ali nema ni trunke empatije; Biće da mi je/*bude ključ tu negde/da sam ključ ostavila tu negde*). Što se tiče bezličnog (besubjekatskog) glagola *trebati*, u odeljcima 9.3.4.1. i 9.3.4.2. već smo ukazali na razliku između konstrukcije oblika epistemičko bezlično *treba + da + indikativni* “mobilni” prezent i konstrukcije oblika deontičko bezlično *treba + da + subjunktivni* nemobilni prezent.

U govornom se jeziku ipak da primetiti jedna, rekli bismo, zasad blaga tendencija zamene subjunktivnih oblika prezenta *budem/budeš/bude/budemo/budete/budu* indikativnim enklitičkim oblicima *sam/si/je/smo/ste/su* unutar konstrukcije *da + prezent* u funkciji dopune izvesnih modalnih glagola subjekatske kontrole u užem i širem smislu (*hteti, želeći, voleti, obožavati, mrzeti...*), kako u konstrukcijama s koreferentnim subjektom (23a)-23b)), tako i u konstrukcijama s različitim subjektom (23c)-23d)), kao i u funkciji dopune nekih modalnih glagola podizanja, npr. *morati* (23e) i *smeti* (23f). Zanimljivo je da je pomenuta tendencija zahvatila i prezent unutar konstrukcije *da + prezent* u funkciji dopune deontičkog bezličnog *trebati* (23g)¹⁴⁴.

- (23) a. Hoću da SAM stalno s tobom umesto Hoću da BUDEM stalno s tobom
 b. Želim da SAM stalno s tobom umesto Želim da BUDEM stalno s tobom
 c. Hoću da SMO uvek zajedno umesto Hoću da BUDEMO uvek zajedno
 d. Želim da SMO uvek zajedno umesto Želim da BUDEMO uvek zajedno
 e. Moram da SAM tamo pre šest umesto Moram da BUDEM tamo pre šest
 f. Niko ne sme da JE gladan umesto Niko ne sme da BUDE gladan
 g. Treba da SAM tamo pre šest umesto Treba da BUDEM tamo pre šest

¹⁴⁴ Primećujemo da je ista tendencija zahvatila i odrični imperativ sastavljen od defektnog glagola *nemoj/nemojmo/nemojte* i konstrukcije *da + prezent* komutabilne s infinitivom (*Nemoj da SI tako besan na sve oko sebe* umesto *Nemoj da BUDEŠ (= biti) tako besan na sve oko sebe*).

Kao što je poznato, u dopunskoj klauzi uvedenoj bezličnim epistemičkim izrazima *može biti* i *mora (biti)*, kao i epistemičkim bezličnim *treba*, indikativni enklitički oblici prezenta *sam/si/je/smo/ste/su* koriste se za izražavanje istovremenosti s radnjom nadređenog glagola, ali i za iskazivanje anteriornosti kao sastavni deo perfekta, što značajno doprinosi učestalosti njihove upotrebe posle modalnih glagola. Moglo bi se stoga pretpostaviti da je upotreba indikativnih oblika *sam/si/je/smo/ste/su* posle epistemičkog *mora (biti)*, epistemičkog *može biti* i epistemičkog *treba*, mogući uzrok širenja indikativnih oblika prezenta glagola *biti*, koji se sve češće počinju javljati umesto subjunktivnih oblika *budem/budeš/bude/budemo/budete/budu* unutar konstrukcije *da* + prezent u funkciji dopune modalnih glagola kontrole i podizanja bez epistemičkog značenja.

9.5. Srpski modalni i fazni glagoli subjekatskog podizanja subjekta i lični modalni glagoli subjekatske kontrole u bezličnim konstrukcijama

Modalni i fazni glagoli obligatornog subjekatskog podizanja subjekta (*moći, morati, smeti, početi...*) u sintaksičkom se smislu ponašaju na isti način. Iako ne dodeljuju semantičku ulogu (agensa, doživljavača, pacijensa itd.) imeničkoj sintagmi na poziciji svoga subjekta, činjenica je da otvaraju mesto podignutom subjektu, tj. subjektu zavisnog ličnog (subjekatskog) glagola koji se podigao na poziciju njihovog subjekta, te se stoga, u svim onim slučajevima u kojima se upotrebljavaju s podignutim subjektom i dopunskim ličnim (subjekatskim) glagolom, mogu svrstati u jednu posebnu grupu ličnih (subjekatskih) glagola koje karakteriše tzv. deljenje subjekta sa zavisnim glagolom.

Ukoliko je pak u funkciji dopune ovih glagola upotrebljen bezlični (besubjektaski) glagol¹⁴⁵ ili izraz, ni oni neće imati subjekta. Biće upotrebljeni u tzv.

---

¹⁴⁵ *Bezličnim (besubjektaskim) glagolima* smatramo glagole koji ne mogu otvoriti poziciju subjektu, tj. ne mogu biti lično upotrebljeni, što znači da se uvek javljaju u 3. licu jednine srednjeg roda. Ti se glagoli upotrebljavaju samo u bezličnim konstrukcijama bez *se* (*Treba/Valja učiti, Treba/Valja da se uči/da učiš, Grmi, Seva*). Glagole koji otvaraju mesto subjektu i pri tome mu dodeljuju specifičnu semantičku ulogu nazivamo ličnim (subjekatskim) glagolima. U slučaju da se iz rečenične strukture u kojoj vrše funkciju upravnog predikata ukloni subjekat, biće upotrebljeni u bezličnoj ili, preciznije rečeno, obezličenoj *se*-konstrukciji (*Pokušava se učiti/Pokušava se da se uči*). Na pola puta između ove dve grupe glagola stoje modalni i fazni glagoli obligatornog subjekatskog podizanja subjekta. Kad im je dopuna bezlični

bezličnom obliku, tj. u 3. licu jednine (srednjeg roda) (24a)-24d)). S tim u vezi, važno je istaći da u bezličnim konstrukcijama koje se sastoje od gore navedenih modalnih i faznih glagola obligatornog subjekatskog podizanja subjekta i bezličnog (besubjekatskog) glagola ili glagolskog izraza u funkciji njihove dopune (u formi infinitiva ili konstrukcije *da* + subjunktivni nemobilni prezent) nema rečice *se*. Ova se rečca, naime, javlja umesto subjekta koji je uklonjen iz rečenične strukture. Kako u konstrukcijama sastavljenim od modalnih i faznih glagola podizanja i bezličnih (besubjekatskih) glagola ili izraza nema i ne može biti subjekta, nije moguće ni njegovo uklanjanje iz rečenične strukture, pa samim time ni upotreba rečice *se* kao indikatora toga uklanjanja.

- (24) a. Ako je verovati prognozi, večeras može i zagrmeti/da zagrmi.
b. Kakvi su bili oblaci, večeras je moglo i zagrmeti/da zagrmi.
c. Kad ima toliko automobila na ulicama, mora doći/da dođe do zastoja.
d. S obzirom na broj automobila na ulicama, moralo je doći/da dođe do zastoja.

Konstrukcija sačinjenih od ličnih glagola subjekatske kontrole i bezličnih (besubjekatskih) glagola u funkciji njihove dopune pak nema. Glagoli kontrole ovog tipa uvek dobijaju dopunu u vidu nekog ličnog (subjekatskog) glagola (25a). Razlog tome leži u činjenici da konstrukcije sastavljene od ličnog glagola kontrole i dopunskog glagola počivaju na koreferentnosti između nominativnog subjekta upravnog glagola kontrole i neiskazanog subjekta dopunskog glagola. Dopunski glagol u infinitivu ili konstrukciji *da* + subjunktivni nemobilni prezent nikada ne može, dakle, biti glagol bez subjekta, pa čak ni kad se glagol kontrole upotrebi u bezličnom obliku, tj. u bezličnoj (obezličenoj) *se*-konstrukciji (up. (25b) i (25c)).

- (25) a. Pokušavam učiti/da učim.
b. *Pokušava grmeti/da grmi.

(besubjekatski) glagol, javljaju se u bezličnim konstrukcijama bez *se* (*Počinje grmeti/Počinje da grmi*). Kad im je dopuna lični (subjekatski) glagol, javljaju se ili s podignutim subjektom u ličnoj konstrukciji (*Počinjem učiti/da učim*) ili u bezličnoj *se*-konstrukciji, tj. konstrukciji iz koje je uklonjen podignuti subjekat, a umesto njega upotrebljena rečca *se* (*Počinje se učiti/Počinje da se uči*). Bezlični glagolski izrazi su npr. *Vruće je, Toplo je, Hladno je, Zagušljivo je...*

- c. *Pokušava se grmeti/da se grmi.

Ako je u funkciji dopune modalnih i faznih glagola obligatornog subjekatskog podizanja subjekta upotrebljen lični (subjekatski) glagol, subjekat ličnog zavisnog glagola obavezno će se naći na poziciji subjekta upravnog glagola podizanja (26a) i 26b)).

- (26) a. Moramo raditi/da radimo svaki dan.
b. Možeš naučiti/da naučiš mnogo toga i na internetu.

Što se tiče glagola kontrole, već je rečeno da se u funkciji njihove dopune mora biti upotrebljen lični (subjekatski) glagol (25a) i 27)).

- (27) Pokušavamo se hraniti zdravo/da se hranimo zdravo.

Budući da modalne i fazne glagole obligatornog subjekatskog podizanja subjekta karakteriše isto sintaksičko ponašanje, u nastavku ovoga odeljka ispitaćemo svojstva bezličnih (obezličenih) *se*-konstrukcija s pomenutim glagolima na primeru glagola *morati*. Kako u konstrukcijama sačinjenim od glagola *morati* i ličnog (subjekatskog) glagola u funkciji njegove dopune postoji samo jedan subjekat - subjekat zavisnog glagola, koji ova dva glagola obligatorno dele, jasno je da će se, nakon uklanjanja tog subjekta iz rečenične strukture, u bezličnoj (obezličenoj) *se*-konstrukciji javiti samo jedna rečca *se* jer je, kao što smo već naglasili, uklonjeni subjekat samo jedan (28a)-28d)). Ukoliko se pak u *se*-konstrukciji na poziciji subjekta upotrebi imenička sintagma koja u odgovarajućoj ličnoj konstrukciji vrši funkciju direktnog objekta zavisnog glagola, predikat će s njom kongruirati (up. (28e) s (28f) i (28g)). Ovakvu *se*-konstrukciju nazivamo pasivnom *se*-konstrukcijom, tj. refleksivnim pasivom. Treba naglasiti da je ipak moguće da imenička sintagma koja u ličnoj konstrukciji vrši funkciju direktnog objekta ličnog zavisnog glagola istu funkciju zadrži i u bezličnoj *se*-konstrukciji¹⁴⁶ (28h) i 28i)).

---

¹⁴⁶ Konstrukcija iz primera (28h) vitalna je na zapadnom štokavskom području.

- (28)
- a. Mora SE raditi svaki dan.
  - b. Moralo SE raditi svaki dan.
  - c. Mora da SE radi svaki dan.
  - d. Moralo je da SE radi svaki dan.
  - e. Moramo snimiti/da snimimo reklamu.
  - f. Reklama SE mora snimiti/Mora SE snimiti reklama.
  - g. Reklama mora da SE snimi/Mora da SE snimi reklama.
  - h. Mora se snimiti reklamu.
  - i. ??Mora da se snimi reklamu.

Ako se subjekat pak ukloni iz konstrukcija sačinjenih od ličnog glagola subjekatske kontrole i ličnog (subjekatskog) zavisnog glagola, bezlična (obezličena) *se*-konstrukcija može se realizovati na dva načina. Prvi podrazumeva upotrebu ličnog glagola kontrole u bezličnoj *se*-konstrukciji i ličnog dopunskog glagola u infinitivu, dok drugi predviđa upotrebu ličnog glagola kontrole u bezličnoj *se*-konstrukciji i finitne dopunske konstrukcije sastavljene od komplementizatora *da* i ličnog zavisnog glagola u bezličnoj *se*-konstrukciji. Dakle, u slučaju da se lični glagol kontrole u bezličnoj *se*-konstrukciji kombinuje s dopunom u infinitivu, javiće se samo jedno *se* jer je subjekat uklonjen samo iz sintaksičke argumentske strukture glagola kontrole jer je jedino on u finitnom obliku (29a), dok će se u slučaju upotrebe ličnog glagola kontrole u bezličnoj *se*-konstrukciji za kojom sledi finitna dopuna javiti dva *se* iz razloga što se uklanjanje subjekta i iz sintaksičke argumentske strukture upravnog glagola kontrole u finitnom obliku i iz argumentske strukture dopunskog glagola u finitnom obliku mora signalizirati rečcom *se* i u upravnoj i u zavisnoj finitnoj konstrukciji (29b).

- (29)
- a. Pokušava SE raditi.
  - b. Pokušava SE da SE radi.
  - c. Pokušavamo snimiti/da snimimo reklamu.
  - d. Pokušava SE snimiti reklama/Reklama SE pokušava snimiti.
  - e. Pokušava SE da SE snimi reklama/??Reklama SE pokušava da SE snimi.

- f. Pokušava SE snimiti reklamu.
- g. ??Pokušava SE da SE snimi reklamu¹⁴⁷.

Lični glagol *trebati* spada među glagole podizanja. Može se, kao i glagoli *moći*, *morati* i *smeti*, upotrebiti kao kongruentni predikat, s podignutim nominativnim subjektom i dopunom u vidu infinitiva ili njegovog finitnog ekvivalenta (v. odeljak 9.3.4.1.). To znači da se i on, poput glagola *moći*, *morati* i *smeti*, bar u teoriji, može upotrebiti i u bezličnoj konstrukciji bez *se* (s bezličnim glagolima i izrazima) i u bezličnoj (obezličenoj) *se*-konstrukciji (s ličnim (subjektaskim) glagolima). Međutim, čini se da se njegova upotreba u bezličnim konstrukcijama (sa *se* i bez *se*) još uvek nije ustalila¹⁴⁸. Po našem sudu, razlozi bi mogli biti sledeći: 1) pojava ličnog glagola podizanja *trebati*, koji se kao kongruentni predikat javlja s nominativnim subjektom, novijeg je datuma i 2) bezlični (besubjektski) glagol *trebati* vrlo je vitalan u savremenom jeziku, te se u bezličnim konstrukcijama uglavnom pribegava njegovoj upotrebi. S tim u vezi, moramo još jednom istaći činjenicu da bezlični glagol *trebati*, za razliku od ličnog *trebati*, nije glagol podizanja, već (izvorno) glagol kontrole, što znači da se kombinuje isključivo s ličnim (subjekatskim) glagolima koji dodeljuju semantičke uloge svojim argumentima (up. (30a) i (30b))¹⁴⁹. Poznato je, naime, da se bezlično (besubjekatsko) *trebati* javlja ili s logičkim subjektom u dativu i infinitivom ličnog glagola (30c) ili, u odsustvu logičkog subjekta u dativu, s dopunom u obliku infinitiva ličnog glagola (30a) odnosno njegovog finitnog ekvivalenta *da* + prezent (30e). Rečenice u primerima (30a) i (30e) su sinonimne, tj. infinitiv ličnog glagola kao dopuna bezličnog glagola *trebati* ima isto značenje kao dopunska klauza sastavljena od komplementizatora *da* i zavisnog ličnog glagola u obezličenoj *se*-konstrukciji. Neiskazani subjekat infinitiva ličnog glagola tumači se pri tome kao uopšteni živi agens, doživljavač itd. (30a), što sinonimna izrična *da*-klauza (30e) i potvrđuje. Glagol kontrole *trebati* je bezličan (besubjekatski), te se ne može javiti u bezličnim (obezličnim) *se*-konstrukcijama (30d). Kao što je poznato, u

¹⁴⁷ Up. primere (29c)-(29g) s primerima (28e)-(28i) i v. objašnjenja takvih konstrukcija navedena u tekstu.

¹⁴⁸ Reč je o primerima tipa *?Treba zagrmeti svakog trenutka* i *?Treba se spavati bar osam sati*, koji su analogni takvim primerima s glagolima *moći* i *morati*.

¹⁴⁹ Prihvatljive su pak konstrukcije tipa *Treba moći izdržati sve te uvrede* iz razloga što je dovoljno da bar jedan dopunski glagol bude subjekatski glagol koji dodeljuje semantičke uloge svojim argumentima, dok su konstrukcije tipa **Treba moći grmeti* neprihvatljive jer nijedan dopunski glagol ne zadovoljava gore navedeni uslov.

funkciji finitne dopune bezličnog glagola *trebati* može se javiti i konstrukcija s nominativnim subjektom i kongruentnim predikatom (30f).

- (30) a. Treba učiti.
b. *Treba grmeti.
c. Treba ti se pričuvati.
d. *Treba SE učiti¹⁵⁰.
e. Treba da SE uči.
f. Treba da učiš.

Nakon što smo analizirali upotrebu srpskih modalnih i faznih glagola podizanja i ličnih glagola subjekatske kontrole u bezličnim konstrukcijama, zaključili smo da se glagoli podizanja u kombinaciji s bezličnim (besubjekatskim) dopunskim glagolima javljaju u bezličnim konstrukcijama bez *se*, dok se u kombinaciji s ličnim (subjekatskim) dopunskim glagolima javljaju u bezličnim konstrukcijama sa *se*. S druge strane, lični glagoli subjekatske kontrole javljaju se isključivo u bezličnim konstrukcijama sa *se*. Međutim, bezlični glagol kontrole *trebati*, kao i bezlični glagol *valjati*, kojim se u ovom radu ne bavimo, mogu se upotrebiti samo u konstrukciji bez *se*. Možemo, dakle, zaključiti da samo lični (subjekatski) glagoli tvore bezlične *se*-konstrukcije. Preciznije rečeno, oni tvore i lične konstrukcije i bezlične *se*-konstrukcije. Bezlične nastaju od odgovarajućih ličnih konstrukcija iz kojih je uklonjen subjekat. Umesto uklonjenog subjekta javlja se rečca *se*. Kako su nastale od ličnih konstrukcija iz kojih je odstranjen subjekat, bezlične *se*-konstrukcije nazivamo i obezličenim konstrukcijama. S druge strane, bezlični glagoli i izrazi javljaju se uvek i samo u bezličnim konstrukcijama bez *se*. Posebnu pažnju posvetili smo glagolima podizanja iz razloga što u kombinaciji s bezličnim glagolima tvore isključivo bezlične konstrukcije bez *se*, dok u kombinaciji s ličnim glagolima grade bezlične *se*-konstrukcije, nastale uklanjanjem podignutog subjekta iz odgovarajuće lične konstrukcije.

---

¹⁵⁰ Kao što je već rečeno u fusnoti 149, rečenica *Treba SE učiti* može biti gramatična samo ako se tumači kao obezličena *se*-konstrukcija sastavljena od ličnog glagola podizanja *trebati* i ličnog glagola u funkciji njegove dopune (up. s *Mora SE učiti* i *Može SE učiti*). Ovaj glagol podizanja može se javiti i u bezličnim konstrukcijama bez *se* ukoliko se kombinuje s besubjekatskim glagolima: *Trebalo bi zagrmeti svakog trenutka* (up. s *Moglo bi zagrmeti svakog trenutka* i *Moralo bi zagrmeti svakog trenutka*).

10. ZAKLJUČAK

U ovoj smo disertaciji opisali, analizirali i uporedili italijanske i srpske glagole subjekatske kontrole (s nominativnom subjektom), glagole objekatske kontrole i glagole podizanja koji dobijaju dopunu u vidu infinitiva (ili njegovog finitnog ekvivalenta).

Jedan od najznačajnijih ciljeva našeg rada bilo je uspostavljanje klasifikacije italijanskih i srpskih glagola kontrole s dopunom u infinitivu. Kao osnov za klasifikaciju primenjeni su sledeći sintaksički parametri: 1) mogućnost/nemogućnost upotrebe imeničke odnosno predloške sintagme u funkciji direktnog objekta u akuzativu odnosno indirektnog objekta u dativu, 2) upotreba imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta u akuzativu/upotreba imeničke odnosno predloške sintagme u funkciji indirektnog objekta u dativu, 3) prisustvo/odsustvo predloga ispred dopune u infinitivu, 4) kompatibilnost/nekompatibilnost s anteriornošću radnje dopunskog glagola i 5) mogućnost/nemogućnost upotrebe alternativne finitne konstrukcije s koreferentnim odnosno nekoreferentnim subjektom.

Osim što smo uspostavili klasifikaciju glagola kontrole u italijanskom i srpskom jeziku, u radu smo takođe objasnili upotrebu srpskih glagola podizanja u funkciji nekongruentnih predikata, analizirali različite upotrebe glagola *trebati* (*trebati* kao glagol podizanja s dopunom u vidu infinitiva odnosno konstrukcije *da* + prezent, *trebati* kao bezlični glagol subjekatske kontrole s logičkim subjektom u dativu i dopunom u infinitivu, deontičko bezlično *trebati* s finitnom dopunom, epistemičko bezlično *trebati* s finitnom dopunom, necesativno *trebati*), opisali karakteristike finitnog ekvivalenta srpskog infinitiva oblika komplementizator *da* + subjunktivni nemobilni prezent, uporedili upotrebu srpskih modalnih i faznih glagola subjekatskog podizanja subjekta i ličnih modalnih glagola subjekatske kontrole u bezličnim konstrukcijama, ukazali na tzv. *reduplikaciju imperativa*, tj. upotrebu zavisnog glagola u imperativu kao alternativni infinitivu odnosno njegovom finitnom ekvivalentu u funkciji dopune pojedinih srpskih glagola subjekatske kontrole, pre svega neprelaznih glagola kretanja i promene pozicije u prostoru upotrebljenih u imperativu, ispitali mogućnost upotrebe italijanskog prošlog infinitiva i njegovog srpskog ekvivalenta *da* + perfekt u funkciji dopune modalnih glagola subjekatske kontrole, skrenuli pažnju na tendenciju zamene subjunktivnih oblika

prezenta *budem, budeš...* korespondentnim indikativnim oblicima *sam/si...* unutar konstrukcije *da* + subjunktivni nemobilni prezent upotrebljene u funkciji dopune modalnih glagola subjekatske kontrole (u užem i širem smislu), modalnih glagola podizanja, deontičkog bezličnog *trebati* itd.

Smatramo stoga da naša disertacija predstavlja bitan doprinos kontrastivnim studijama italijanskog i srpskog jezika, kao i da može naći primenu u nastavi. Očekujemo da rezultati ovoga istraživanja budu od značaja i na polju izučavanja sintakse srpskog i italijanskog jezika u domaćim univerzitetskim okvirima.

Neke teme, kao npr. restrukturiranje, penjanje klitika, upotreba glagola kontrole i podizanja u pasivnim konstrukcijama, pronominalizacija infinitivnih dopuna, red reči unutar konstrukcija sastavljenih od glagola kontrole odnosno podizanja i njihovih dopuna i odredbi itd, iako u tesnoj vezi s predmetom našeg istraživanja, u ovoj su disertaciji samo spomenute, te bi im valjalo posvetiti više pažnje u nekom od budućih radova.

LITERATURA

- Acquaviva, P. (1991). Frasi argomentali: complete e soggettive. In L. Renzi & G. Salvi (Eds.), *Grande grammatica italiana di consultazione. Volume II: I sintagmi verbale, aggettivale, avverbiale. La subordinazione*, 633-674. Bologna: Il Mulino.
- Adger, David. 2003. *Core syntax: a minimalist approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Ajdžanović, J., & Ružić, V. (2015). Ciljni infinitiv u književnom jeziku kod Srba u 19. veku i danas. *Lingvističke sveske*, 10, 124-143. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Alanović, M. (2011). *Kauzativnost-manipulativnost: od koncepta ka formi*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Andorno, C. (2003). *La grammatica italiana*. Milano: Bruno Mondadori.
- Arsenijević, B. (1997). Sintaksičko-morfološki status infinitiva. *Književnost i jezik*, 45/2-3, 47-55.
- Arsenijević, B., & Simonović, M. *Ličnost i bezličnost srpskog glagola trebati: Avanture teorijske lingvistike u prenormiranom domenu* (<https://forum.srpskijezickiatelje.com/index.php?action=dlattach>).
- Babić, M (2017). Vremenski glagolski oblici u direktivnoj funkciji. *Zbornik radova sa Naučnog sastanka slavista u Vukove dane*, 46/1, 139-148.
- Barić, E., Lončarić, M., & Malić, D.(1995). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Batistić, T. (1983). O nekim pitanjima u vezi sa analizom glagola *morati* i *moći*. *Južnoslovenski filolog*, 39, 99-111.
- Belić, A. (1969). *Istorija srpskohrvatskog jezika*. Beograd: Naučna knjiga.
- Belić, B. (2005). *Complement verb variation in present-day Serbian* (Doctoral dissertation). Columbus: The Ohio State University.
- Benincà, P. (2003). Sintassi. In A. A. Sobrero (Ed.), *Introduzione all'italiano contemporaneo: Le strutture* (247-290). Roma – Bari: Editori Laterza.
- Bonomi, I., Masini, A., Morgana S., & Piotti, M. (2005). *Elementi di linguistica italiana*. Roma: Carocci.
- Bresnan, J. (1982). Control and Complementation. In J. Bresnan (Ed.), *The mental Representation of Grammatical Relations*. Cambridge, MA: MIT Press.

- Burzio, L. (1986). *Italian Syntax. A government-binding approach*. Dordrecht: Reidel.
- Calabrese, A. (1988). I pronomi clitici. In L. Renzi (Ed.), *Grande Grammatica Italiana di Consultazione, volume I* (549-592). Bologna: Il Mulino.
- Calabrese, A. (1993). The sentential complementation of Salentino: a study of a language without infinitival clauses. In A. Belletti (Ed.), *Syntactic Theory and the Dialects of Italy* (28-98). Torino: Rosenberg & Sellier.
- Cardinaletti, A., & Schlonsky, U. (2000). *Restructuring in Italian, clitic positions and clausal strata*. Bologna, Venice, Geneva: University of Bologna, University of Venice and University of Geneva.
- Cinque, G. (1988). La frase relativa. In L. Renzi (Ed.), *Grande grammatica italiana di consultazione, volume I* (443-503). Bologna: Il Mulino.
- Cinque, G. (1991). *Teoria linguistica e sintassi italiana (Ricerca)*. Bologna: Il Mulino.
- Cinque, G. (2001). Restructuring and Functional Structure. *University of Venice Working Papers in Linguistics*, 11, 45-128.
- Kristal, D. (1988). *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Nolit: Beograd.
- Ćirković, M. (1997). *Infinitivske konstrukcije u sintaksičkoj nauci o ruskom i srpskom jeziku (funkcionalno-sintaksički pristup)*. Podgorica: ITP Unireks.
- Davies, W. D., & Dubinsky, S. (2004). *The Grammar of Raising and Control*. Oxford: Blackwell.
- Davies, W. D., & Dubinsky, S. (Eds.). (2007). *New Horizons in the Analysis of Control and Raising*. Dordrecht: Springer.
- Donati, C. (2008). *Sintassi*. Bologna: Il Mulino.
- Dražić, J., & Ajdžanović, J. (2010). Upotreba infinitiva u novinskom tekstu (paralela: srpski i hrvatski). In B. Tošović (Ed.), *Die Unterschiede zwischen dem Bosnischen/Bosniakischen, Kroatischen und Serbischen. Grammatik*, 301–311. Wien: LIT.
- Đukanović, V. (1986). Upotreba infinitiva u jeziku A. Šenoe, M. Glišića, Z. Majdaka i D. Nenadića. *Naš jezik*, XVII/1-2, 38–66.
- Đukanović, V. (1994). Glagoli *trebati* i *valjati* i njihova infinitivna/prezentska dopuna. *Zbornik radova sa Naučog sastanka slavista u Vukove dane*, 22/2, 119-126.
- Farkas, D. (1988). On Obligatory Control. *Linguistics and Philosophy*, 11, 27-58.

- Fava, E. (1991). Interrogative indirette. In L. Renzi & G. Salvi (Eds.), *Grande grammatica italiana di consultazione, volume II* (675-720). Bologna: Il Mulino.
- Ferrari, A. (2012). *Tipi di frase e ordine delle parole*. Roma: Carocci.
- Gnjatović, T., & Matasović, R. (2013). Some Observations on Verbs with Obligatory Control in Croatian. *Rasprave*, 39/2, 405-422.
- Graffi, G. (1994). *Sintassi*. Bologna: Il Mulino.
- Grickat, I. (1975). *Studije iz istorije srpskohrvatskog jezika*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije.
- Grković-Mejdžor, J. & Kurešević, M. (2005). Infinitiv u Vukovom prevodu *Novog zaveta*. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 34/1: 89-103.
- Grković-Mejdžor, J. (2012). Razvoj futura u starosrpskom jeziku. *Zbornik Matice Srpske za filologiju i lingvistiku*, LV/1, 83-104.
- Hansen, B. (2007). A morpho-syntactic typology of constructions with modals in Serbian. *Lingvističke sveske*, 6, 31-43. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Ilić, N. (2015). Podizanje i podizanje sa kopijom u engleskom i srpskom. *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, 5, 5, 69-80.
- Ivić, M. (1970). O upotrebi glagolskih vremena u zavisnoj rečenici: prezent u rečenici s veznikom *da*. *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 13/1, 43-54.
- Ivić, M. (1972). Problematika srpskohrvatskog infinitiva. *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 15/2, 115-138.
- Ivić, M. (1977). Teorijsko-metodološki problemi slovenske sintakse vezani za koncept faktivnosti. *Južnoslovenski filolog*, XXXIII, 1-16.
- Ivić, M. (1983). *Lingvistički ogledi*. Beograd: Prosveta.
- Ivić, P. (1955). O vidu glagolskog oblika *budem*. *Naš jezik*, VI, 237-245.
- Janićević, N. (2016). Iskazivanje budućnosti glagolskim oblicima i konstrukcijama u italijanskom i srpskom jeziku (doktorska disertacija). Beograd: Filološki fakultet.
- Jezek, E. (2003). *Classi di verbi tra semantica e sintassi*. Pisa: ETS.
- Joseph, B. (1983). *The Synchrony and diachrony of the Balkan Infinitive*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kalogjera, D. (1971). The Expression of Future Tense in English and in Serbo-Croatian. *Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project*, 4, 50-72.

- Kalogjera, D. (1982). *The English Modals and Their Equivalents in Serbo-Croatian*. Zagreb: Institute of Linguistics.
- Karabalić, V. (2011). Sintaksa glagola nepotpunog značenja u hrvatskom i njemačkom jeziku na primjeru modalnih glagola. *Suvremena lingvistika*, 37/72, 171-185.
- Katičić, R. (1986). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: JAZU.
- Kirby, S., Davies, W. D., & Dubinsky, S. (2010a). Up to de[ba]te on Raising and Control, Part 1: Properties and analyses of the constructions. *Language and Linguistics Compass*, 4(6), 390-400.
- Kirby, S., Davies, W. D., & Dubinsky, S. (2010b). Up to De[ba]te on Raising and Control, Part 2: The Empirical Range of the Constructions and Research on their Acquisition. *Language and Linguistics Compass*, 4(6), 401-416.
- Klajn, I. (1980). Italijanski konjuktiv i njegovo prevođenje na srpskohrvatski. *Studije iz kontrastivne analize italijanskog i srpskohrvatskog jezika*, 83-101.
- Klajn, I. (1985). *O funkciji i prirodi zamenica*. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik.
- Klajn, I. (2005). *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Klikovac, D. (2011). Još jednom o glagolu *trebati*: teorija, upotreba i norma. *Naš jezik*, XLII: 3/4, 3-23.
- Kordić, S. (1997). Upotreba glagola *trebati*. *Zbornik radova sa Naučnog sastanka slavista u Vukove dane*, 26/2, 71-81.
- Kordić, S. (2002). *Riječi na granici punoznačnosti*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Kovačević, M. (1992). *Kroz sintagme i rečenice*. Sarajevo: Svjetlost.
- Kovačević, M. (1998). *Sintaksa složene rečenice u srpskom jeziku*. Beograd: Raška škola/Srbinje (Foča): Srpsko prosvjetno i kulturno društvo *Prosvjeta*.
- Kovačević, M. (2007). *Srbističke teme*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.
- Kratzer, A. (2012). *Modals and Conditionals*. Oxford: Oxford University Press.
- Kravar, M. (1953). O „razlici“ između infinitiva i veze *da* + prezent. *Jezik*, II/2, 43-47.
- Lepschy, A., L. & G. C. Lepschy (2000). *La lingua italiana. Storia, varietà dell'uso, grammatica*. Milano: Bompiani.
- Lo Cascio, V. & D. J. Napoli (1979). Modal *da* with *avere*. *Journal of Italian Linguistics*, 1, 203-228.

- Manzini, M. R., Salvi, G., & Skytte, G. (1991). Frasi subordinate all'infinito. In L. Renzi & G. Salvi (Eds.), *Grande grammatica italiana di consultazione II* (483–569). Bologna: Il Mulino.
- Manzini, M. R. (2012). The status of complementizers in the left periphery. In L. Aelbrecht, L. Haegeman & R. Nye (Eds.), *Main Clause Phenomena* (297-318). Amsterdam: John Benjamins.
- Melvinger, J. (1980). *Sintaksa i semantika infinitiva u suvremenom hrvatskom književnom jeziku* (doktorska disertacija). Osijek.
- Melvinger, J. (1982). Supstandardni prijedložni infinitiv i odgovarajuća sintaksička sredstva u hrvatskom književnom jeziku. *Jezik*, 29/3, 74-76.
- Melvinger, J. (1986). Infinitivna kondenzacija finalne zavisne klauze u suvremenom hrvatskom ili srpskom. *Zbornik radova sa Naučnog sastanka slavista u Vukove dane*, 15/1, 123-131.
- Miškeljin, I. (2012). Infinitival complements in Serbian: A Generative Approach. *Filolog*, V, 199-209.
- Moderc, S. (2002). *Relativna vremena u italijanskom jeziku*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Filološki fakultet.
- Moderc, S. (2004). *Gramatika italijanskog jezika. Morfologija sa elementima sintakse*. Beograd: Udruženje nastavnika italijanskog jezika Srbije.
- Monachesi, P. (1998). Italian Restructuring Verbs: A Lexical Analysis. In E. Hinrichs, A. Kathol & T. Nakazawa (Eds.), *Complex Predicates in Non-derivational Syntax* (313-368). New York: Academic Press.
- Monachesi, P. (2005). *The verbal complex in Romance. A case study in grammatical interfaces*. Oxford: Oxford University Press.
- Moskovljević, J. (2008). *Ogledi o glagolskoj potkategorizaciji*. Beograd: Čigoja štampa.
- Moskovljević, J. (2015). Odnosi koreferentnosti u složenoj rečenici s dopunskom klauzom. *Južnoslovenski filolog*, LXXI/3-4, 187-202.
- Mrazović, P. (2009). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

- Petrović, V. & K. Dudić (1989). Rečnik glagola sa gramatičkim i leksičkim dopunama. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva/Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika/Sarajevo: Svjetlost.
- Piper, P., Antičić, I., Tanasić, S., Ružić, V., Popović, L., & Tošović, B. (2005). *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska.
- Piper, P., & Klajn, I. (2013). *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matica srpska.
- Popović, Ljubomir (1997). *Red reči u rečenici*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije.
- Popović, Ljudmila (2014). *Kontrastivna gramatika srpskog i ukrajinskog jezika: taksis i evidencijalnost*. Beograd: SANU.
- Popović, M. (2013). Relativizacija direktnog objekta u italijanskim infinitivnim relativnim klauzama. U V. Polovina & J. Vučo (prir.), *Filološka istraživanja danas, tom III - Savremeni tokovi u lingvističkim istraživanjima, knjiga 1* (203-214). Beograd: Filološki fakultet.
- Pranjaković, I. (1979). O nekim navodnim sintaktičkim pogreškama u vezi s glagolom *trebati*. *Jezik*, 35/1, 144-147.
- Pranjaković, I. (2013). *Gramatička značenja*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Pranjaković, I., & Badurina, L. (2012). Načini izražavanja imperativnosti. *Bosansko-hercegovački slavistički kongres*, 1, 619-628.
- Progovac, Lj. (1993). Locality and subjunctive-like complements in Serbo-Croatian. *Journal of Slavic Linguistics*, 1, 116-144.
- Radić, P. (2003). O dva aspekta balkanizacije srpskog književnog jezika: Rezultati i perspektive. *Južnoslovenski filolog*, LIX, 105-152.
- Rakić, S. (1984). Glagol *hteti* i struktura pomoćnih i modalnih glagola u srpskohrvatskom jeziku. *Linguistica*, 24, 355-368.
- Rizzi, L. (1982). *Issues in Italian Syntax*. Dordrecht: Foris Publications.
- Ružić, V. (2006). Dopunske rečenice u savremenom srpskom jeziku. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 49/1-2, 123-216; 105-266.
- Salvi, G. & Vanelli, L. (2004). *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino.

- Samardžić, M. (2003). *Sintaksa i semantika veznika: Razvoj vezničkog sistema u italijanskom jeziku*. Beograd: Čigoja štampa.
- Serianni, L. (2000). *Italiano. Grammatica. Sintassi. Dubbi*. Milano: Garzanti.
- Silić, J. & Pranjković, I. (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Simone, R. (2003). Stabilità e instabilità nei caratteri originali dell'italiano. In A. A. Sobrero (Ed.), *Introduzione all'italiano contemporaneo: Le strutture* (41-100). Roma – Bari: Editori Laterza.
- Sornicola, R. (1981). *Sul parlato*. Bologna: Il Mulino.
- Sornicola, R. (1982). L'italiano parlato: un'altra grammatica? In A.A.V.V., *La lingua italiana in movimento* (79-96). Firenze: Accademia della Crusca.
- Stanojčić, Ž., & Popović, Lj. (2010). *Gramatika srpskoga jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Stevanović, M. (1935). Infinitiv i svezica *da* sa prezentom. *Naš jezik*, 3, 282-288.
- Stevanović, M. (1954a). Naporedna upotreba infinitiva i prezenta sa svezicom *da*. *Naš jezik*, 5/3-4, 85-102.
- Stevanović, M. (1954b). Naporedna upotreba infinitiva i prezenta sa svezicom *da*. *Naš jezik*, 5/5-6, 165-185.
- Stevanović, M. (1979). *Savremeni srpskohrvatski jezik II. Sintaksa*. Beograd: Naučna knjiga.
- Stevanović, V. (1986). Oko alternativne upotrebe dvaju oblika u drugom delu složenog futura. *Naš jezik*, 27/1-2, 118-124.
- Stojanović, A. (2012). Predložki infinitiv u srpskojezičkoj naučnoj prozi XVIII–XXI veka. *Stil*, 11, 67–83.
- Stojiljković, V. (2011). Modalna konstrukcija. *Radovi Filozofskog fakulteta*, 13/1, 397-406.
- Subotić, Lj. (1996). Jezik Sterijinih pravnih spisa (Infinitiv – neka značenja i funkcije). *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 25/2: 79–84.
- Tanasić, S. (1996). *Prezent u savremenom srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
- Tanasić, S. (2009). *Sintaksičke teme*. Beograd: Beogradska knjiga.

- Terzi, A. (1992). *PRO in Finite Clauses: A Study of the Inflectional Heads of the Balkan Languages* (Doctoral dissertation). New York: The City University of New York.
- Trbojević Milošević, I. (2004). *Modalnost, sud, iskaz. Epistemička modalnost u engleskom i srpskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Voghera, M. (1985). Alcune considerazioni statistiche e funzionali sulla subordinazione nell'italiano contemporaneo. *Società linguistica italiana*, 24, 421-426.
- Voghera, M. (2001). Riflessioni su semplificazione, complessità e modalità di trasmissione: sintassi e semantica. In M. Dardano et al. (Eds.), *Scritto e parlato: metodi, testi e contesti. Atti del Colloquio internazionale di studi* (65-87). Roma: Aracne.
- Vujanić, M. et al. (2007). *Rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska.
- Vukojević, L. (2009). Infinitivne posljedične konstrukcije. *Rasprave*, 34/1, 449-462.
- Wandruszka, U. (1991). Frasi subordinate al congiuntivo. In L. Renzi & G. Salvi (Eds.), *Grande grammatica italiana di consultazione. Volume II: I sintagmi verbale, aggettivale, avverbiale. La subordinazione*. Bologna: Il Mulino, 415-481.
- Wurmbrand, S. (2001). *Infinitives: Restructuring and Clause Structure*. New York: Mouton de Gruyter.
- Wurmbrand, S. (2004). Two types of restructuring: Lexical vs. functional. *Lingua*, 114/8, 991-1014.
- Wurmbrand, S. (2007). How complex are complex predicates. *Syntax*, 10, 243-288.
- Zec, D. (1987). On Obligatory Control in Clausal Complements. In M. Iida, S. Wechsler & D. Zec (Eds.), *Working Papers in Grammatical Theory and Discourse Structure* (139-168). Stanford, CA: CSLI.
- Zingarelli, N. (1996). *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.
- Zvekić-Dušanović, D. (2001). Infinitiv u srpskom i mađarskom jeziku. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 44/1-2, 25-95.
- Zvekić-Dušanović, D. (2007a). *Sintaksičko-semantičke strukture s modalnim indikatorom u srpskom i mađarskom jeziku* (doktorska disertacija). Novi Sad: Filozofski fakultet.

- Zvekić-Dušanović, D. (2007b). O srpskim konstrukcijama s implicitnim modalnim glagolima i njihovim mađarskim ekvivalentima. *Sintaksička istraživanja* (dijahrono-sinhroni plan). *Lingvističke sveske*, 6, 175-188.
- Zvekić-Dušanović, D. (2008). O srpskim konstrukcijama s modalnim značenjem „unutrašnjeg podsticaja“ i njihovim mađarskim ekvivalentima. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, LI/1-2, 189-204.
- Zvekić-Dušanović, D. (2010a). O imperativu u srpskom i mađarskom jeziku. *Susret kultura – Zbornik radova sa V međunarodnog interdisciplinarnog simpozijuma*, 737-746. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Zvekić-Dušanović, D. (2010b). O predikatima tipa *treba hteti, treba smeti*. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, LIII/1, 143-162.
- Zvekić-Dušanović, D. (2011). *Modalnost: Motivaciona modalnost u srpskom i mađarskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Žagar Szentesi, O. (2011). Funkcionalne varijante konstrukcije *dati (se) + infinitiv* u hrvatskom jeziku – u okviru gramatikalizacije. *Suvremena lingvistika*, 37/72, 295-318.

Biografija autorke

Milena Popović Pisarri rođena je 29. maja 1975. godine u Beogradu, gde je završila osnovnu školu, a potom XIII beogradsku gimnaziju (smer: društveno-jezički). 1994. godine upisala se na Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu (grupa: Italijanski jezik i književnost), a 1999. godine diplomirala sa srednjom ocenom 9.50.

Od oktobra 1999. godine radi na Katedri za italijanistiku Filološkog fakulteta u Beogradu u svojstvu lektorke za italijanski jezik. Trenutno je angažovana na sledećim predmetima: Savremeni italijanski jezik i Prevođenje sa srpskog na italijanski jezik.

Akadske 2004/2005. godine pohađala je i završila master studije pod nazivom *Italijanski kao drugi jezik (Master in italiano lingua seconda)* na Univerzitetu u Udinama u Italiji (naslov završnog rada: *Il che polivalente (Polivalentni veznik che)*).

2008. godine, kao stipendistkinja Vlade Italije, pohađala je kurseve stručnog i naučnog prevođenja na Univerzitetu u Trstu.

Njena su interesovanja vezana prvenstveno za sintaksu italijanskog i srpskog jezika.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора _____

Број индекса _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

_____
_____

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, _____

_____

Прилог 2.

**Изјава о истоветности штампане и електронске
верзије докторског рада**

Име и презиме аутора _____

Број индекса _____

Студијски програм _____

Наслов рада _____

Ментор _____

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањена у **Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, _____

_____

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис докторанда

У Београду, _____

_____

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.